

**UNIVERZITA JÁNA AMOSA KOMENSKÉHO PRAHA**

**MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STÚDIUM**

**2014 - 2016**

**DIPLOMOVÁ PRÁCA**

**Gabriela Malackaničová**

**Regionálne projekty cestovného ruchu cezhraničnej spolupráce  
v meste Humenné**

Praha 2016

Vedúca diplomovej práce: Ing. Iveta Hamarneh Ph.D.

**JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE**

MASTER COMBINED STUDIES

2014 - 2016

**DIPLOMA THESIS**

**Gabriela Malackaničová**

**Regional tourism projects cross-border cooperation  
in city Humenné**

Prague 2016

The Diploma Thesis Work Supervisor:

Ing. Iveta Hamarneh Ph.D.

## Čestné vyhlásenie

Prehlasujem, že predložená diplomová práca je mojim pôvodným autorským dielom, ktoré som vypracovala samostatne. Všetku literatúru a ďalšie zdroje, z ktorých som pri spracovaní čerpala, v práci riadne odcitujem a sú uvedené v zozname použitých zdrojov.

Súhlasím s prezenčným sprístupnením svojej práce v univerzitnej knižnici.

V Humennom dňa 11. 2. 2016

.....

## **Pod'akovanie**

Ďakujem vedúcej diplomovej práce Ing. Iveta Hamarneh Ph.D., za jej odborné vedenie, metodickú pomoc a za jej cenné rady, ktoré mi poskytla pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

## **ANOTÁCIA**

### **Gabriela Malackaničová: Regionálne projekty cestovného ruchu cezhraničnej spolupráce v meste Humenné**

Univerzita Jána Amosa Komenského.

Predkladaná práca prináša poznatky o cezhraničnej spolupráci, ktorá je najúčinnnejšia na zabezpečenie útlmu negatívneho vplyvu hranice a o jednej z najčastejších foriem - euroregiónov. Charakterizuje vývoj cezhraničnej spolupráce v Európe i na Slovensku. Sleduje prihraničné regióny krajín V4 a cezhraničnú spoluprácu s Českom, Maďarskom a Poľskom, pričom sa zameriava aj na euroregióny ako významný prvok cezhraničnej spolupráce. Druhá časť predkladanej práce sa zameriava na koncepciu cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín a regionálne projekty realizované v meste Humenné. Súčasťou práce je aj dotazníkový prieskum za účelom zisťovania spokojnosti s rozvojom cestovného ruchu v meste Humenné a projektmi realizovanými v rámci cezhraničnej spolupráce. Záver prináša zhrnutie zistených poznatkov a predpokladaný prínos práce.

**Kľúčové slová:** cestovný ruch, cezhraničná spolupráca, euroregión, regionálne projekty.

## **ANNOTATION**

**Gabriela Malackaničová: The Regional Projects of the Tourist Travel of the Cross –border cooperation in the town Humenné.**

**The University of Jan Amos Komensky**

The work brings the knowledges about the cross - border cooperation which is the most effective device for the attenuation of the negative influence of the border and about the one of the most frequent forms and it's about the euroregions. It characterizes the development of the cross – border cooperation in Europe and also in Slovakia. The merit of the work creates the cross – border cooperation in the framework of the Euroregion Karpaty which is one of the exemplar cooperations because in the framework of the euroregional association relations functionate very well between the both foundation sides. In the work we can find out the common project of the Slovak and Polish sides of the Euroregion. The next part of the work is devoted to the development the tourist travel in the area of the Euroregion. The area referred to in the work is very attractive and exceptional from the point of view of the tourist travel, natural beauty and the unique landscape character. The work introduces the actual and popular centres the most frequent visited locations of the tourist travel and also the new perspective locations which are nowadays prepared in the framework of the Euroregion Karpaty. The new Projects will more stabilize the cross – border cooperation and enable better coexistence of the both interested nations...

**Key words:** cross-border cooperation, Euroregion, tourism, regional projects.

## OBSAH

Úvod.....	9
1 Použitá literatúra, metodický postup.....	11
1.1 Literatúra.....	11
1.2 Postup práce.....	12
2 Cezhraničná spolupráca.....	14
2.1 Medzinárodné dokumenty upravujúce cezhraničnú spoluprácu.....	14
2.2 Bilaterálny rozmer cezhraničnej spolupráce.....	16
2.3 Regionálny rozmer cezhraničnej spolupráce.....	18
2.4 Cezhraničná spolupráca v zmysle Vyšehradských deklarácií.....	19
3 Prihraničné regióny krajín V4 a euroregióny.....	22
3.1 Charakteristika cezhraničnej spolupráce krajín V4.....	23
3.2 Zadefinovanie potrieb cezhraničnej spolupráce.....	25
3.3 Potreby slovenských regiónov a s nimi súvisiace problémy.....	26
3.4 Cezhraničná spolupráca Slovenska a Česka.....	30
3.5 Cezhraničná spolupráca Slovenska a Maďarska.....	33
3.6 Cezhraničná spolupráca Slovenska a Poľska.....	35
3.7 Cezhraničná spolupráca krajín V4 a činnosť Medzinárodného vyšehradského fondu.....	36
3.8 Euroregióny.....	37
4 Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín.....	42
4.1 Charakteristika cestovného ruchu.....	42
4.2 Analýza územia v okrese Humenné.....	43
4.3 Analýza cestovného ruchu.....	46
4.3.1 Analýza cestovného ruchu v okrese Humenné.....	49
4.3.2 Materiálno-technická základňa cestovného ruchu.....	62

4.3.3	Zhodnotenie súčasného stavu CR v regióne Horného Zemplína.....	71
4.3.4	SWOT analýza CR v regióne Horný Zemplín.....	74
4.4	Vytvorenie spoločného produktu CR v regióne Horný Zemplín.....	85
4.5	Stanovenie hlavného cieľa a strategických cieľov.....	88
4.6	Stanovenie priorít a opatrení regiónu Horného Zemplína .....	89
5	Regionálne projekty v meste Humenné.....	98
5.1	Projekt „Spoznávajme sa navzájom“ .....	98
5.2	Projekt Sieť miest Karpatského euroregiónu.....	99
5.3	Projekt Zelené dedičstvo - parky v mestách Jaroslaw a Humenné.....	99
5.4	Projekt Chodníkom kultúrneho dedičstva Przemysl – Humenné .....	100
5.5	Projekt „Turistika bez hraníc – vzájomné iniciatívy k posilneniu regionálnych turistických a kultúrnych produktov miest Jaroslawa a Humenného“ .....	101
5.6	Projekt - Humenné a Sanok, mestá v pohybe .....	102
5.7	Zhodnotenie realizovaných projektov .....	103
5.8	Dotazníkové šetrenie.....	104
5.9	Projekty v nadväznosti na koncepciu rozvoja cestovného ruchu v meste Humenné.....	112
6	Návrhy a odporúčania na skvalitnenie cestovného ruchu v Hornom Zemplíne.....	115
	Záver.....	117
	Zoznam použitých zdrojov.....	119
	Zoznam obrázkov, tabuliek a grafov.....	11925
	Prílohy.....	128
	Príloha 1 Dotazník.....	128
	Príloha 2 Kapacity a výkony ubytovacích zariadení .....	131
	Príloha 3 Návštevnosť ubytovacích zariadení .....	132



## ÚVOD

Problematika cestovného ruchu je aktuálna a vyžaduje si neustále teoretické a praktické riešenia. Prostredníctvom predkladanej práce chceme predstaviť krajinu, kde som sa narodila a prežila zatiaľ väčšinu svojho života. Každý človek rád spomína a vracia sa na miesto, kde vyrastal, kde ma svojich priateľov a známych. Toto miesto potom dobré pozná a pozná aj také jeho časti a špecifiká, ktoré pre ostatných nie sú až také známe. Preto som veľmi rada, že sa budem môcť v tejto svojej práci venovať územiu, odkiaľ pochádzam. Po zmene režimu v roku 1989 sa začína aj v strednej a východnej Európe objavovať proces cezhraničnej spolupráce medzi susediacimi krajinami. Po vstupe týchto krajín do EU tento proces ešte naberá na dôležitosť, stupňuje sa cezhraničný ruch v dôsledku ekonomických, ale aj turistických záujmov. Cezhraničná spolupráca sa tak stáva prostriedkom, ktorý ak sa využíva efektívne, tak môže viesť k lepšiemu spolunažívaniu a k obohacovaniu sa navzájom medzi susediacimi národmi.

Na základe týchto skutočností som si stanovila ciele tejto mojej práce. V úvodnej časti práce sa zameriame na cezhraničnú spoluprácu a euroregiónom vo všeobecnej rovine a následne regiónu Prešovský samosprávny kraj, okresu Humenné, ktorý je mojím rodiskom. Okres Humenné, spolu s okresmi Medzilaborce a Vranov nad Topľou sú súčasťou Prešovského kraja. Projekt „Sieť miest Karpatkého euroregiónu“ je výsledkom spolupráce miest z oblasti poľskej a slovenskej časti Karpatkého euroregiónu a to Podkarpatskej vojvodstvo v Poľsku a Prešovský samosprávny kraj na Slovensku. Projekt sa opiera o predtým realizované projekty v rámci programov PHARE CBC a IWINTERREG IIIA. Nápad sa zrodil z potreby vytvorenia formálnej platformy pre systémovú a koordinovanú spoluprácu mestských samospráv vo východných Karpatoch, zameranú na realizáciu strategických cieľov a mnohostranných zámerov.

V modernom hospodárstve je pozorovaný rastúci záujem o turistiku. Práce v turistike sa očakávajú hlavné šance hospodárskeho a spoločenského rozvoja prostredníctvom aktivizácie miestnych spoločenstiev. Inštitúcie, ako aj samotní obyvatelia stále častejšie uskutočňujú činnosti súvisiace s objavovaním a opätovným

zavádzaním sily dávneho dedičstva svojich „malých vlastí“, ktoré sa následne stávajú hybnou silou a základom pre tvorbu miestnych turistických produktov.

Takto je to aj v našom regióne a vzhľadom na mnohé jeho krásne a zaujímavé prírodné zakutia ma určite obrovský potenciál v oblasti služieb a cestovného ruchu. Turistika v miestnej oblasti dovoľuje nielen zvýšiť úroveň spoločensko-hospodárskeho rozvoja, ale taktiež umožňuje revitalizáciu biologickej a kultúrnej oblasti daného územia. Dôsledky činnosti uskutočňovaných v tomto rozsahu sú mnohoraké, okrem iného je pozorovaný rozvojových foriem spoločensko-hospodárskej aktivity, rozvoj podnikania, vznik nových pracovných miest, zvýšený príliv finančných prostriedkov z miestneho rozpočtu, zvýšenie obrátov v obchodných strediskách a službách. Preto kreovanie a rozvoj zintegrovaných turistických produktov predstavuje prioritnú úlohu pre turistický sektor, vrátane samosprávnych orgánov.

Cieľom diplomovej práce je analýza a porovnanie vybraných zrealizovaných projektov v meste Humenné, realizácia dotazníkového prieskumu zameraného na zistenie spokojnosti s aktuálnou situáciou v oblasti cestovného ruchu v danej oblasti a návrh opatrení na zefektívnenie cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín. Zhodnotiť prínos zrealizovaných projektov na základe mnou stanovených kritérií.

Práca je rozdelená na teoretickú a praktickú časť. V teoretickej časti sa zaoberáme spoluprácou krajín V4 v oblasti CR, konkrétne problematikou euroregiónov, ktorú definujeme z pohľadu CR.

V druhej teoretickej časti je rozpracovaná koncepcia rozvoja Horného Zemplína a zadaný vzťah k danému regiónu, konkrétne k meste Humenné.

Praktická časť je zameraná na zrealizované projekty a vyhodnotenie nimi uskutočneného dotazníkového prieskumu. V týchto projektoch sme zhodnotili ich prínos z pohľadu naplnenia Koncepcie rozvoja Horného Zemplína s využitím SWOT analýzy, metódou porovnávania a záverečným hodnotením oboch projektov.

# 1 POUŽITÁ LITERATÚRA, METODICKÝ POSTUP

K získaniu potrebných informácií k spracovaniu predkladanej práce použijeme odbornú literatúru, ktorá sa venuje problematike cestovného ruchu.

Zdrojom informácií budú údaje z knižných, časopiseckých, aj konferenčných zdrojov. Literatúra a zdroje budú mať nielen knižnú ale aj elektronickú podobu. Literatúra použitá v predmetnej diplomovej práci je odborného a vedeckého charakteru.

Na základe osvojenia teoretického základu riešenej problematiky získame prehľad o súčasnom stave problematiky, vyberieme vhodné metódy na dosiahnutie cieľov, ktoré sme si stanovili. Následne uskutočníme zber údajov zo všetkých dostupných údajov, ktoré budú potrebné pre napísanie vlastnej časti práce. Zo získaných údajov zrealizujeme triedenie, výber a analýzu. V závere zhodnotíme a posúdime situáciu na základe získaných informácií.

## 1.1 Literatúra

Téma regionálnych projektov a cezhraničnej spolupráce je v slovenskej literatúre pomerne nová. Prvé publikácie a články boli spracované a publikované až začiatkom deväťdesiatych rokov 20. storočia a väčšina publikácií bola širšej odbornej verejnosti dostupná až po roku 2000. U nás je k tejto téme dostupná monografia Mariána Halása Cezhraničné väzby, Cezhraničná spolupráca z roku 2005, v ktorej sa zoberá teoretický metodologickými problémami v cezhraničnej spolupráci a prezentuje v nej svoje výsledky z výskumu na slovensko-českej hranici. Regionálnou problematikou v Prešovskom kraji sa zaoberá práca Prešovský kraj - súčasný stav a potenciál socioekonomického rozvoja autora V. Benča z roku 2006, v ktorej sa autor venuje regionálnej spolupráci v rámci východných Karpát medzi regiónmi na slovenskej a na poľskej strane.

Cezhraničná spolupráca sa stala aj hlavným obsahom práce Inštitucionálne aspekty cezhraničnej spolupráce v SR autorky O. Marhulíkovej z roku 2004 a práca so zameraním na konkrétne regióny pod názvom Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004 z roku 2005, ktorej autorom je P. Korec. Táto téma je prioritou aj viacerých

vedeckých konferencií, na základe ktorých boli publikované zborníky, resp. iné výstupne materiály. Po vzniku euroregiónov sa na Slovensku začína prejavovať snaha o ich zviditeľňovanie a hlavne propagáciu. Na základe toho vznikla aj publikácia, ktorú vydalo Ministerstvo vnútra SR v roku 2006.

V posledných rokoch sa problematika cezhraničnej spolupráce objavila aj v prácach autorov, hlavne geografov, napr. Buček, Drgoňa, Rajčáková, Silvan, Spišiak, Slávik Zemko a i. a venujú sa tejto téme aj ďalší odborníci, napr. ekonómovia, sociológovia, politológovia. Zo staršej literatúry spomeniem prácu Ekonomiku cestovného ruchu z roku 1979 autorov Kopšo, Baxa, Gúčik, prácu Kultúra a cestovný ruch z roku 1970 autora Kredatusa, ktoré aj napriek dobe, v ktorej boli napísané prinášajú zaujímavé poznatky k danej téme, aplikovateľné aj do súčasnej praxe.

V Čechách je známa publikácia České pohraničí, Bariéra nebo prostor sprostředkování, autor Jeřábek a kol. z roku 2004, v ktorej analyzuje české pohraničie z pohľadu cezhraničnej spolupráce.<sup>1</sup> Zaujímavé a známe sú tiež práce I. Hamarnehovej Geografie cestovního ruchu - Európa z roku 2007 a Geografie turismu - Mimoeuropská teritória z roku 2012. V oboch knihách autorka pri členení jednotlivých regiónov a subregiónov turizmu vychádza z metodiky Svetovej organizácie cestovného ruchu, ktorá pristupuje k členeniu sveta odlišne oproti obecnej geografii, a to najmä v kontexte špecifickej oblasti jeho pôsobenia - turizmu. Ďalej zo zahraničnej literatúry je známa práca Fernera Marketing cestovného ruchu v praxi z roku 1993 v ktorej autor sprostredkováva poznatky a skúsenosti z uplatňovania marketingu cestovného ruchu v krajinách západnej Európy.

## 1.2 Postup práce

V prvej časti práce sa venujeme teoretickému spracovaniu témy, so zameraním na cezhraničnú spoluprácu, jej základné medzinárodné dokumenty, euroregióny. Budeme sa zaoberať definovaním pojmu euroregióny, podľa domácich aj zahraničných autorov. V prvej časti sa venujem celoeurópskemu ponímaniu danej témy, so

---

<sup>1</sup> JEŘÁBEK, M. a kol. 2004. *České pohraničí - bariéra nebo prostor zprostředkování?* Praha: Academia, 2004. 304 s. ISBN: 80-200-1051-3.

zameraním sa na príčiny vzniku takýchto štruktúr v Európe. Ich postupný vývoj o Holandsko nemeckej hranice smerom na západ a po páde východného bloku socialistických štátov aj smerom na východ Európy. V druhej časti je práca zameraná na Slovensko, na vznik týchto štruktúr, počiatky ich vzniku, ich vývoj a činnosť.

Zaoberáme sa problematikou cezhraničnej spolupráce. Priblížime si definovanie tohto pojmu z hľadiska pohľadu rôznych autorov. Vymedzíme niektoré súvisiace pojmy patriace k tejto problematike. Hlavnou, resp. nosnou časťou práce je cezhraničná spolupráca euroregiónov na východe slovenská. Na príklade Karpatského Euroregiónu poukážeme na spoluprácu Slovenska a Poľska, pričom táto spolupráca sa javí ako veľmi efektívna a perspektívna. V rámci uvedeného euroregiónu sa riešia spoločné projekty, spoločná infraštruktúra z hľadiska dostupnosti územia pre turizmus. Realizuje sa rozvoj cezhraničných hospodárskych vzťahov, príprava ľudských zdrojov, rozvoj vzťahov v oblasti štátnej správy, kultúry a športu. Pozornosť sa venuje aj spoločnej ochrane životného prostredia, ochrane historických pamiatok, spoločnému rozvoju komunálnej infraštruktúry, rozvoju spoločnej kultúry.

Zameriame sa aj na Karpatský euroregión z hľadiska jeho historických väzieb, územnej celistvosti, ako ja z hľadiska historického členenia daného územia, ktoré za posledných 100 rokov prechádzalo pod štátnu správu Slovenska, Poľska aj Maďarska. Súčasťou bude aj jeho členenie z pohľadu národnosti, ktoré je historicky zmiešaným územím, kde žijú Slováci, Rusíni, Poliaci, Ukrajinci, Maďari a aj Nemci. Historický pohľad na tento región je úzko spätý s danými národnosťami od čias Rakúsko Uhorska. Cezhraničná spolupráca teraz umožňuje opätovné obnovenie väzieb, ktoré boli pretrhnuté jednak Trianonskou zmluvou po 1. svetovej vojne, a neskôr aj Benešovými dekrétmi po 2. svetovej vojne a s tým súvisiace presídľovanie obyvateľstva, resp. násilne pretrhávajúce príbuzenských väzieb, viď príklad napr. prerozdelenie dedín na hranici s Ukrajinou, kde hranica prechádzala ich stredom.

Práca sa ďalej venuje praktickej realizácii jednotlivých projektov v súčasnom období, rozvoju cestovného ruchu na území Karpatského Euroregiónu. Predstaveniu súčasných centier cestovného ruchu a najviac navštevovaných lokalít a taktiež predstavenie lokalít v ktorých sa realizuje, resp. plánuje výstavba zariadení pre cestovný ruch v danom regióne.

## **2 CEZHRAŇIČNÁ SPOLUPRÁCA**

Cezhraničnú spoluprácu možno charakterizovať ako aktivity, ktoré sú zamerané na posilnenie a podporu susedských vzťahov obyvateľstva, ale aj inštitúcií na oboch stranách spoločnej hranice alebo spoločných hraníc, a to nielen v ich blízkosti, ale aj vo vnútrozemí. Hlavným účelom takejto spolupráce je umožniť obyvateľom rozvíjať aktivity na socioekonomický rozvoj územia s partnermi z príľahlých oblastí susedských štátov. Takáto cezhraničná spolupráca je však podmienená rešpektovaním vnútorných podmienok, prevažne právnych a zahranično-politickej orientácie štátu.

### **2.1 Medzinárodné dokumenty upravujúce cezhraničnú spoluprácu**

Od roku 1993 Slovenská republika pristúpila k viacerým dohovorom s cieľom aby bolo možné v nasledujúcom období podporiť a zjednodušiť uzatváranie dohôd o cezhraničnej spolupráci. Členstvom v rade Európy sa táto aktivita stala pre SR jednou z hlavných priorít.

Od 2.5.2000 na území SR začal platiť Európsky rámcový dohovor o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi. V článku 1. sa uvádza, že každá zmluvná strana sa zaväzuje podporovať cezhraničnú spoluprácu medzi územnými celkami alebo orgánmi podliehajúcimi jej jurisdikcii a územnými celkami, alebo orgánmi podliehajúcimi jurisdikcii ostatných zmluvných strán. Bude podporovať uzatváranie všetkých zmlúv a dohôd, ktoré sa môžu ukázať ako vhodné na tento účel s povinnosťou dbať na rozdielne ústavné ustanovenia každej zmluvnej strany.

V článku 2 protokol hovorí o tom, že na účely tohto dohovoru sa pod cezhraničnou spoluprácou rozumie konanie zamerané na posilnenie a podporu susedských vzťahov medzi územnými celkami alebo orgánmi podliehajúcimi jurisdikcii dvoch alebo viacerých zmluvných strán a uzatvorenie každej zmluvy alebo dohody potrebnej na tento účel. Taktiež na účely tohto dohovoru sa pod výrazom územné celky alebo orgány rozumejú územné a správne celky, orgány alebo úrady vykonávajúce miestne a regionálne funkcie a v tomto zmysle vymedzené vnútorným právnym poriadkom každého štátu. Napriek uvedenému môže každá zmluvná strana v čase

podpísania tohto dohovoru, alebo následnou notifikáciou generálnemu tajomníkovi Rady Európy, uviesť územné celky, orgány alebo úrady, na ktoré chce v určitej oblasti a určitou formou obmedziť rozsah dohovoru, alebo ktoré má v úmysle z jeho rozsahu vylúčiť.<sup>2</sup>

V ďalšej časti protokolu sa uvádza, že na účely tohto dohovoru budú zmluvné strany podporovať, s prihliadnutím na ustanovenia článku 2 ods. 2, každú iniciatívu územných celkov a orgánov inšpirovanú rámcovými dohodami medzi územnými celkami alebo orgánmi vypracovanými v Rade Európy. Ak to považujú za nevyhnutné, môžu prihliadnuť na bilaterálne alebo multilaterálne medzištátne modelové dohody vypracované v Rade Európy a učené na uľahčenie spolupráce medzi územnými celkami alebo orgánmi. Každá zo zmluvných strán bude riešiť všetky právne, administratívne alebo technické problémy, ktoré by mohli sťažovať rozvoj a nerušený priebeh cezhraničnej spolupráce a bude so zainteresovanou zmluvnou stranou alebo stranami konzultovať tieto problémy v požadovanom rozsahu. Zmluvné strany zväžia vhodnosť ponechania rovnakých možností pre územné celky alebo orgány kooperujúce na vnútroštátnej úrovni aj v prípadoch, keď sa zapoja do cezhraničnej spolupráce v súlade s ustanoveniami tohto dohovoru.<sup>3</sup> Za cezhraničnú spoluprácu sú v zmysle dohovoru považované aktivity zamerané na posilnenie a podporu susedských vzťahov obyvateľstva žijúceho na územiach nachádzajúcich sa na jednotlivých stranách štátnej hranice. V tom istom čase vstúpil v SR do platnosti aj Doplnkový protokol k Európskemu rámcovému dohovoru o cezhraničnej spolupráci, ktorý bližšie vymedzuje štatút a pôsobenie cezhraničných inštitúcií. V Doplnkovom protokole Rada Európy predpokladá za stanovených podmienok uznanie právnej subjektivity orgánov, ktoré si spolupracujúce subjekty zriadia na účely takejto spolupráce.

Dňa 1. 2. 2001 vstúpil do platnosti na Slovensku Protokol č. 2 k Európskemu rámcovému dohovoru o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami. Ako sa uvádza v dokumente, na účely tohto protokolu je „interteritoriálna spolupráca“ spoločná

---

<sup>2</sup> *Európsky rámcový dohovor o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami, alebo orgánmi* [online]. Bratislava MVSR 2012. [cit. 10.1.2015]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?medzinarodne-europske-dokumenty&subor=20578>,

<sup>3</sup> *Európsky rámcový dohovor o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami, alebo orgánmi* [online]. Bratislava MVSR 2012. [cit. 10.1.2015]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?medzinarodne-europske-dokumenty&subor=20578>

činnosť zameriavajúca sa na vytváranie vzťahov medzi územnými celkami alebo orgánmi dvoch alebo viacerých zmluvných strán, iných ako sú vzťahy cezhraničnej spolupráce susediacich orgánov, vrátane uzatvárania dohôd o spolupráci s územnými celkami alebo orgánmi iných štátov. Každá zmluvná strana uznáva a rešpektuje právo územných celkov alebo orgánov podliehajúcich jej jurisdikcii a vymedzených v článkoch 1 a 2 Rámcového dohovoru o cezhraničnej spolupráci.

Medzi územnými celkami alebo orgánmi (ďalej „rámcový dohovor“), vstupovať do vzťahov a uzatvárať dohody o interteritoriálnej spolupráci v zhodných oblastiach kompetencie, v súlade s postupmi ustanovenými v ich právnych predpisoch, v zhode s vnútroštátnym právom a tak, aby tieto dohody boli v súlade s medzinárodnými záväzkami zúčastnených strán.

Tento ustanovuje správny rámec pre spoluprácu dvoch, alebo viacerých zmluvných strán, pričom táto spolupráca zahŕňa uzatváranie dohôd aj medzi nesusediacimi územnými celkami, resp. orgánmi nesusediacich štátov. V Protokole č. 2 sa takáto forma spolupráce označuje ako interteritoriálna spolupráca. Ďalším zásadným dokumentom upravujúcim rozvoj cezhraničnej spolupráce je Európska charta miestnej samosprávy, ktorá na Slovensku platí od 1. 6. 2000. Charta predstavuje právny dokument definujúci a podporujúci zásady miestnej samosprávy v duchu princípu dôslednej subsidiarity.<sup>4</sup>

## **2.2 Bilaterálny rozmer cezhraničnej spolupráce**

Slovenská republika uzatvorila medzivládne dohody o cezhraničnej spolupráci so všetkými susediacimi krajinami. V roku 1994 podpísala dohodu medzi vládou Slovenskej republiky a poľskej republiky o cezhraničnej spolupráci. Dohoda nadobudla platnosť 19. 1. 1995. Obidve vlády v Dohode o cezhraničnej spolupráci si stanovili, že Dohoda prispeje k rozvoju kontaktov medzi regiónmi, vojvodstvami, okresmi, mestami a obcami. najmä na prihraničných územiach oboch štátov. Dôjde aj k hospodárskemu

---

<sup>4</sup> *Protokol č. 2 k Európskemu rámcovému dohovoru o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami, alebo orgánmi týkajúci sa interteritoriálnej spolupráce* [online]. Bratislava MVSR 2012. [cit. 10.1.2015]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?medzinarodne-europske-dokumenty&subor=20582>.



a spoločenskému pokroku v oboch štátoch v konečnom dôsledku aj k zblíženiu susedných národov.<sup>5</sup>

Rozvoj cezhraničnej spolupráce sa mal podľa Dohody realizovať v celej rade oblastí, zahrňujúcich plánovanie a územné hospodárstvo, komunálne hospodárstvo, priemysel, poľnohospodárstvo, cestovný ruch a dopravu cez hranice. Všeobecné smery a základné predpoklady rozvoja cezhraničnej spolupráce ma za úlohu vymedziť Slovensko-poľská komisia pre cezhraničnú spoluprácu. Komisia bola vytvorená na základe článku 7 Dohody medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Poľskej republiky o cezhraničnej spolupráci. K náplní činnosti Komisie patrí tiež vypracovanie návrhov v rôznych oblastiach usmerňujúcich obojstranné výhodný rozvoj podnikania, hospodárskych aktivít v rámci cezhraničnej spolupráce. Komisia má taktiež právomoc riešiť sporné problémy a komplikácie, ktoré sťažujú cezhraničnú spoluprácu.

Ako druhá v poradí bola uzatvorená Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Českej republiky o cezhraničnej spolupráci, ktorá nadobudla platnosť 19. 1. 2001. Pod pojem cezhraničná spolupráca v tomto dokumente spadajú “všetky administratívne, technické, ekonomické, sociálne a kultúrne aktivity smerujúce k upevneniu a rozvíjaniu susedských vzťahov medzi zmluvnými stranami, ako aj obcami, mestami a regiónmi a ich orgánmi, po oboch stranách spoločnej štátnej hranice, taktiež uzatváranie dohôd na riešenie spoločných problémov”<sup>6</sup>. Rovnako ako v prípade Dohody o cezhraničnej spolupráci medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Poľskej republiky, aj tentoraz bola na základe dohody vytvorená medzivládna komisia.

Dňa 29. 1. 2001 nadobudla platnosť Dohoda o cezhraničnej spolupráci medzi vládou Slovenskej republiky a Kabinetom ministrov Ukrajiny. Smery a formy rozvoja cezhraničnej spolupráce medzi SR a jej najväčším susedom Ukrajinou, ako aj súlad

---

<sup>5</sup> *Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Poľskej republiky o cezhraničnej spolupráci* [online]. Bratislava MVSR 2013. [cit. 12.1.2015]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?polska-republika&subor=138960>.

<sup>6</sup> *Dohoda medzi vládou SR a vládou Českej republiky o cezhraničnej spolupráci* [online]. Bratislava MVSR 2010. [cit. 12.1.2015]. Dostupné z : <http://www.minv.sk/?bilateralne-dohody-a-zmluvy-o-cezhranicnej-spolupraci>

aktivít s Dohodou o cezhraničnej spolupráci zabezpečuje aj v tomto prípade zvolená slovensko-ukrajinská medzivládna komisia.<sup>7</sup>

Maďarska republika bola ďalším z Vyšehradských susedov, s ktorým bola zmluva o cezhraničnej spolupráci uzatvorená.<sup>8</sup> Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami, alebo orgánmi nadobudla platnosť 28. 10. 2001. 1. septembra v roku 2004 nadobudla platnosť rámcová zmluva medzi Slovenskou republikou a Rakúskou republikou o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi, a tým sa pre Slovensku republiku ukončil proces uzatvárania zmlúv o cezhraničnej spolupráci medzi susednými krajinami a Slovenskou republikou.

Cezhraničná spolupráca k praktickej realizácii sa dostala až koncom 20. storočia, pretože do roku 1999 bol vytvorený iba euroregión Tatry na slovensko-poľských hraniciach, pričom v Karpatskom Euroregióne mala SR od roku 1993 kedy vznikol iba pridružené členstvo. Košický a Prešovský kraj sa stali plnoprávnymi členmi až v roku 1999.

### **2.3 Regionálny rozmer cezhraničnej spolupráce**

Regionálna cezhraničná spolupráca patrí do programovej agendy Vyšehradskej skupiny, čo je dané tak fyzicko-geografickými podmienkami, históriou, ako aj aktuálnym politickým a ekonomickým vývojom vo všetkých štyroch krajinách Vyšehradu. Okrem Maďarskej republiky, ktorá spomedzi vyšehradských krajín zdieľa spoločnú hranicu iba so Slovenskou republikou, ostatné vyšehradské krajiny majú spoločnú hranicu aspoň s dvoma partnerskými krajinami ( Česká republika a Poľsko ). Slovenska republika ma dokonca spoločnú hranicu s tromi krajinami. Slovenská republika je aj z tohto pohľadu predurčená zastávať rolu iniciátora spolupráce v rámci

---

<sup>7</sup> *Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a Kabinetom ministrov Ukrajiny o cezhraničnej spolupráci* [online]. Bratislava MVSR 2013. [cit. 12.1.2015]. Dostupné z : <http://www.zbierka.sk/sk/predpisy/172-2001-z-z.p-5712.pdf>

<sup>8</sup> *Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi* (online). Bratislava MVSR 2010. (cit. 12.1.2015). Dostupné z : <http://www.minv.sk/?bilateralne-dohody-a-zmluvy-o-cezhranicnej-spolupraci>

Vyšehradu. K tomu Slovensko predurčuje aj sídlo Medzinárodného vyšehradského fondu v Bratislave, ako aj aktívne využívanie inštrumentu vyšehradskej spolupráce Slovenskom v procesoch integrácie do Európskych štruktúr.

V nasledujúcich častiach tejto práce sa zameriame konkrétnejšie na základné vyšehradské deklarácie z roku 1991, 1999 a 2004 s poukázaním najmä na ich časti venované cezhraničnej spolupráci. Poukážeme tiež na rolu a postavenie Medzinárodného vyšehradského fondu v projektoch cezhraničnej spolupráce a sústredíme sa aj na program realizovaný počas slovenského predsedníctva V4 konkretizujúci jednotlivé prvky cezhraničnej spolupráce.

## **2.4 Cezhraničná spolupráca v zmysle Vyšehradských deklarácií**

V Deklarácii o spolupráci Českej a Slovenskej Federatívnej republiky, Poľskej republiky, Maďarskej republiky na ceste k európskej integrácii z roku 1991, zverejnenej pod názvom Vyšehradská deklarácia sa o cezhraničnej spolupráci priamo nehovorí. Mnohé jej časti ale poukazujú na potrebu rozvoja aktivít súvisiacich s cezhraničnou spoluprácou. Signatári deklarácie sa zaväzujú aj k cieľom o „vytváranie nerušených vzťahov medzi občanmi, inštitúciami, cirkvami, aj spoločenskými organizáciami“, „rozvíjaniu hospodárskej spolupráce“, odporúčajú tiež „venovať mimoriadnu pozornosť rozvoju dopravnej infraštruktúry, a rozšíriť spoluprácu v oblasti ekológie“.<sup>9</sup>

Stretnutie Vyšehradskej skupiny V4 dňa 14. 5. 1999 v Bratislave, na ktorom sa stretli predsedovia vlád všetkých zúčastnených krajín, vrátane už zástupcovia rozdelenej Československej federatívnej republiky samostatne za Slovensku republiku a Českú republiku, revitalizovalo dovtedy pozastavenú spoluprácu v plnom rozsahu. Boli prijaté obsahové tézy naplňujúce vyšehradskú spoluprácu v nadchádzajúcom období. Časť zameraná na cezhraničnú spoluprácu bola zaradená do kapitoly „Substantívne elementy spolupráce“. Cezhraničná spolupráca mala byť v predvstupovom období do EU zameraná predovšetkým na expertne konzultácie týkajúce sa využívania

---

<sup>9</sup> *Deklarácia o spolupráci Českej a Slovenskej Federatívnej republiky, Poľskej republiky, Maďarskej republiky na ceste európskej integrácie* [online]. Dejiny vyšehradskej skupiny 1991 [cit. 20. 1. 2015] Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/historia-v4-110412>

predvstupových fondov, spoločnú účasť v projektoch Európskej únie, ako aj využívania PHARE projektov v procesoch cezhraničnej spolupráce.

Deklarácia predsedov vlád Vyšehradských krajín v Kroměříži z 12. mája 2004 bola už zameraná na obsah resp. oblasti spolupráce po vstupe krajín V4 do Európskej únie. Samostatne cezhraničná spolupráca sa už v tejto deklarácii nespomína. Na Deklaráciu však priamo nadväzuje dokument nazvaný „Smernica o budúcich oblastiach vyšehradskej spolupráce“, kde sa cezhraničná spolupráca spomína v časti “Spolupráca v rámci V4“. Cezhraničná spolupráca je tu označená za jednu z priorit, spolu s rozvojom kultúrnych aktivít, vzdelávania, či posilňovania občianskej dimenzie v rámci štruktúr Medzinárodného vyšehradského fondu.

Všetky tri uvedené základné dokumenty v konečnom dôsledku formujú spoluprácu v rámci Vyšehradskej štvorky od jej vzniku v roku 1991. Preto môžeme konštatovať, že cezhraničná spolupráca a jej jednotlivé aspekty, ma v zásadných programových tézach dlhodobo nemenné postavenie. V budúcnosti jednotlivé krajiny vo svojich predsedníckych obdobiach pri formovaní svojich programoch majú na čo nadväzovať.

Rozdelením Českej a Slovenskej federatívnej republiky a vznikom samostatnej Slovenskej republiky a Českej republiky v roku 1993 sa trojstranná vyšehradská spolupráca transformovala na štvorstrannú – V4. V roku 1998 došlo k revitalizácii pôsobenia Vyšehradskej skupiny. Na bratislavskom summite predsedov vlád krajín V4 v máji 1999 boli prijaté dokumenty „Obsah vyšehradskej spolupráce“ a „Spoločné vyhlásenie predsedov vlád krajín V4“, ktoré zakotvili prehĺbenie spolupráce vo všetkých oblastiach spoločného záujmu a vzájomnú podporu pri integrácii do európskych a euroatlantických štruktúr. Základné ciele prvej dekády krajín V4 boli naplnené úspešnou realizáciou spoločensko-ekonomickej transformácie, prehľbujúcou sa regionálnou spolupracou a ich integráciou do NATO a EÚ. Vyšehradská skupina prispela k zvýšeniu stability regiónu a prehľbovaniu európskej integrácie. Predsedovia vlád krajín V4 prijali v máji 2004 Kroměřížsku deklaráciu, v ktorej zdôraznili význam pokračovania vyšehradskej spolupráce v nových podmienkach po vstupe do EÚ a NATO a zároveň v nej boli definované nové priority V4 pre ďalšiu etapu jej vývoja.

Záverom možno konštatovať, že cezhraničná spolupráca sa môže rozvíjať aj na oficiálnej a neoficiálnej báze, pričom oficiálnu formu môžu predstavovať zmluvy a vzájomné dohody o spolupráci, či už medzi dvomi, prípadne viacerými rovnocennými partnermi. Tak ako každá aktivita aj cezhraničná spolupráca má svoje výhody aj nevýhody. K výhodám možno zaradiť komunikáciu medzi regiónmi a inštitúciami, výmenu skúseností medzi príslušnými orgánmi, je nápomocná pri harmonizácii rozvojových plánov pre územné plánovanie a ochranu prírody v pohraničných oblastiach a v neposlednom rade predstavuje aj dôležitý faktor pri posilňovaní konkurencieschopnosti ekonomiky v pohraničných oblastiach. Nevýhodou môže byť plnenie kritérií iba formálne z dôvodu získania prostriedkov z eurofondov iba pre svoje vlastné záujmy. V praxi je často nedostatočná kvalifikovanosť personálu, aj organizácia foriem cezhraničnej spolupráce, ale aj nedostatočná finančná pomoc.

### **3 PRIHRANIČNÉ REGIÓNY KRAJÍN V4 A EUROREGIÓNY**

Prihraničné regióny majú v regionálnej politike špecifické postavenie, sú vzdialenejšie od centier administratívy a obchodu, s nižšou priemernou mzdou a vyššou mierou nezamestnanosti, v porovnaní s vnútroštátnymi orgánmi. Vzťahy Slovenskej republiky s krajinami Vyšehradského zoskupenia označených názvom V4, Poľskou republikou, Maďarskou republikou a Českou republikou, a teda priamymi susedmi je možné charakterizovať ako dobro susedské, priateľské, bez výrazných negatívnych historických reminiscencií avšak s vysokým potenciálom rozvoja v mnohých oblastiach. Jednou z týchto oblastí je cezhraničná spolupráca, pričom vstupom týchto krajín do Európskej únie - EÚ sa vytvorili nové impulzy, ktoré sa prejavili v zjednodušení prekračovania štátnych hraníc a v oblasti nových finančných nástrojov na podporu cezhraničnej spolupráce zo zdrojov rozpočtu EÚ Interreg III, ako aj v mnohých ďalších oblastiach napr. obchod, investície a pod.

V pohraničných územiach v Európe sa začali postupne vytvárať nové priestorové jednotky, ktorých cieľom je zvýrazniť cezhraničnú spoluprácu na regionálnej úrovni. Tieto jednotky sa označujú pojmom euroregióny.

Euroregióny predstavujú dôležitý nástroj pre riešenie základných problémov európskej integrácie v pohraničných územiach, ako výsledok spoločensko-politických zmien, zahŕňajúc najmä postkomunistické krajiny, ktoré tvoria deliacu čiaru medzi západom a východom.

Na Slovensku je momentálne aktívnych 12 euroregiónov, a to: Euroregión Váh–Dunaj–Ipel', Euroregión Beskydy, Ipel'ský Euroregión, Euroregión Bílé-Biele Karpaty, Euroregión Neogradensis, Euroregión Podunajského Trojopolku, Euroregión Tatry, Euroregión Slaná - Rimava, Karpatský euroregión, Euroregión Kras, Euroregión Weinviertel- Pomoravie (Záhorie)-Južná Morava, tzv. ER Pomoravie.

### 3.1 Charakteristika cezhraničnej spolupráce krajín V4

Vzájomná cezhraničná spolupráca krajín V4 sa aj vďaka podpore programu Interreg III a programu MVRR SR - SPERA výrazne inštitucionalizovala a sú evidentné prvé pozitívne náznaky jej koordinácie. Aj napriek tomu je cezhraničná spolupráca mnohokrát živelná, čo je spôsobené jednak množstvom subjektov zapojených do vzájomnej spolupráce a jednak politickým, socio-ekonomickým ale i spoločenským životom v jednotlivých krajinách V4 a prihraničných regiónov, čo predovšetkým súvisí s neukončenou transformáciou spoločnosti a v oblasti cezhraničnej spolupráce aj s opätovným hľadaním kontaktov a spoločných väzieb roztrhaných po rozpade socialistického bloku.

Vo všeobecnosti a po analýze jednotlivých programov cezhraničnej spolupráce, analýze aktivít najvýznamnejších aktérov cezhraničnej spolupráce, analýze možností i bariér spolupráce však môžeme konštatovať, že cezhraničná spolupráca Slovenska s krajinami V4 zatiaľ nevyužíva národný ani regionálny potenciál. Samotné zadefinovanie cezhraničnej spolupráce krajín V4 naráža na niekoľko problémov. Tým prvým je fakt, že SR je svojou veľkosťou i svojím geografickým tvarom predurčené jednak na vzájomnú obchodnú výmenu a spoluprácu so susediacimi krajinami.

Súčasne na úrovni krajov a vyššie (NUTS 1-3) predstavuje celé územie SR prihraničné územie. Tu nastáva problém hlavne pri určení, ktoré politiky a ktoré opatrenia sa stávajú prihraničnými s akýmkoľvek dopadom na cezhraničnú spoluprácu a ktoré sú namierené výlučne na riešenie národných záujmov. Tento konflikt vzniká hlavne v oblasti regionálneho rozvoja a využívania fondov EÚ, kde dochádza k členeniu financií na národné a na financie určené na cezhraničnú spoluprácu. A tak napr. rekonštrukcia cesty II. triedy vedúcej k hranici môže byť na jednej strane prezentovaná a finančne podporená v rámci Regionálneho operačného programu ako aktivita zlepšujúca podmienky pre rozvoj zaostalých obcí na území toho ktorého mikroregiónu a na druhej strane môže byť uvedená aktivita považovaná za aktivitu cezhraničnej spolupráce, keďže rekonštruovaná cesta zlepší dostupnosť hraničného regiónu na druhej strane hranice a finančne podporená z programu Interreg III.

Druhým problémom je fakt, že je veľmi zložitá a takmer nemožná zmapovať množstvo aktivít, ktoré naplňajú zo širšieho hľadiska pojem cezhraničnej spolupráce, t.j.

aktivity zamerané na posilnenie a podporu susedských vzťahov obyvateľstva, ako aj inštitúcií na oboch stranách spoločnej hranice alebo spoločných hraníc, a to nielen v ich blízkosti, ale aj vo vnútrozemí. Cieľom takejto spolupráce je umožniť obyvateľom zlepšenie ich života tým, že okrem štátnych zámerov na socio-ekonomický rozvoj územia môžu samostatne rozvíjať aktivity v tomto smere aj s partnermi z príľahlých oblastí susedských štátov pri vzájomnom rešpektovaní vnútorných podmienok (prevažne právnych) a zahranično-politickej orientácie štátu. To súvisí s množstvom subjektov, ktoré z dôvodu „veľkej medzinárodnej otvorenosti“ Slovenska vstupujú do cezhraničných vzťahov a rôznych kontaktov.<sup>10</sup> Napr. je možné za cezhraničnú spoluprácu považovať vzájomnú návštevu príbuzných na druhej strane hranice.

Taktiež napr. nákupnú turistiku v prihraničných oblastiach z dôvodu cenových rozdielov. V takýchto prípadoch dochádza k posilňovaniu i podpore susedských vzťahov s ďalšími napr. ekonomickými efektmi.

Tretím problémom je, že cezhraničná spolupráca sa týka nielen bilaterálnej spolupráce dvoch susedných štátov, respektíve regiónov, ale súvisí do značnej miery aj s procesmi európskej integrácie. Z pohľadu krajín V4 možno hovoriť o rozvoji cezhraničnej spolupráce na viacerých úrovniach. Všetky krajiny V4 pristúpili k viacerými dohovorom celoeurópskeho významu. Zároveň spoluprácu realizujú na bilaterálnej úrovni prostredníctvom bilaterálnych zmlúv a zároveň postupne vznikali ďalšie formy regionálnej spolupráce ako napr. Euroregióny, spájajúce prihraničné oblasti dvoch, alebo aj viacerých štátov. A takýchto faktov je viacero.

V predloženej analýze sa preto na cezhraničnú spoluprácu pozeráme objektívom vnímania cezhraničnej spolupráce Európskou úniou, t.j. prostredníctvom komplexného nástroja na rozvoj prihraničných území. Uvedený spôsob sme vybrali preto, lebo práve prostredníctvom programov EÚ na cezhraničnú spoluprácu dochádza k významnej aktivizácii cezhraničnej spolupráce medzi krajinami V4 a súčasne sa finančné zdroje EÚ stávajú najvýznamnejšími zdrojmi na financovanie mnohých projektov cezhraničnej spolupráce, čo pretrvá i v rokoch 2007-2013. Zároveň však v odporúčaníach

---

<sup>10</sup> *Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ* [online]. MŠVAŠ SR Bratislava 2007, [cit. 2.2.2015] Dostupné z: <http://www.asfeu.sk/agentura/strukturne-fondy/strukturne-fondy-2007-2013/>



navrhujeme zmeniť tento objektív vnímania cezhraničnej spolupráce a samotných politík EÚ (predovšetkým kohéznej), aby nedochádzalo k prekryviam jednotlivých politík a verejných intervencií a tým k možnému plytvaniu a neefektívnemu vynakladaniu verejných zdrojov. Je nevyhnutné otvoriť politickú, odbornú i verejnú diskusiu o vymedzení pojmu cezhraničná spolupráca a následnom predefinovaní a zúžení priorít cezhraničnej spolupráce.<sup>11</sup>

Cezhraničná spolupráca krajín V4 dostala v nedávnej dobe ďalšie nové impulzy a to nielen začatím nového programovacieho obdobia EÚ, ale predovšetkým vstupom krajín V4 do Schengenského priestoru. Eliminácia hraníc vždy bude znamenať, že významná prekážka sociálnej, kultúrnej a hospodárskej spolupráce bude definitívne odstránená. To predstavuje kľúčovú zmenu tvoriacu lepšie prostredie pre efektívnejšie spoločné využívanie kapacít a infraštruktúry hraničného územia, vyšší stupeň integrácie prostredníctvom rozšírenia aktivít spolupráce prispievajúcich k zvýšeniu konkurencieschopnosti dotknutého územia.

### **3.2 Zadefinovanie potrieb cezhraničnej spolupráce**

Napriek tomu, že krajiny V4 majú podobné rozvojové problémy, je nemožné realizovať analýzu prihraničných území komplexne a to z dôvodu výrazných regionálnych rozdielov, ktoré existujú a s veľkou pravdepodobnosťou budú naďalej pretrvávajúť v rámci jednotlivých krajín V4. Spoločným faktorom vplývajúcim na cezhraničnú spoluprácu je však postupné vysídľovanie vidieckych oblastí, čo je spôsobené nedostatkom pracovných príležitostí, nevhodnou dopravnou dostupnosťou, nedostatočnou občianskou vybavenosťou a infraštruktúrou, nepriaznivou vekovou a vzdelanostnou štruktúrou obyvateľstva ako aj celkovou zmenou životného štýlu obyvateľstva. V prípade Slovenska má tento fakt významný vplyv na cezhraničnú spoluprácu, keďže okrem západno-južného Slovenska sú primárne prihraničné územia do 30 km od hranice, predovšetkým vidieckeho charakteru s výrazne rozdrobenou

---

<sup>11</sup> *Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ [online]. MŠVAŠ SR Bratislava 2007,[ cit. 2.2.2015] Dostupné z: <http://www.asfeu.sk/agentura/strukturne-fondy/strukturne-fondy-2007-2013/>*

štruktúrou osídlenia (hlavne malé a stredne veľké obce). Ich rozvojový potenciál je týmto výrazne limitovaný, čo má limitujúce prvky aj na rozvoj cezhraničnej spolupráce.

Z pohľadu regionálnych disparít Slovenska, ktorý má predovšetkým o západno-východný gradient regionálneho zaostávania východu SR a niekoľkých špecifických oblastí na juhu Slovenska je dôležitá schopnosť hlavne regionálnych a miestnych aktérov hľadať finančné zdroje a efektívne formy cezhraničnej spolupráce. Práve neschopnosť mobilizácie zdrojov zaostalejších regiónov je jedným z prvkov limitovanej cezhraničnej spolupráce, ktorá sa obmedzuje na ojedinelé stretnutia zástupcov partnerských inštitúcií, kultúrnej a športovej výmene, limitovanej výmene študentov či expertov a veľmi obmedzenej výmene informácií. V niektorých prípadoch dochádza aj k paradoxnému javu, že medzinárodná spolupráca partnerských miest, či obcí je intenzívnejšia so vzdialenejšími partnermi, ako s partnermi na druhej strane hranice.<sup>12</sup>

Pre iniciovanie a ďalšiu podporu rozvoja cezhraničnej spolupráce je preto potrebné analyzovať špecifické problémy v prihraničných regiónoch a hľadať spoločné rozvojové priority a spoločné záujmy.

### **3.3 Potreby slovenských regiónov a s nimi súvisiace problémy**

Všeobecným ukazovateľom ekonomickej výkonnosti regiónu je hrubý domáci produkt (HDP), pomocou ktorého sa hodnotí miera vyspelosti ekonomiky či životná úroveň obyvateľov, ale tiež intenzita rozvoja. Východné Slovensko, Prešovský a Košický kraj, patrí z pohľadu ekonomickej výkonnosti medzi najzaostalejšie regióny v EÚ, pričom porovnanie HDP k priemeru 25 členských krajín EÚ v roku 2013 ho radí medzi 10 najzaostalejších regiónov EÚ. Dosahuje iba 39% priemeru krajín EÚ 25, pričom súčasne sú evidentné nielen významné regionálne disparity v rámci celej EÚ, ale tiež západno-východná gradácia zaostalosti a chudoby, keď medzi najchudobnejšími regiónmi EÚ sú z najväčšej časti poľské, maďarské a slovenské regióny lokalizované na východnej hranici EÚ.<sup>13</sup>

---

<sup>12</sup> MARHULÍKOVÁ, O. 2004. *Inštitucionálne aspekty cezhraničnej spolupráce v Slovenskej republike*, 1. vyd. Bratislava: MV SR 2004, s. 34. ISBN 635-52-459-05-2.

<sup>13</sup> *Ekonomika Slovenskej republiky [online]*, *Euroekonom 2014*, [cit. 12. 1. 2015], Dostupné z : <http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-sr>

Štruktúra výrobných činností je daná historickým vývojom, realizáciou priemyselnej politiky uplynulých obdobiach a len veľmi pomaly sa mení napriek problémom pri realizácii výrobných programov, zväčša založených na systéme práce vo mzde s nízkou pridanou hodnotou. Nové projekty na rozvoj výroby i na štrukturálne zmeny narážajú na problémy nedostatku investícií.

Privatizácia podnikov nepriniesla požadované vytvorenie podnikateľského prostredia schopného napomáhať rozvoju výroby a prílev investícií (najmä PZI) je v rámci SR výrazne diferencovaný, pričom významná časť PZI je realizovaná pomocou netrhových výhod poskytnutých investorovi zo strany štátu. Kým v roku 2001 tvorili PZI (bez bankového sektoru) na východnom Slovensku viac ako 24% všetkých PZI, v roku 2011 to bolo už iba polovica - 12,1%. „Najchudobnejšie“ kraje z hľadiska PZI sú tradične Prešovský (7,1 mld. Sk - 1,7%) a Banskobystrický kraj (10,8 mld. Sk - 2,6%). V Banskobystrickom kraji predstavoval nárast PZI v období 2000-2010 iba 4 mld. Sk a v Prešovskom kraji dokonca len 0,8 mld. Sk. Naopak najväčšie investičné stimuly okrem Bratislavy smerujú do Žilinského a Trnavského kraja.

Kľúčové bariéry rozvoja a príčiny regionálnych disparít v SR môžeme zhrnúť nasledovne:<sup>14</sup>

- územie Slovenska sa vyvíjalo v minulosti ako súčasť väčších celkov (Rakúsko Uhorsko, Československo), rozvoj Slovenska v hospodárskom ťažisku Budapešť, Viedeň, Brno (tu spadá Bratislava a jej okolie), lokalizácia väčšiny priemyslu;
- prvotný rozvoj priemyslu koncom 19. storočia v regiónoch s výhodnou dopravnou polohou, Bratislava a jej napojenie na Viedeň, Košicko-Bohumínska železnica a Považská železnica;

---

<sup>14</sup> *Ekonomika Slovenskej republiky* [online] , Euroekonom 2014, [cit. 12. 1. 2015] , Dostupne z : <http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-sr>

- jednostranná orientácia modernizačného procesu na malý počet veľkých priemyselných závodov v období tzv. socialistickej industrializácie (najmä na východnom Slovensku), ktorých úpadok po zmene socioekonomickej situácie po roku 1989 postihol celé spádové regióny;
- nekonzistentná regionálna politika, ktorá investičné stimuly poskytuje najmä firmám, ktoré sa rozhodli investovať do ekonomicke najrozvinutejších regiónov SR (JZ Slovensko, Považie, Košice) ;
- druhá vlna globalizácie – presun služieb do nízkonákladových regiónov (napr. SR) najmä v oblasti informačných technológií – Bratislava ako tzv. „call centrum“, ostatným regiónom SR chýba potrebná konektita (dopravná a informačná);
- osobitné postavenie Bratislavského kraja oproti ostatným krajom – 84,1% obyv. žije v mestách a 71,5% v hlavnom meste SR Bratislave;
- primárny potenciál územia SR – najvhodnejšie podmienky pre rozvoj osídlenia, priemyslu, poľnohospodárstva a dopravy sú v okolí Bratislavy a Košíc ako centier západoslovenského a východoslovenského centralizačného regiónu;
- faktor sídelnej hierarchie – hlavné mesto SR (Bratislava) a iné väčšie mestá (Košice) disponujú významným socioekonomickým rozvojovým potenciálom, v ostatných regiónoch je nedostatočná koncentrácia obyvateľstva a malé centrá (do 100 tis. obyv.) pre rozvoj a väčšie investície;
- faktor makropolohovej atraktivity – hranica SR s ekonomicke vyspelou krajinou (Rakúskom) je krátka a v západnej časti štátu v blízkosti Bratislavy – tzv. západno-východný gradient;
- faktor „veľkej“ dopravnej infraštruktúry – rozvoj diaľničnej siete v západnej časti Slovenska a regiónoch s príchodom PZI;
- faktor osobitostí demografických štruktúr – rozdielne zastúpenie rómskeho etnika (vyšší podiel v rámci Východného Slovenska);
- faktor (nevýhodnej) ekonomickej špecializácie regiónov – strata odbytísk a zdrojov surovín z bývalého Sovietskeho zväzu po roku 1989 najmä pre podniky Východného Slovenska;

- faktor depresnosti priľahlých regiónov susedných štátov – východné Slovensko susedí s pomerne málo ekonomicky rozvinutými regiónmi SV Maďarska, Ukrajiny a JV Poľska.<sup>15</sup>

Tieto uvedené bariéry sa odzrkadľujú v kľúčových disparitách rozvoja slovenských regiónov a významným spôsobom zároveň ovplyvňujú aj cezhraničnú spoluprácu so susediacimi regiónmi.

Z vyššie uvedeného vyplýva, že kľúčové disparity teda môžeme zhrnúť nasledovne:

- nízka miera využitia rastového potenciálu slovenských regiónov,
- nízka miera zamestnanosti, vysoká miera nezamestnanosti a jej značná regionálna diferenciácia, vysoký podiel rizikových skupín na celkovej nezamestnanosti,
- nízka mobilita a flexibilita pracovnej sily,
- nízky podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním a nízka pružnosť vzdelávacieho systému vzhľadom na potreby trhu práce – nízka kvalita ľudského kapitálu,
- nízka miera informatizácie spoločnosti,
- nedostatočná technologická a inovačná úroveň,
- zlý technický stav a nedobudovaná základná infraštruktúra (dopravná, environmentálna, sociálna, vzdelávacia, telekomunikačná a i),
- nedostatočná úroveň využitia a nízka kvalita služieb cestovného ruchu,
- slabá úroveň vedy a výskumu a jej prepojenia s podnikovým sektorom,
- vysoká energetická náročnosť jednotlivých odvetví ekonomiky, celkovo nízke
- využitie technického potenciálu obnoviteľných energetických zdrojov,
- nízka efektivita verejnej správy.<sup>16</sup>

---

<sup>15</sup> KOREC, P. 2005. *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004*. 1. vyd. Geografika Bratislava 2005, s.107. ISBN 968-78-7358-289-0

<sup>16</sup> KOREC, P. 2005. *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004*. 1. vyd. Geografika Bratislava 2005, s.118. ISBN 968-78-7358-289-

### 3.4 Cezhraničná spolupráca Slovenska a Česka

Spoločná česko-slovenská cezhraničná spolupráca je špecifická historickými väzbami, ktoré majú dlhú tradíciu, a to aj napriek tomu, že tieto väzby utrpeli rozdelením ČSFR na začiatku 90-tych rokov 20.storočia. Významným prvkom spolupráce je fakt, že vzájomná spolupráca nie je limitovaná jazykovou bariérou, tradičné aktivity Čechov a Slovákov sú si prirodzene blízke a v značnej miere je využívaná infraštruktúra vybudovaná v spoločnom štáte. V súčasnej dobe sa vzájomné väzby obnovujú, posilňujú, upevňujú a získavajú vyššiu kvalitu.

Prihraničné územie Slovenskej republiky a Českej republiky tvoria na slovenskej strane tri kraje:

- Trnavský kraj,
- Trenčiansky kraj,
- Žilinský kraj,

Hoci výraznú blízkosť má aj Bratislavský kraj, a mnohé subjekty sídlia v tomto kraji významným spôsobom prispievajú k rozvoju slovensko-českej cezhraničnej spolupráci. Českú stranu prihraničného územia tvoria:

- Juhomoravský kraj,
- Moravskosliezsky kraj,
- Zlínsky kraj.

Slovensko-české prihraničie je charakteristické rozvinutým polycentrickým systémom osídlenia na oboch stranách hranice, v ktorom sú vytvorené póly ekonomického rastu regionálneho a nadregionálneho významu a predstavujú ich hlavne krajské mestá. Hoci v európskom kontexte je úroveň ekonomickej výkonnosti (meraná HDP/obyv. v PPS) veľmi nízka (ak nerátame Bratislavský kraj), významné zahraničné investície (hlavne automobilový priemysel) v posledných rokoch vytvárajú z regiónu potenciálny silný motor hospodárskeho rastu. Ekonomika regiónu je založená na reštrukturalizovaných priemyselných odvetviach, ktorých rozvoj je stimulovaný predovšetkým zahraničnými investíciami, relatívne vysokou dostupnosťou bohatých trhov a dobrým dopravným napojením, čo je podporované dobudovaním

transeurópskych dopravných koridorov (TEN), dostupnosťou lokálnych materiálových vstupov a relatívne lacnej a kompetentnej pracovnej sile, ktoré sú zdrojom pridanej hodnoty vytvorenej v regióne. Celý región má dôležitú tranzitnú funkciu.<sup>18</sup>

Veľmi častou prioritou cezhraničnej spolupráce je turistický ruch. Turistický ruch predstavuje v súčasnosti jedno z najdynamickejších sa rozvíjajúcich odvetví nielen v SR, ale i v okolitých krajinách a stáva sa stále významnejším faktorom regionálneho rozvoja i celej ekonomiky. Napriek tomu je často potenciál cestovného ruchu často preceňovaný a je nutné veľmi obozretne pristupovať k podpore rozvoja turistického ruchu z verejných zdrojov. To podčiarkuje aj fakt, že spoločným problémom vývoja turistického ruchu je v oboch krajinách pokles, alebo stagnácia domácich návštevníkov. Tento trend možno s menšími rozdielmi pozorovať od roku 2000. Táto tendencia je výraznejšia hlavne v slovenskej časti slovensko-českého prihraničného regiónu. Pozitívny trend mierneho rastu počtu domácich a zahraničných návštevníkov je od roku 2002 zaznamenaný iba v turisticky najvýkonnejších regiónoch prihraničného územia, a to v Juhomoravskom a v Žilinskom kraji.

Dlhodobým a nezlepšujúcim sa problémom ani v turisticky najvýkonnejších regiónoch je nízka efektívnosť služieb cestovného ruchu, predovšetkým využitie stálych lôžok v regióne. V regiónoch Juhomoravského či Žilinského kraja nedosahuje ani 28% a ostatných krajoch nie je situácia o nič lepšia (Moravskosliezsky kraj - 22,3%, Zlínsky kraj - 30,5%,<sup>21</sup> Trnavský kraj - 30,3%, Trenčiansky kraj - 32,0%.<sup>22</sup> Najväčšiu efektívnosť služieb cestovného ruchu vykazujú kúpeľné mestá ako Trenčianske Teplice, Bojnice, Piešťany, Turčianske a Rajecké Teplice, Luhačovice. Problém nedostatočného využitia potenciálu rozvoja cestovného ruchu nespočíva v nedostatočnom počte ubytovacích zariadení, ale predovšetkým v ich kvalite, kvalite základnej a sprievodnej turistickej infraštruktúry, chýbajúcej lokálnej a regionálnej organizovanej siete cestovného ruchu, nedostatočnej kvalite a marketingu služieb turistického ruchu, v šírke ponuky vlastných turistických produktov, programov či aktivít založených na ich jedinečnosti a atraktivnosti. Cestovný ruch súvisí s kultúrnymi aktivitami a historickými pamiatkami ako aj inými prírodnými, či športovými možnosťami v danom regióne.

Celkovo možno bariéry a zároveň potreby rozvoja slovensko-českého prihraničného územia zhrnúť nasledovne:

- nízka ekonomická výkonnosť a jej vnútroregionálna diferenciácia,
- existujúce významné rozdiely v miere nezamestnanosti a v príjmoch na obyvateľa, pričom paradoxne v niektorých okresoch nastal nedostatok pracovných miest, ktoré sú zapĺňané pracovníkmi z iných častí SR/ČR, či dokonca z Poľska, Maďarska či Ukrajiny,
- prehľbuje sa odlišnosť a stupeň rozvoja vidieckeho územia komparatívne nevýhodne voči mestskému územiu, čím dochádza k rýchlemu starnutiu obyvateľstva vidieka, odlivu ekonomicky aktívnych ľudí a úpadku vidieckych oblastí,
- napriek relatívne dobrému napojeniu na európske dopravné koridory, pretrvávajú nedostatočné napojenie severovýchodnej Moravy a Sliezska na transeurópske komunikačné ťahy, čo výrazne prispieva k nezáujmu investorov o toto územie + na slovenskej strane sú diaľnice zatiaľ v rozostavanom stave,
- nedostupná alebo nekvalitná cezhraničná infraštruktúra v doprave, životnom prostredí a turizme,
- nedostatočná kooperácia a koordinácia kľúčových aktérov hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja cezhraničného regiónu,
- nízka kvalita disponibilnej pracovnej sily (mobilita, vzdelanie, zručnosti, kreativita + neefektívny systém vzdelávania a na oboch stranách hranice) a existujúce rozdiely medzi podielom vysokoškolsky vzdelaných ľudí v rámci regiónu i štátov,
- prejavuje sa narušené životné prostredie v dôsledku minulej priemyselnej a poľnohospodárskej činnosti ako aj neriešenie starých ekologických záťaží,
- veľmi obmedzený integrovaný rozvoj prihraničného územia a iba začiatky spoločného územného regionálneho plánovania prihraničného územia.<sup>17</sup>

---

<sup>17</sup> *Strategické priority* [online], MVaRR SR (2012), [cit. 15. 1. 2015] Dostupné z : <http://www.scpen.sk/index.php/rozne/462-strategicke-priority-rozvoja-kultury-pre-roky-2012-2016>



### 3.5 Cezhraničná spolupráca Slovenska a Maďarska

Slovensko-maďarský prihraničný región je špecifický predovšetkým významnými kontaktmi medzi obyvateľmi v prihraničnom regióne a to jednak vysokým podielom maďarskej menšiny na obyvateľstve v a jednak množstvom obyvateľov, ktorý dochádzajú na druhú stranu hranice do práce. Hlavne juhozápad spoločnej hranice je charakteristický touto migráciou pracovných síl. Slovenské národnostné menšiny dosahujú 1–3% populácie v krajoch Komárom-Esztergom (1,6%) a Nógrád (1,6%) a na Slovensku predstavuje maďarská menšina 9,6%. Občania maďarskej národnosti žijú hlavne v krajoch Nitra (27,6% z populácie kraja), Trnava (23,7% z populácie kraja) a v Banskobystrickom kraji.

Samotný prihraničný región, ktorý sa tiahne pozdĺž 679 km dlhej hranice je jedinečným z pohľadu geografického, kde sa striedajú nížiny a vrchovinové a hornaté územia.<sup>18</sup> Veľký podiel prihraničného územia predstavujú chránené prírodné oblasti a pozdĺž hraničnej línie je niekoľko existujúcich národných parkov a chránených prírodných oblastí. Prihraničný región je tvorený týmito územnými a administratívnymi jednotkami .

Z geografického pohľadu je prihraničné územie priestorom vysokých regionálnych rozdielov a disparít, keď najvyššia ekonomická výkonnosť je koncentrovaná na západe regiónu na oboch stranách hranice. Región zahŕňa rozsiahle aglomerácie (Budapešť, Bratislava), mestá národného a regionálneho významu (napr. Győr, Miskolc, Košice, atď.) a širokú oblasť vidieckej krajiny. Hraničný región ponúka široké pole pôsobnosti v oblasti ekonomických a sociálnych činností (aktivít) a veľkú rôznorodosť z hospodárskeho, sociálneho, ako aj kultúrneho uhla pohľadu.

Vďaka krajinej štruktúre disponuje región výrazným potenciálom pre rozvoj takmer všetkých druhov turizmu. Turistický priemysel patrí dlhodobo, na oboch stranách hranice, k zdrojom prebytku bilancie služieb. K výkonnejším a efektívnejším regiónom patria územia na maďarskej strane hranice. Spoločným problémom, ktorý sa prejavuje predovšetkým na slovenskej strane hranice, od roku 2002 klesajúci počet

---

<sup>18</sup> *Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2014*, Bratislava Ústredie ŠÚ SR 2014, s.32. ISBN 85-86235-54-36.

prenocovaní. Avšak aj najvýkonnejšie turistické regióny sú málo efektívne. Napriek zvyšovaniu kapacity infraštruktúry turizmu (počet zariadení CR a lôžok) rastie ich vyťaženosť iba pomaly. Na slovenskej strane hranice je priemerná vyťaženosť lôžkovej kapacity menšia ako 30%. Nedostatočné využitie potenciálu turizmu je dané predovšetkým nízkou kvalitou manažmentu v turizme a nedostupnou, alebo chýbajúcou kvalitnou turistickou infraštruktúrou.<sup>19</sup>

Hlavné rozvojové problémy a bariéry prihraničnej oblasti môžeme zhrnúť nasledovne:

- výrazné regionálne rozdiely s negatívnym gradientom v osi západ -východ, čo sa prejavuje nedostatočnou konkurencieschopnosťou a nízkou ekonomickou výkonnosťou (HDP/obyv. v PKS) vo východnej časti regiónu, vysokou nezamestnanosťou, nízkym rastom zamestnanosti a relatívne nízkymi mzdami hlavne vo východnej časti CH regiónu,
- malý sklon k podnikaniu a nízka koncentrácia MSP vo východnej časti prihraničného územia,
- nízka úroveň cezhraničnej kooperácie medzi politickými, ekonomickými a sociálnymi partnermi v rámci prihraničného regiónu a vysoká závislosť na externých zdrojoch financujúcich cezhraničnú spoluprácu,
- nedostatočný marketing, infraštruktúra, nízka kvalita poskytovaných služieb a slabá ponuka produktov v cestovnom ruchu,
- nízka výkonnosť vedy a výskumu a nedostatočná úroveň inovačných aktivít i kapacít na oboch stranách hranice,
- nedostatočný rozvoj základnej infraštruktúry, a to hlavne environmentálnej a dopravnej,
- slabý stupeň rozvoja elektronických služieb a nízka vybavenosť územia (hlavne vidieckeho) internetovým pripojením,
- absencia spoločného regionálneho a územného plánovania ako aj integrovaného regionálneho rozvoja.<sup>31</sup>

---

<sup>19</sup> Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2014, Bratislava Ústredie ŠÚ SR 2014, s.32. ISBN 85-86235-54-36

### 3.6 Cezhraničná spolupráca Slovenska a Poľska

Vzájomná slovensko-poľská cezhraničná spolupráca je vysoko dynamická avšak je ťahaná predovšetkým externými zdrojmi (programy EÚ). Významným prvkom vzájomnej spolupráce je však výrazný nárast obchodnej spolupráce v posledných rokoch. Prihraničný región je na poľskej strane hranice predstavovaný 3 subregiónmi :

- Bielsko-bialski,
- Nowosądecki,
- Krośnieńsko-przemyski.

Na slovenskej strane hranice 2 krajmi:

- Žilinský kraj,
- Prešovský kraj.

Vďaka krajinej štruktúre disponuje región výrazným potenciálom pre rozvoj takmer všetkých druhov turizmu. Turistický priemysel patrí dlhodobo, na oboch stranách hranice, k zdrojom prebytku bilancie služieb, hoci vyťaženosť kapacít je veľmi nízka. Na slovenskej strane hranice je priemerná vyťaženosť lôžkovej kapacity menšia ako 30% a na poľskej strane hranice dosahuje vyťaženosť najviac 40%.<sup>20</sup> Nedostatočné využitie potenciálu turizmu je dané predovšetkým nízkou kvalitou manažmentu v turizme a nedostupnou, alebo chýbajúcou kvalitnou turistickou infraštruktúrou. Hlavné rozvojové bariéry slovensko-poľskej prihraničnej oblasti môžeme zhrnúť nasledovne:

- nízka ekonomická výkonnosť (HDP/obyv. v PKS) a konkurencieschopnosť v severnej (poľské regióny) a východnej časti prihraničného regiónu (Prešovský kraj),
- vysoká nezamestnanosť s nevhodnou štruktúrou nezamestnaných (hlavne dlhodobá nezamestnanosť) vo všetkých regiónoch prihraničného územia,
- nízka výkonnosť a efektívnosť služieb v oblasti turizmu,
- negatívna miera migrácie obyvateľstva a vyludňovanie niektorých oblastí prihraničného regiónu (hlavne severovýchod Slovenska a juhovýchod Poľska),

---

<sup>20</sup> Program cezhr. spolupráce Poľsko - Slovenska republika 2007 - 2013, [online] , Eurofondy Bratislava 2013, [cit. 28. 1. 2015] Dostupne z: <http://eurofondy.webnode.sk/polska-republika-slovenska-republika/>

- nedostatočne rozvinutá základná infraštruktúra znižujúca dostupnosť a ohrozujúca životné prostredie,
- neefektívny systém vzdelávania a na oboch stranách hranice,
- nedostatočná kooperácia a koordinácia kľúčových aktérov hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja cezhraničného regiónu,
- nedostupné, alebo nekvalitné elektronické služby v prihraničnom regióne.

Ak zhodnotíme jednotlivé problémy v prihraničných regiónoch, tie v mnohom súvisia s celkovým socio-ekonomickým zaostávaním Slovenska i jeho susedov (okrem pár výnimiek ako sú napr. hlavné mestá) za ostatnými regiónmi EÚ. Kľúčovou otázkou je, či majú byť limitované finančné nástroje určené na cezhraničnú spoluprácu programované a zamerané smerom na socio-ekonomický rozvoj jednotlivých území a či by sa cezhraničná spolupráca nemala viac zameriavať na posilňovanie vzájomných kontaktov a väzieb, aktivity ľudia-ľuďom a aktivity s výrazným cezhraničným dopadom.

Množstvo problémov, ktoré sa nakumulovali v prihraničných oblastiach je len ťažké riešiť v rámci cezhraničnej spolupráce a doterajších obmedzených zdrojoch. Je potrebné koordinovať jednotlivé politiky v prihraničných oblastiach, aby nedochádzalo k zbytočnej kumulácii verejných zdrojov a neefektívnemu vynakladaniu týchto zdrojov.

### **3.7 Cezhraničná spolupráca krajín V4 a činnosť Medzinárodného vyšehradského fondu**

Vznik Medzinárodného vyšehradského fondu ako jedinej inštitúcie v rámci V4 možno považovať za významný medzník v rozvoji cezhraničnej spolupráce, a to predovšetkým vzhľadom na podporu cezhraničných aktivít konkrétnych subjektov uchádzajúcich sa o čiastočnú finančnú podporu pre svoje aktivity. V rámci grantovej schémy sa v sekciách malých a štandardných grantov podporujú aktivity, na ktorých sa podieľajú subjekty aspoň z troch krajín V4. Osobitné postavenie majú tzv. strategické granty, pri ktorých je nutná účasť subjektov zo všetkých štyroch vyšehradských krajín.

Na základe uvedeného zastávame názor, že prihraničné oblasti by sa mali čo najviac zamerať na postupné zvyšovanie vlastnej konkurencieschopnosti. Nemožno presne vymedziť prihraničný región od regiónu vnútroštátneho, z dôvodu, že členenie je závislé od dopredu zvoleného kritéria, pričom v praxi sa používajú dve základné, a to priestorové a funkčné. Možno teda konštatovať, že prihraničný región je spojením priestorového a funkčného kritéria, a tým je vymedzený aj na základe vzdialenosti aj na základe rozdielov medzi prihraničným regiónom a ostatným územím štátu.

### **3.8 Euroregióny**

Významným pozitívom euroregiónov je, že mnohé „euroregionálne“ iniciatívy na Slovensku vznikli prirodzene ako iniciatívy zdola, často spolukoordinované so súkromným sektorom alebo nadväzovali systematicky na rad predchádzajúcich foriem spolupráce medzi samosprávami a inštitúciami, či inými subjektmi v dotknutom prihraničnom území. Tento fakt potvrdzuje snahu miestnych aktérov realizovať cezhraničnú spoluprácu a nejakým spôsobom ju inštitucionalizovať a predovšetkým zabezpečiť jej dlhodobú udržateľnosť.

Slovenské euroregióny pôsobia v nezávislých štruktúrach zložených z lokálnych a regionálnych vlád a organizácií, s cieľom prezentovať spoločné záujmy a zlepšiť úroveň života v nerozvinutých oblastiach pozdĺž hraníc, pričom ak sumarizujeme ich zameranie, tak ich hlavným motívom je posilňovanie kultúrnej a hospodárskej cezhraničnej spolupráce. Povaha spolupráce je rôznorodá, od oblasti dopravy a dopravnej infraštruktúry až ku spolupráci v oblasti vzdelávania alebo spoločných aktivít záujmových skupín. Častým javom je aj snaha zapojiť sa do tvorby a implementácie regionálnej politiky na regionálnej či miestnej úrovni, čoho samozrejme je aj motivácia získania fondov EÚ na jednotlivé projekty, ktoré môžu mať aj nepriamy cezhraničný dopad (napr. realizácia individuálnych projektov rovnakého charakteru na oboch stranách hranice a neskoršie hľadanie spoločných cezhraničných možností spolupráce – typickým je napr. výstavba či rekonštrukcia kultúrneho domu, kde sa začnú realizovať kultúrne aktivity, na ktoré sú pozývaní partneri z druhej strany hranice).

Medzi hlavné ciele euroregiónov v súlade s Európskou chartou hraničných a cezhraničných regiónov patria:

- rozvoj v oblasti hospodárstva a turistického ruchu,
- rozvíjanie vzťahov v oblasti školstva a vedy,
- aktivity v oblasti ochrany prírody, životného prostredia a vodných zdrojov, predchádzanie živelným katastrofám,
- rozvoj dopravy,
- aktivity v humánnej a sociálnej oblasti,
- aktivity na zachovanie spoločného kultúrneho dedičstva,
- participácia na finančných programoch EÚ,
- aktivity na vytvorenie podmienok výmeny informácií a zabezpečení ich toku,
- aktivity na vypracovanie návrhov, odporúčaní a koordinácii spoločných projektov a programov,
- aktivity zameraná na nárast príťažlivosti regiónov,

V prehľadoch za Slovensko sa často uvádza aj Euroregión Košice–Miškolc, ktorý však neuzavrel inštitucionalizačnú fázu a de iure a de facto neexistuje. Medzi novovzniknutými ERZ dominuje Ister-Granum Euroregión, ktorý už spĺňa kritéria euroregionálneho zväzku. Okrem neho registrujeme iniciatívy okolo „Centropa Euroregiónu (Bratislava-Brno-Viedeň-Győr)“ a „Euroregiónu Zemplín“. Na slovensko-poľskej a slovensko-českej hranici dominujú združenia teritoriálneho charakteru (regióny Beskydy, Tatry a Karpaty, Biele-Biele Karpaty), na južnej hranici s Maďarskom sa vyznačujú euroregióny na slovenskom území heterogénnym charakterom euroregionálnych združení (líniový, bodový, teritoriálny alebo zmiešaný), teritoriálne pokrývajúce územie medzi NUTS II – NUTS IV.<sup>21</sup>

Kľúčovým problémom slovenských euroregiónov je zatiaľ ich nízky stupeň inštitucionalizácie, absencia legislatívy upravujúca napr. cezhraničnú spoluprácu a postavenie euroregiónov v tejto spolupráci, absencia zadefinovania euroregiónov ako aktérov regionálneho rozvoja (napr. žiadna zmienka o euroregiónoch v Zákone o podpore regionálneho rozvoja) a v podmienkach SR neexistuje priamo záväzná

---

<sup>21</sup> *Euroregióny Slovenska*, [online], Euractiv 2015, [cit. 20. 1. 2015], Dostupné z: <http://www.euractiv.sk/regionalny-rozvoj/analyza/euroregiony-na-slovensku>

metodika, ktorá presne stanovuje, aké podmienky musí konkrétne euroregionálne združenie spĺňať, aby bolo považované za „euroregión“. Napríklad, či je to jednak veľkostné kritérium, teritorialita, početnosť členskej základne, alebo kvalitatívna úroveň aktivít daného subjektu, alebo charakter cezhraničného partnera. Všeobecné kritérium je stanovené, že sa jedná o právne subjekty – záujmové združenia právnických osôb, ktoré má vybudované s partnerom, partnermi spoločné medzinárodné štruktúry („parlament-radu, medzinárodný sekretariát, pracovné komisie)“.

Významným interným problémom jednotlivých euroregionálnych združení je personálna i finančná kapacita. Často stoja aktivity jednotlivých združení na niekoľkých „pár“ jedincoch a v prípade, že dôjde k odchodu 1-2 kľúčových ľudí, je činnosť združenia výrazne obmedzená (napr. prípad Karpatského Euroregiónu v polovici roka 2006, kde po odchode 2 kľúčových zamestnancov stratila slovenská časť Euroregiónu operabilitu na takmer 3 mesiace). Významným pozitívom a faktorom stabilizácie a čiastočnej inštitucionalizácie euroregiónov bolo rozhodnutie vlády SR financovať cezhraničné aktivity zo štátneho rozpočtu SR od roku 1999. Tento systémový prístup vlády napomohol inštitucionalizácii euroregionálnych štruktúr a aktivítam v oblasti ľudských zdrojov, prípravy strategických dokumentov, príprave podkladových dokumentov pre veľké investičné projekty podporené z domácich a zahraničných fondov, v oblasti cestovného ruchu podporou marketingu, krajinných priestorov a sídiel, v oblasti práce s verejnosťou v euroregiónoch, ako aj v oblasti rozvoja aktivít zameraných na podporu posilnenia rozvojového potenciálu prihraničných regiónov.

Na rozvoj činnosti 12 vytvorených euroregiónov vyčleňuje každoročne Ministerstvo výstavby a rozvoja SR finančnú podporu v rámci systému podpory euroregionálnych aktivít (SPERA) v dvoch oblastiach:

- I. Príprava podkladových dokumentov pre investičné projekty na území euroregiónov podporené z domácich a zahraničných fondov,
- II. Aktivity zamerané na podporu posilnenia rozvojového potenciálu prihraničných regiónov.

Do cezhraničnej spolupráce sa tiež zapájajú aktéri primárne orientovaní na podporu regionálneho rozvoja to napr. Regionálne rozvojové agentúry, ktorých sieť vytvorilo a tiež dotuje Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR a tiež Centrá

prvého kontaktu, ktoré sa tiež zapojili do prípravy a realizácie projektov financovaných z INTERREG III A.

Špecifickým prvkom v cezhraničnej spolupráci je Karpatská nadácia<sup>13</sup>, ktorá je unikátna cezhraničná a regionálna nezisková organizácia pôsobiaca predovšetkým na území Košického a Prešovského kraja. Poslaním Karpatskej nadácie je vytvárať podmienky pre rozvíjanie identity a socio-ekonomický rozvoj komunit na území Karpatského Euroregiónu v kontexte s vývojom na území širšieho európskeho a globálneho priestoru. Karpatská nadácia udeľuje granty neziskovým organizáciám a miestnym samosprávam, ktorých sídla sa nachádzajú na území Karpatského euroregiónu. Témy grantových programov Karpatskej nadácie:

- kultúrne dedičstvo,
- prírodné dedičstvo,
- rozvoj vidieka,
- trvalo udržateľný ekonomický rozvoj v horských oblastiach,
- vidiecky turizmus,
- obnovovanie tradícií a remesiel,
- propagácia miestnych výrobkov,
- prihraničná a cezhraničná spolupráca,
- partnerstvá medzi mimovládnyimi organizáciami, miestnymi samosprávami a
- podpora ich spolupráce s podnikateľmi,
- posilňovanie miestneho sociálneho kapitálu,
- mobilizácia miestnych komunit a zdrojov,
- miestny ekonomický rozvoj,
- podpora rozvoja malého podnikania.

V súčasnosti realizuje nadácia 5 kľúčových programov a to:

- IRCD: Program komplexného rozvoja vidieckych oblastí,
- CBC: Program cezhraničnej spolupráce v Karpatskom euroregióne,
- LIP: Program miestnych iniciatív,
- R: Karpatský Romanet program,
- ŠKN: Štipendium Karpatskej nadácie.



Zmyslom Euroregiónu ako cezhraničnej spolupráce najmenej dvoch susediacich regiónov v európskych krajinách je podpora a realizácia spoločných projektov na kultúrnej, sociálnej, hospodárskej a infraštruktúrnej úrovni v rôznych oblastiach - aj v oblasti ČR. Aj keď Euroregióny, ako také, nemajú žiadnu legislatívnu kompetenciu, sú dobrovoľným zoskupením obcí alebo vyšších územných celkov, majú však nárok na dotácie z fondov EU prostredníctvom ktorých môžu realizovať projekty podporujúce rozvoj ČR na svojom území euroregiónu. Taktiež euroregióny prispievajú k vzájomnej výmene skúseností a podpore realizácie spoločných projektov subjektov nachádzajúcich sa na území euroregiónu, čo prispieva k rozvoju samotného regiónu aj v oblasti cestovného ruchu, či už priamo alebo nepriamo.

Záverom kapitoly možno zhrnúť, že euroregióny možno chápať ako prostriedok riadenia medzištátnych konfliktov, prípadne ako geografické územie, ktoré zahŕňa časti niekoľkých krajín. Sú vytvorené na základe princípu subsidiarity a kooperácie, spájajú ich spoločné rysy ako je právna subjektivita, vlastné a finančné zdroje a vlastné interné rozhodovanie. Ich vznik sa datuje v postkomunistických krajinách od 90-tych rokov 20. storočia.

## **4 KONCEPCIA ROZVOJA CESTOVNÉHO RUCHU V REGIÓNE HORNÝ ZEMPLÍN**

Cestovný ruch predstavuje odvetvie, ktorému patrí popredné miesto v národnom hospodárstve a ekonomike krajiny. Problematika regiónov a regionálna politika patria k oblastiam, ktorým sa venuje zvýšená pozornosť. K jedným z nástrojov rozvoja regiónov a zvyšovania ich konkurencieschopnosti patrí cestovný ruch. Cestovný ruch patrí k odvetviam, ktoré majú čoraz väčší význam pre národné hospodárstvo, z dôvodu že záujem o cestovný ruch neustále rastie. Cestovný ruch na Slovensku sa rozvíja, okrem domácich obyvateľov sa stáva zaujímavou destináciou aj pre zahraničných návštevníkov.

### **4.1 Charakteristika cestovného ruchu**

Cestovný ruch je hospodárske odvetvie, ktoré ponúka široký sortiment služieb, poskytuje priestor pre všetky kategórie podnikateľov a zároveň vyžaduje aktívne pôsobenie verejného a neziskového sektora. Úspešné príklady domácich a zahraničných destinácií dokazujú, že len spoluprácou všetkých dotknutých sektorov je možné vytvoriť prostredie a ponuku, ktoré majú šancu dosiahnuť spokojnosť návštevníkov a zároveň zabezpečiť stabilný príjem pre miestnych obyvateľov. Všeobecne platí, že vo všetkých oblastiach existuje miestny potenciál, ktorý je vhodný pre prezentáciu na trhu cestovného ruchu. Treba však vymedziť hlavné rozvojové možnosti a spoločné úsilie koncentrovať do týchto smerov. Vhodný výber tém, programov a projektov umožní efektívne zhodnotenie miestnych a vonkajších zdrojov.

Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín nadväzuje na dokumenty:

- Nová stratégia rozvoja cestovného ruchu Slovenska do roku 2013
- Lisabonská zmluva
- Stratégia spotrebiteľskej politiky 2007-2013 (2007)
- Oznámenie Komisie 2010: Európa ako popredná svetová destinácia cestovného ruchu - nový politický rámec pre európsky cestovný ruch

- Národný strategický referenčný rámec Slovenskej republiky na roky 2007 - 2013
- Programové vyhlásenie vlády SR na roky 2012 - 2016
- Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja
- KURS 2011
- Regionalizácia cestovného ruchu
- Stratégia rozvoja konkurencieschopnosti Slovenska do roku 2010
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja Prešovského samosprávneho kraja na obdobie 2008 - 2015
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja mesta Humenné 2007 - 2013 (s výhľadom do roku 2015)
- Plán hospodárskeho a sociálno - ekonomického rozvoja mesta Medzilaborce na obdobie 2007 - 2013
- Miestny rozvojový a akčný plán mesta Snina 2005 - 2014
- Stratégia mesta Vranov nad Topľou do roku 2015-08-31

Hlavným dôvodom vypracovania Koncepcie rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín je potreba efektívneho využitia obrovského nevyužitého potenciálu prírodných daností, kultúrno - historických pamiatok a ľudských zdrojov, ktoré sú dosiaľ tzv. „driemajúcim“ potenciálom nášho regiónu s cieľom prostredníctvom trvalo udržateľného cestovného ruchu zabezpečiť konkurenčnú ponuku služieb, produktov a takto prispieť k zabezpečeniu kvality života v regióne za súčasného zachovania a zveľadenia prírodného a kultúrneho dedičstva.

## **4.2 Analýza územia v okrese Humenné**

Okres Humenné je podľa počtu obyvateľov stredne veľkým okresom v rámci Slovenska. V okrese je 60 obcí, z toho 1 mesto - Humenné. Vo vidieckych sídlach žije 46 % obyvateľov okresu. Viac ako 2 000 obyvateľov má iba jedna obec v okrese: Kamenica nad Cirochou. Patrí medzi väčšie okresy Slovenska vďaka rozlohe 754

km<sup>2</sup>.<sup>22</sup> Leží na severovýchode Slovenska. Na západe, severe a východe hraničí so 4 okresmi Prešovského kraja (Vranov nad Topľou, Stropkov, Medzilaborce a Snina) a na juhu s dvoma okresmi Košického kraja (Sobrance a Michalovce). Na severe, na úseku dlhom približne 4 km, ho ohraničuje štátna hranica s Poľskom. Okres má členitý povrch.

Na jeho území sa rozprestierajú Vihorlatské vrchy, Beskydské predhorie, Ondavská vrchovina a Laborecká vrchovina. Najvyšším vrchom a zároveň najvyšším bodom územia je Vihorlat, týčiaci sa do výšky 1 076 m nad morom. Najnižšie je položená výška hladiny rieky Laborec z okresu v katastri obce Brekov - 135 m nad morom.

Obrázok 1 prehľadne zobrazuje mapu sledovaného okresu.



**Obrázok 1 Mapa okresu Humenné**

*Prameň: Okres Humenné. <http://www.humenne.sk/>16.1.2016*

Rozloha okresu: 754 km<sup>2</sup>

Počet obyvateľov okresu: 64 446 (ŠÚ SR: SODB 2011)

Sídlo okresu (okresné mesto): Humenné

Počet miest okresu: 1

Počet obcí okresu: 60

---

<sup>22</sup> *Humenné (Okres)*, [online], Wikipédia Slobodná encyklopédia 2015, [cit. 18. 1. 2015], Dostupné z: [http://sk.wikipedia.org/wiki/Humenné\\_\(okres\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Humenné_(okres))

Väčšina územia patrí do teplej klimatickej oblasti, vyššie časti do mierne teplej a vrcholové časti Vihorlatu do chladnej klimatickej oblasti. Najväčšou riekou pretekajúcou okresom je Laborec, do neho sa vlievajú Výrava, Udava a Cirocha. Západnou časťou okresu preteká Oľka a Ondavka. Vo Vihorlate vzniklo zahradené jazero - Morské oko. V pôdnom kryte okresu prevažuje hnedá lesná pôda kambizem. V západnej časti Vihorlatských vrchov sa na karbonátových horninách nachádza rendzina. Pozdĺž riek sa ťahajú pásy nivnej pôdy fluvizeme. Územie okresu je pomerne zalesnené. V porastoch prevažujú bučiny, miestami so smrekovými ostrovmi. V najnižších polohách rastú aj duby a dubovo-hrabové lesy, nájdu sa aj borovice a iné dreviny. Vzácné druhy rastlín sa vyskytujú najmä v CHKO Vihorlat. Sú to kamzičník rakúsky, mliečivec alpínsky, vrba sliezka, horec luskáčovitý, podbelica alpínska, kokorík praslenatý. Faunu zastupujú živočíchy Východných a Západných Karpát, je tu viacero vzácných druhov. Žije tu vlk dravý, rys ostrovid, mačka divá, jazvec lesný, vydra riečna, sova dlhochvostá, bocian čierny, krkavec čierny, z chrobákov fúzač alpiský. Na území okresu sú časti Chránenej krajiny Vihorlat a Východné Karpaty. Z maloplošných území sú tu tri prírodné pamiatky: Čierny potok, Kamienka, Voniarsky jarok, šesť národných prírodných rezervácií: Humenská, Humenský Sokol, Iľovnica, Motrogon, Vihorlat, Vihorlatský prales a dve prírodné rezervácie: Chlmecká skalka a Jasenovská bučina.<sup>23</sup> Zachovala príroda a dobrá cestná infraštruktúra je veľkou devízou Humenského okresu.

Hospodárstvo okresu charakterizuje predovšetkým priemysel a poľnohospodárstvo s rozvíjajúcim sa cestovným ruchom. Na tvorbe hrubého domáceho produktu sa okres Humenné v rámci Prešovského kraja podieľa na druhom mieste. Mesto Humenné je priemyselným centrom regiónu Horného Zemplína už od roku 1945. Zloženie miestnej ekonomiky pozostáva najmä zo strojárskeho, stavebného, potravinárskeho priemyslu a služieb. Podľa odvetvovej štruktúry najviac podnikateľov v okrese Humenné, podniká v obchodnej činnosti 33 % a v priemyselnej výrobe 15 %. V ostatných odvetviach 13 %, v stavebníctve 11 %, v poľnohospodárstve, lesníctve a rybolove 9 %, v zdravotníctve a sociálnej pomoci 8 % a v odborných, vedeckých a technických činnostiach 6 %. V oblasti poľnohospodárstva sa približne na polovici

---

<sup>23</sup> *Správa CHKO Východné Karpaty*, [online], Štátna ochrana prírody SR 2015, [cit. 10.1.2015], Dostupné z: <http://www.sopsr.sk/web/?cl=11224>

osevných plôch vysievajú obilniny, najmä pšenica, jačmeň raž a ovos. Po nich v poradí dôležitosti nasledujú krmoviny: ďatelina, ďatelinotrávy a kŕmna repa. V severných častiach okresu sa darí pestovaniu zemiakov a cukrovej repy. Vo všeobecnosti živočíšna výroba prevláda nad rastlinnou výrobou.

Dopravné podniky v okrese sú štandardné. Z toho hľadiska najlepšie situované je okresné mesto Humenné, ktorým vedú aj najvýznamnejšie dopravné ťahy. Humenné je vzdialené 78 km od Prešova a 508 km od Bratislavy. V blízkosti mesta Humenné je regionálne letisko v Kamenici nad Cirochou s možnosťou aero taxi a v okrese je pripravovaný obchvat mesta Humenné, ktorý zlepší dopravnú situáciu a bezpečnosť premávky.

### **4.3 Analýza cestovného ruchu**

Cestovný ruch predstavuje jedno z najslubnejších, ale aj najviac sa rozvíjajúcich odvetví v slovenskom hospodárstve. Pozícia Slovenska, označujúca sa aj ako srdce Európy, kultúrne a historické bohatstvo, vhodné klimatické podmienky priamo predurčujú našu krajinu k rozvíjaniu cestovného ruchu. Narastajúca globalizácia má za následok aj na Slovensku rapídny nárast cestovného ruchu.

Konkurenčné prostredie v cestovnom ruchu je u nás tvorené prevažne malými a strednými podnikmi, ktoré poskytujú najmä ubytovanie a stravovanie. Etablovanie väčších spoločností, ktoré by zaujali pozíciu trhového vodcu v oblasti kvality a inovácií a celkového imidžu krajiny zatiaľ nezaznamenala rapídny rast a prebieha s nedostatočnou razanciou.

Základným východiskom cestovného ruchu je najmä rozvoj pobytového cestovného ruchu, kde východiskom rozvoja je kapacita ubytovacích zariadení, ich veľkosť, štruktúra, kvalita a priestorové rozmiestnenie. Možno však konštatovať, že v poslednom období boli zaznamenané zmeny nielen v kapacite, ale aj v kvalitatívnej štruktúre ubytovacích zariadení a ich rozmiestnení.

K ťažiskovým problémom slovenských hotelov patrí ich nižšia vyťaženosť počas celého roka. Táto vyťaženosť sa pohybuje približne na úrovni 30 až 40%, pričom vyťaženosť ubytovacích kapacít v oblasti kúpeľníctva dosahuje až 70%.

Rozvoj cestovného ruchu v Prešovskom kraji sa vyznačuje vysokým potenciálom prílevu investícií a miestneho rozvoja aj v súvislosti s výskytom unikátneho prírodného a kultúrneho bohatstva, ako napr. kultúrne pamiatky a lokality svetového dedičstva UNESCO. Rozvoj cestovného ruchu umožňuje priamu previazanosť na rozvinutú infraštruktúru susedného Poľska. Výsledkom môže byť, prílev cezhraničných turistov do regiónu, čo následne umožní aj rozvoj miestneho podnikania, predovšetkým v oblasti služieb cestovného ruchu. Trvalo udržateľný rozvoj cestovného ruchu môže mať výrazný vplyv na pozastavenie negatívnych trendov v úpadku poľnohospodárskej výroby nárastom dopytu po domácich poľnohospodárskych produktoch, čoho dôsledkom môže byť regionálne zvýšenie zamestnanosti a zastavenie odlivu aktívnej časti obyvateľov v produktívnom veku do regiónov s väčším množstvom pracovných príležitostí. V štruktúre podnikateľského sektora okresu Humenné dominuje priemysel, stavebníctvo, obchod a aj spomínané poľnohospodárstvo. Práve Humenné zabezpečuje najvyššiu produkciu zrnín a obilnín v Prešovskom kraji.

Celkový rozvoj odvetvia cestovný ruch je ovplyvnený viacerými faktormi. Mariot člení predpoklady rozvoja cestovného ruchu na tri základné skupiny, ktorými sú:<sup>24</sup>

- lokalizačné predpoklady - primárny potenciál a jeho lokalizácia,
- realizačné predpoklady - sekundárny potenciál, ktorý predstavuje komunikačný systém, infraštruktúra a supraštruktúra cestovného ruchu,
- selektívne predpoklady – určujú výber účastníkov na základe sídelných, ekonomických, sociálnych a demografických charakteristík.

Slovenská republika je členená na 8 územných celkov, jedným z nich je aj Prešovský kraj, ktorý patrí rozlohou k druhým najväčším krajom. Prešovský kraj sa nachádza v severovýchodnej časti Slovenska. Prešovský kraj má 13 okresov, pričom jedným z nich je aj okres Humenné.

---

<sup>24</sup> MARIOT, P. 1983. *Geografia cestovného ruchu*. Bratislava: Veda, 1983. 88 s. ISBN 71-053-83.

Z hľadiska vhodnosti regiónu pre cestovný ruch vystupujú do popredia dva základné faktory, a to objektívne a subjektívne. Objektívny faktor predstavuje vhodnosť územia pre cestovný ruch, alebo jeho formy a subjektívny faktor je tvorený atraktivnosťou územia, čiže schopnosťou pritiahnúť účastníkov cestovného ruchu.<sup>25</sup>

Pre cestovný ruch je dôležitý stav daného územia a jeho potenciál, ktorý môže byť buď prírodný alebo antropogénny, pričom prírodný potenciál predstavujú národné parky, chránené krajinné oblasti, vodné plochy a antropogénny potenciál tvoria kultúrno-historické pamiatky, športové, kúpeľné a kultúrne zariadenia a kultúrne podujatia.

Tak ako v každom odvetví, aj v cestovnom ruchu pôsobia určité trendy, ktoré súvisia so zmenami životného štýlu účastníkov cestovného ruchu, ktoré majú následne vplyv na ponuku a tvorbu produktov.

Už dlhšiu dobu pretrvávajú trendy ako je nezávislé cestovanie, záujem o životné prostredie, prípadne preferencia ciest bližšie k domovu, konštatuje Borovský spolu s kolektívom vo svojej publikácii.<sup>26</sup>

V súvislosti s demografickými zmenami možno spomenúť rozvoj klientely vo veku nad 50 rokov, ktorá disponuje vysokým fondom voľného času a preferuje pohodlie a rýchly presun do destinácie.<sup>27</sup>

Ďalším z nových trendov je tzv. neuponáhľané cestovanie, podstatou ktorého je poznanie destinácie cestou dlhodobého zážitku. Ide o protiklad k hektickému životnému štýlu a časovo náročným a uponáhľaným programom poznávacích zájazdov.<sup>28</sup>

V súvislosti s oddychom a relaxom sa do popredia dostáva aj pojem wellness. Súčasťou hotelových služieb sa stávajú aj wellness služby. Partmanová objasňuje rozvoj wellnesu ako mladé odvetvie služieb, ktoré sa vyvíja veľmi dynamicky a najmä globálne. Okrem toho konštatuje, že wellness už nepatrí iba k primárnym produktom,

---

<sup>25</sup> MATUŠKOVÁ, D. 2011. *Základy turizmu pre manažérov*. I. časť. Prešov: Bookman, s.r.o., 2011. 82 s. ISBN 978-80-89568-02-4.

<sup>26</sup> BOROVSÝ, J. – SMOLKOVÁ, E. – NIŇAJOVÁ, I. 2008. *Cestovný ruch: trendy a perspektívy*. Bratislava: Iura Edition, 2008. s. 19. ISBN 978-8078-215-3.

<sup>27</sup> PLESNÍK, P. 2011. *Segment klientely 50+ ako zdroj možného dopytu na Slovensku*. In *Ekonomika cestovného ruchu a podnikanie*. ISSN 1337-9313. 2011, roč. 3, č. 1-4, s. 90-93.

<sup>28</sup> HORVÁTOVÁ, J. 2014. *Mládež cestuje čoraz viac*. In *Trend: týždenník o ekonomike a podnikaní*. ISSN 1335-0684. 2014, roč. 25, č. 18, s. 32.



ale často dopĺňa denné aktivity v rámci liečebných pobytov alebo pri mori a na horách.<sup>29</sup>

Zatiaľ neexistuje jednotné označenie a vysvetlenie pojmu wellness. Eliášová vo svojej publikácii ozrejmjuje, že Americký Národný wellness inštitút označuje wellness ako aktívny proces oboznamovania a rozhodovania sa, ktorý vedie k úspešnej evidencii.<sup>30</sup>

Najčastejšie sa možno stretnúť s definíciou wellness, ktorá hovorí o stave prijatia alebo o celkovej spokojnosti a vyrovnanosti so súčasným stavom našej doby. Urbanová sa na wellness pozerá ako na široké spektrum, ktoré tvoria úzko späté, na seba nadväzujúce činnosti, ktoré zamestnáva priemysel potravinársky, textilný, chemický, plastických chirurgov, a ktoré podporuje rozvoj cestovného ruchu.<sup>31</sup>

V súčasnosti ponúkajú wellness už nielen kúpele, prípadne liečebné zariadenia, ale aj hotely, ktorých snahou je súperiť s ponukami rozličných wellness balíkov pre dvoch alebo pre rodiny, zvyčajne určené na víkendy. Možno spomenúť stránky na internete napr. zľavomat, zľavoking alebo za menej, kde je široká ponuka pobytov takéhoto charakteru.

#### 4.3.1 Analýza cestovného ruchu v okrese Humenné

Okres Humenné sa vyznačuje tým, že má vytvorené stabilné a podnikateľské prostredie, disponuje existujúcimi štúdiami o skvalitnení infraštruktúry, nachádza sa blízko štátov Maďarsko, Poľsko a Ukrajina. Medzi jednotlivými turistickými oblasťami a centrami sú malé vzdialenosti. Celá oblasť sa vyznačuje vysokým kultúrnym a prírodným potenciálom. Relatívne blízko sa nachádzajú rekreačné oblasti Domaša, Šírava, Chlmec – lyžiarske stredisko. V súvislosti s cestovným ruchom je potrebné

---

<sup>29</sup> PARTMANOVÁ, I. 2012. *Wellness ponúka širokú škálu príležitostí. Top hotelierstvo: information and inspirations for the hotel industry.* 2012, s. 112. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <http://www.floowie.com/cs/nahled/1786325175501a366e6d72d#/trana/122/zvacseni/100/>

<sup>30</sup> ELIAŠOVÁ, D. 2009. *Slovenské kúpeľníctvo v 20. storočí.* s. 169 Bratislava: EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2887-0

<sup>31</sup> URBANOVÁ, A. 2010. *Wellness je prospešné rozmaznávanie.* [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: [http://www.gastroprincipal.sk/index.php?option=com\\_content&view=article&id=209:wellness-je-prospesne-rozmaznavanie&catid=93:spa-wellness&Itemid=112](http://www.gastroprincipal.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=209:wellness-je-prospesne-rozmaznavanie&catid=93:spa-wellness&Itemid=112)

spomenúť aj dobré železničné a autobusové spojenie mesta nielen s okolím, ale aj s okolitými štátmi.

Ako každá oblasť aj okres Humenné disponuje okrem pozitív aj určitými negatívami. Možno spomenúť nízku angažovanosť inštitúcií a neexistenciu združenia cestovného ruchu, nedostatočné nadregionálne prepojenie v dopravnej infraštruktúre. K negatívnej stránke v oblasti cestovného ruchu patrí aj nepostačujúca úroveň služieb v danej oblasti a nedostatočná spolupráca medzi organizáciami cestovného ruchu.

Okres Humenné je situovaný medzi severnými svahmi Vihorlatských vrchov a Laboreckej a Ondavskej vrchoviny. Najnižší bod okresu je na styku Vihorlatských vrchov s Panónskou panvou (riečny prielom Laborca pri Brekove - 135 m n. m.) Najvyššiu kótu tvorí vrchol Vihorlatu - 1 076 m n. m.

Cestovný ruch sa člení na aktívny a pasívny. Aktívny cestovný ruch je zložený z aktívneho zahraničného cestovného ruchu a domáceho cestovného ruchu. Aktívny zahraničný cestovný ruch je tvorený turistami, ktorí prídu na Slovensko tráviť svoju dovolenku a domáci cestovný ruch je tvorený domácimi obyvateľmi, ktorí si za miesto svojej dovolenky vybrali domovskú krajinu. Aj aktívny zahraničný aj domáci cestovný ruch je potrebné podporovať, z dôvodu že predstavujú výrazný prínos finančných prostriedkov pre krajinu, vytvárajú predpoklady pre tržby ubytovacích, stravovacích a servisných organizácií, podieľajúcich sa na zabezpečovaní ich pobytu a súčasne aj prispievajú k zvyšovaniu zamestnanosti. V pasívnom zahraničnom cestovnom ruchu obyvatelia domovskej krajiny odchádzajú do zahraničia, a teda svoje nasporené finančné prostriedky vydávajú na podporu rozvoja cestovného ruchu v inej krajine.

Webová stránka Horný Zemplín informuje o možnostiach, ktoré daná oblasť ponúka. Sú na nej prehľadne zobrazené cyklotrasy regiónu Horný Zemplín a Horný Šariš. Stránka obsahuje aj interaktívnu mapu s označením Podme von, na ktorej možno zistiť informácie z viacerých oblastí, okrem iného aj mapu turistickú a cykloturistickú.

Turistická mapa prehľadne zobrazuje umiestnenie hradov, múzeí, pamätníkov, kostolov lyžiarskych stredísk. Súčasťou je aj ponuka hotelov, chát, reštaurácia, ale aj dostupnosti autobusovej a vlakovej prepravy.<sup>32</sup>

---

<sup>32</sup>Horný Zemplín a Horný Šariš. [cit. 10.1.2016], Dostupné z: <http://www.hornyzemplin.sk/>

Okres Humenné má zaujímavú históriu, čoho dôkazom sú aj kultúrne pamiatky. V roku 1610 sa datuje vznik renesančného kaštieľa, ktorý predstavuje historickú dominantu Humenného. V súčasnosti sa nachádza v danom kaštieli Vihorlatské múzeum so stálou expozíciou národného umelca Oresta Dubaya, umelecko-historickou a prírodovedeckou expozíciou, stálou výstavou z dejín Rómov ako jediná na Slovensku a mnohé iné príležitostné výstavy. Kaštieľ je umiestnený v chránenom parku, so súborom vzácných pamiatkovo chránených stromov. Nad historickým objektom je vybudovaný skanzen, zložený z 15 drevených objektov a expozícia ľudovej architektúry a remesiel. Na kopci sa týči Kalvária, ktorá pozostáva z kostola a 13 kaplniek, ktoré sú lemované alejou stromov zmiešaných druhov.

Vstup do okresu Humenného je strážený legendárnymi hradmi v Brekove a Jasenove. Oba pochádzajú z 13. storočia a strážili bezpečnosť pocestných na strategicky dôležitej Uhorsko-poľskej ceste.

V okrese Humenné je málo rozvinutá železničná sieť, ktorej hustota na 1 000 km<sup>2</sup> predstavuje 46,75 km, pričom priemerná hustota železničných tratí na Slovensku je 73,26 km na 1 000 km<sup>2</sup>, čo znamená, že sledovaný okres v danom ukazovateli výrazne zaostáva. Letecké spojenie regiónu je zabezpečené medzinárodným letiskom Poprad – Tatry, ktoré je najvyššie položeným letiskom v strednej Európe.

Okrem samotného územia CHKO Vihorlat nachádzajúce sa na hraniciach okresov Snina a Humenné sa vo Vihorlatských vrchoch vyskytujú nasledovné chránené územia:

#### **Národné prírodné rezervácie**

- Humenská
- Humenský Sokol
- Iľovnica
- Vihorlatský prales
- Vihorlat

#### **Prírodné rezervácie**

- Chlmecká skalka
- Jasenovská bučina

### **Geologické pomery**

- Čierny potok
- Kamienska
- Veľká Artajama
- Voniarsky jarok
- Chránené vtáčie územie Vihorlatské vrchy
- Laborecká vrchovina

### **Jaskyne**

- Medvedia diera
- Dúrna jaskyňa
- Jasenovská hradná jaskyňa
- Brekovská jaskyňa
- Veľká Artajama
- Malá Artajama

### **Minerálne pramene**

- Hrubov - Vajcovka v lese
- Ruská Poruba - Prameň Sitničky
- Zubné - Vajcovka
- Rokytov - Prameň na pasienku
- Vyšná Jablonka - Vajcovka
- Zubné - Vrt ZE -1
- Turcovce - studňa č. d. 37

### **Termálne pramene**

Zatiaľ jediným doloženým zdrojom termálnej vody je vrt MLS - 1 realizovaný v roku 1975 v časti Podskalka patriacej do katastrálneho územia obce Ptičia. Vrt bol navŕtaný v hĺbke 908 - 928 m, pričom bola zaznamenaná kolektorová teplota 33 °C s celkovou mineralizáciou 830 mg/l.

### **Prírodné/umelé vodné plochy**

Rybníky s možnosťou rybolovu - Chlmec, Slovenská Volová, Brestov a Lackovce.

## **Vodné toky**

Dominantnými riekami okresu sú Laborec a Cirocha, ktoré doteraz tečú prevažne v pôvodných korytách a sú splavné najmä v jari a po výdatnejšom daždi. Vtedy sa na krátky čas stávajú splavnými aj ich prítoky Udava, Výrava, Kamenica a Pčolinka. Je tu šanca, že pri postupnom zlepšovaní čistoty a riek (ako dôsledok znižovania priemyselnej a poľnohospodárskej produkcie a súčasného budovania čističiek odpadných vôd) vznikne potenciál na rozvoj rybolovu prstuhovaných rýb.

## **Kaštiele, hrady, zámky**

Renesančný kaštieľ v Humennom - Bol postavený rodinou Drugethovcov v rokoch 1619 až 1641. Jeho vzhľad dokumentuje obrázok 2.



**Obrázok 2 - Humenský kaštieľ**

*Prameň: Renesančný kaštieľ <http://www.humenne.sk/10.1.2016>*

Park Mieru pri Kaštieli v Humennom - je integrálnou súčasťou kaštieľa. Architektonicky je rozčlenený na francúzsky a anglický typ. Obrázok 3 zobrazuje sochu v parku Mieru.



**Obrázok 3 - Socha v parku Mieru**

*Prameň: Park Mieru pri Kaštieli v Humennom <http://www.hornyzemlin.sk/10.1.2016>*

Kaštieľ v Kamenici nad Cirochou - V roku 1773 ho dal postaviť rod Czákyovcov, jeho súčasný stav zobrazuje obrázok 4.



**Obrázok 4 - Kaštieľ v Kamenici**

*Prameň: Kamenica nad Cirochou. <http://www.kamenicanadcirochou.sk/10.1.2016>.*

Jasenovský hrad - Hrad postavený v 13. storočí po vpáde Tatárov zobrazuje obrázok 5..



**Obrázok 5 - Jasenovský hrad**

*Prameň: Jasenovský hrad. <http://www.spoznaj.eu/16.1.2016>.*

Brekovský hrad – zobrazený v obrázku 6 bol vybudovaný v stredoveku ako strážny hrad.



**Obrázok 6 - Brekovský hrad**

*Prameň: Brekovský hrad [http://www.brekov.eu/01\\_hrad.htm/16.1.2016](http://www.brekov.eu/01_hrad.htm/16.1.2016).*

### **Sakrálne stavby a pamiatky**

Rímskokatolícky kostol Všetkých svätých - Bývalý františkánsky kláštor, dnes farský rímskokatolícky kostol, je najvýchodnejšie položená gotická stavba v Európe. Vnútro kostola predstavuje obrázok 7.



**Obrázok 7 - Kostol Všetkých svätých**

*Prameň: Rímskokatolícky kostol Všetkých svätých. <http://www.humenne.sk/16.1.2016>*

Grécko - katolícky chrám Nanebovzatia Panny Márie - barokovo- klasicistická murovaná stavba z roku 1767, obnovená v roku 1875, zobrazená v obrázku 8.



**Obrázok 8 - Katolícky chrám**

*Prameň: Grécko-katolícky chrám Nanebovzatia Panny Márie <http://www.humenne.sk/16.1.2016>*

Kostol na Kalvárii - bol postavený koncom 19. storočia na severných svahoch nad mestom a je zobrazený v obrázku 9.





**Obrázok 9 - Kostol na Kalvárii**

*Prameň: Kostol na kalvárii. <http://www.humenne.sk/16.1.2016>*

Židovský cintorín v Humennom - znázorňuje obrázok 10, patrí medzi najstaršie a rozlohou najväčšie židovské cintoríny na Slovensku.



**Obrázok 10 - Židovský cintorín**

*Prameň: Židovský cintorín. <http://www.humenne.sk/16.1.2016>*

### **Vojnové cintoríny**

- Vojenský cintorín z 1. svetovej vojny
- Nemecký vojenský cintorín
- Cintorín vojakov Sovietskej armády
- Hrob A. G. Jemeljanova - partizánskeho veliteľa v 2. svetovej vojne

Socha dobrého vojaka Švejka - od roku 2000 stojí na železničnej stanici v Humennom v jej bezprostrednej blízkosti, socha dobrého vojaka Švejka s dobromyseľným úsmevom a neodmysliteľnou fajkou pri studni so „železitou vodou“, je zobrazená v obrázku 11.



**Obrázok 11 - Dobrý vojak Švejk**

*Prameň: Socha dobrého vojaka Švejka. <http://www.humenne.sk/16.1.2016>*

### **Technické pamiatky**

- Kamenica nad Cirochou - píla z roku 1935
- Košarovce - parný mlyn z rokov 1936 - 1937
- Udavské - plynový motor z mlyna značky Karol Poledniak zo začiatku 20. storočia

### **Archeologické náleziská**

- Mesto Humenné - keramika z mladšej doby kamennej, stopy slovanského osídlenia z 7. - 8. storočia.
- Brekov - stopy osídlenia z praveku, stopy slovanského osídlenia z 9. - 10. storočia
- Brestov - nález mohylových násypov

- Hažín nad Cirochou - kamenné nástroje zo staršej doby kamennej, slovanské osídlenie z 9. - 10. storočia
- Jasenov - keramika a nález strieborných mincí
- Kamenica nad Cirochou - stopy pravekého osídlenia
- Kochanovce - kamenné nástroje zo staršej doby kamennej
- Košarovce - stopy osídlenia z praveku
- Lackovce - nálezy črepov z doby bronzovej
- Nižná Sitnica - stopy osídlenia z praveku
- Pakostov - stopy osídlenia z praveku
- Ptičie - nález keltsko-dátskych mincí z 2. storočia pred Kristom

#### **Kultúrne zariadenia**

- Vihorlatské múzeum Humenné
- Mestské kultúrne stredisko Humenné
- Galéria mesta
- Vihorlatské osvetové stredisko Humenné
- Kino Fajn Humenné
- Vihorlatská knižnica Humenné
- Vihorlatská hviezdáreň v Humennom

#### **Kultúrne podujatia**

Prehľad kultúrnych podujatí organizovaných v okrese Humenné v roku 2015 je prehľadne zobrazený v tabuľke 1.

**Tabuľka 1 Prehľad kultúrnych podujatí**

Organizátor	Názov podujatia	Termín konania podujatia
Mestské kultúrne stredisko Humenné	Humenská hudobná jar	máj
	Prvý Máj - Majáles	máj
	Folklórny festival Humenský toliar	júl
	Výtvarný pléner HORNOZEMPLÍŠKE IMPRESIE a výstavy výtvarného umenia	leto
	Kultúrne leto	od polovice júna do konca augusta
	Humenské organové dni Štefana Thomana	júl - september
	Neber drogy, ber hudbu	leto
	Medzinárodný hudobný festival PONTES	september
	Pamätný deň mesta Humenné	september
	Jesenný koncertný cyklus	október
	Radostná jeseň života	október
	Vianočný organový koncert	december
Obec Brekov	Na Dvore pod Viničnou skalou	august
Obec Udavské	Folklórne slávnosti v Udavskom – Pod Veščansku huru	august
	Gorazdova duchovná pieseň	december
Obec Papín	Papínske folklórne slávnosti	júl
Obec Zubné	Regionálne folklórne slávnosti Pod Dubravou	august

*Prameň: REGIONÁLNA ROZVOJOVÁ AGENTÚRA HUMENNÉ. 2012 Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín. <http://mail.centrum.sk/16.1.2016>. s. 19.*

K najvýznamnejším pamiatkam mesta patrí renesančný kaštieľ so záhradami a parkom, niekdajšie sídlo rodu Drughetovcov a Andrassyovcov, ktorí vlastnili Humenné a okolí aj s neďalekými hradmi. Často navštevovaným miestom je aj Gotický kostol, kde turisti obdivujú vitrážové okná akademického maliara Mikuláša Klimčáka a Skanzen ľudovej architektúry s dreveným kostolíkom.

Medzi historické pamiatky, ktoré sú často navštevované turistami patrí Gréckokatolícky chrám Zosnutia presvätej Bohorodičky, Kostol Reformovanej kresťanskej cirkvi, ale aj Kostol na Kalvárii a meštianske domy, ktoré sa nachádzajú v centre mesta vrátane historickej budovy Obecného úradu. V meste sa nachádza aj Vihorlatské múzeum. Najčastejším záujmom turistov sú najmä vystavené keltské mince, starožitné zbrane a brnenia, ale aj hodnotné obrazy.

Pozornosť určite upúta aj zrekonštruovaná pešia zóna s Fontánou lásky a Potokom času, dobové súsošia v parku, kde sa nachádzajú aj vzácne dreviny. V

centre mesta si možno prezrieť pamätník padlým v 2.svetovej vojne, socha svätého Jána Nepomuckého ako aj pamätník s bustou Milana Rastislava Štefánika. Športovo zameraní návštevníci môžu navštíviť rekreačnú oblasť pri rieke Laborec a mestský komplex, v ktorom sa nachádza kúpalisko, krytá plaváreň, športová hala a zimný futbalový štadión.

Medzi atrakcie regiónu v roku 2016 budú patriť Švejkové pivné dni. Ide o najväčší pivný festival v regióne, ktorý sa uskutoční v máji tohto roku. V Host'oviciach sa na konci mája dňa 28.5.2016 bude realizovať podujatie s názvom Karpaty 1914/1915. Pôjde o vojensko-historické podujatie venované udalostiam 1. Svetovej vojny. Podujatie Karpaty 1914/1915, už po šiestykrát organizuje Klub vojenskej histórie Beskydy.

Vo Vranove nad Topľou sa v júni uskutočnia Dni mesta Vranov nad Topľou a o mesiac neskôr v júli podujatie Dni kaštieľa v Snine. V júli sa budú na Domaši konať aj amatérske cyklistické preteky, ktoré patria k najväčším na Slovensku.

V auguste sa zasa v Rocku pod Kameňom bude konať podujatie pod názvom Medzinárodný festival populárnych rokových hudobných skupín.

## **Cyklotrasy**

Región sa vyznačuje aj pestrou paletou cyklotrás, ktoré sú prehľadne označené. Červenou farbou sú označené cyklomagistrály, tzv. diaľkové trasy, ktoré pretínajú viac okresov, prípadne krajov. Cyklotrasy často vedú údoliami riek. Tieto trasy sa vyznačujú svojou nenáročnosťou. Modrou farbou sú označené paralelné trasy k diaľkovým cyklomagistrálam, ktoré sú už náročnejšie. Žltou farbou sú označené spojovacie cesty medzi cyklotrasami alebo krátke odbočky k prírodným, historickým a technickým zaujímavostiam. Zelenou farbou sa značia stredné a nenáročné trasy, okruhy zdravia a rodinné trasy. V tabuľke 2 sú prehľadne zobrazené cyklotrasy v oblasti Horného Zemplína.

**Tabuľka 2 Cykloturistické trasy**

<b>Okres</b>	<b>Cykloturistické trasy v km</b>
Humenné	134,8
Medzilaborce	120,7
Vranov nad Topľou	152,5
Snina	257,0

*Prameň: GREŠNER, V., CHUDINA, O. 2015. Horný Zemplín. <http://www.hornyzemplin.sk/16.1.2016>.*

#### **4.3.2 Materiálno-technická základňa cestovného ruchu**

Materiálno-technická základňa sa člení na základné zariadenia, ktoré sú nevyhnutnou podmienkou realizácie všetkých druhov a foriem cestovného ruchu ako sú dopravné, ubytovacie a stravovacie zariadenia. Okrem základných zariadení je materiálno-technická základňa tvorená aj doplnkovými zariadeniami, ktoré pôsobia na optimálne využívanie rekreačného priestoru a zvyšovanie efektívnosti poskytovaných služieb.

#### **Ubytovacie zariadenia**

Prehľadné zobrazenie jednotlivých typov ubytovania ponúka tabuľka 3. Na základe údajov v tabuľke 3 možno konštatovať, že ubytovacích zariadení je v sledovanej oblasti niekoľko s veľkou pestrosťou kvality ubytovania, od turistickej ubytovne až po hotely.

**Tabuľka 3 Ubytovacie zariadenia**

Názov ubytovacieho zariadenia	Kategória	Adresa	Kapacita ubytovania (počet lôžok)
Hotel Alibaba*** (v rekonštrukcii, otvorenie vo februári 2013)	*** hotel	Hotel Alibaba***, Námestie Slobody 51, 066 01 Humenné, <a href="http://www.hotelalibaba.eu">www.hotelalibaba.eu</a> Tel.: +421574872000, Fax: +421574872001, E-mail: <a href="mailto:info@hotelalibaba.eu">info@hotelalibaba.eu</a>	120
Hotel Karpatia***	*** hotel	Hotel Karpatia***, Čsl. Armády 1377, 066 01 Humenné <a href="http://www.hotel-karpatia.sk">www.hotel-karpatia.sk</a> , Tel.: +421577861888, +421577861861 Fax: +421577861886 E-mail: <a href="mailto:repcia@hotel-karpatia.sk">repcia@hotel-karpatia.sk</a>	108
Penzión Proxima*	* penzión	Roval, s.r.o., Penzión Proxima*, Ul. Štefánikova, 066 01 Humenné <a href="http://www.penzionproxima.com">www.penzionproxima.com</a> , Tel.: +421577720098 E-mail: <a href="mailto:penzion@penzionproxima.com">penzion@penzionproxima.com</a>	22
Penzión Milénium**	** penzión	Penzión Milénium**, Štefániková 39, 066 01 Humenné, <a href="http://www.penzionmilenium.sk">www.penzionmilenium.sk</a> Tel.: +421577720917, Fax: +421577720917 Mobil: +421905504684, +421907180624 E-mail: <a href="mailto:mileniumcafe.penzion@gmail.com">mileniumcafe.penzion@gmail.com</a>	11
Penzión Baccara	turistická ubytovňa	Penzión Baccara, Brestov 826, 082 05 Brestov, <a href="http://www.baccara.sk">www.baccara.sk</a> Mobil: +421918994908 Email: <a href="mailto:penzionbaccara@gmail.com">penzionbaccara@gmail.com</a>	80
Penzión Obštitník*	* penzión	Penzión Obštitník*, Adidovce, 067 32 Vyšný Hrušov <a href="http://www.penzion-obstitnik.sk">www.penzion-obstitnik.sk</a> , Tel.: +421907978577, +421905614705 E-mail: <a href="mailto:info@penzion-obstitnik.sk">info@penzion-obstitnik.sk</a>	12-15
Penzión ASTON**	** penzión	Penzión Aston**, Laborecká 81, 066 01 Humenné, <a href="http://www.penzionaston.eu">www.penzionaston.eu</a> Tel.: +42157772506, Fax: +42157772506 Mobil: +421907580081 E-mail: <a href="mailto:reception@penzionaston.eu">reception@penzionaston.eu</a>	40
DM Komenského Humenné	turistická ubytovňa	DM Komenského, Komenského 3, 066 01 Humenné, Tel.: +421577752237	150

*Prameň: REGIONÁLNA ROZVOJOVÁ AGENTÚRA HUMENNÉ. 2012 Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín. <http://mail.centrum.sk/16.1.2016>. s. 20.*

## Stravovacie zariadenia

Tabuľka 4 zobrazuje prehľad stravovacích zariadení v sledovanej lokalite.

### Tabuľka 4 Stravovacie zariadenia

Názov stravovacieho zariadenia	Kontakt
Reštaurácia hotela Karpatia	Hotel Karpatia***, Čsl. Armády 1377, 066 01 Humenné, <a href="http://www.hotel-karpatia.sk">www.hotel-karpatia.sk</a> , Tel.: +421577861888, +421577861861, Fax: +421577861886, E-mail: <a href="mailto:recepacia@hotel-karpatia.sk">recepacia@hotel-karpatia.sk</a>
Reštaurácia hotela Alibaba	Hotel Alibaba***, Námestie Slobody 51, 066 01 Humenné <a href="http://www.hotelalibaba.eu">www.hotelalibaba.eu</a> , Tel.: +421574872000, Fax: +421574872001, E-mail: <a href="mailto:info@hotelalibaba.eu">info@hotelalibaba.eu</a>
Cafe Restaurant Family	Cafe Restaurant Family, Štefániková 24, 066 01 Humenné, Mobil: +421905477844
Premier Restaurant	Premier Restaurant, Chemlonská 3, 066 01 Humenné, Mobil: +421908901823, +421917238037, Email: <a href="mailto:premier@premier-restaurant.com">premier@premier-restaurant.com</a> <a href="http://www.premier-restaurant.com">www.premier-restaurant.com</a>
Milenium café & Penzión	Penzión Milénium**, Štefániková 39, 066 01 Humenné, <a href="http://www.penzionmilenium.sk">www.penzionmilenium.sk</a> , Tel./Fax: +421577720917 Mobil: +421905504684, +421907180624, E-mail: <a href="mailto:mileniumcafe.penzion@gmail.com">mileniumcafe.penzion@gmail.com</a>
Penzión ASTON	Penzión Aston**, Laborecká 81, 066 01 Humenné <a href="http://www.penzionaston.eu">www.penzionaston.eu</a> , Tel: +42157772506, Fax: +421577762609, Mobil: +421907580081 E-mail: <a href="mailto:reception@penzionaston.eu">reception@penzionaston.eu</a>
Pizza Bowling Restaurant	Pizza Bowling Restaurant, Laborecká 1854, 066 01 Humenné, Mobil: +421905182555
Pizza Pronto	Pizza Pronto, Chemlonská 1, 066 01 Humenné, Mobil: +421918266650, +421904697123, +421944030330 <a href="http://www.pizza-pronto.szm.com">www.pizza-pronto.szm.com</a>
Modrý Kocúr	Modrý Kocúr, Námestie Slobody 61, 066 01 Humenné Mobil: +421917346167, +421911787789 E-mail: <a href="mailto:modrykocur.he@gmail.com">modrykocur.he@gmail.com</a>
Gastro Centrum	Gastro Centrum, Námestie Slobody 7, 066 01 Humenné Tel.: +421577752687, Mobil: +421908971575 <a href="http://www.gastrocentrum.szm.com">www.gastrocentrum.szm.com</a>
Reštaurácia Slovakia	Reštaurácia Slovakia, Gorkého 1, 066 01 Humenné Mobil: +421915338869
Komplex Hviezda	Komplex Hviezda, Štefániková 27, 066 01 Humenné Tel.: +421574492534, <a href="http://www.teatrohviezda.sk">www.teatrohviezda.sk</a> E-mail: <a href="mailto:bap@mail.t-com.sk">bap@mail.t-com.sk</a>



U Švejka – reštaurácia	U Švejka – reštaurácia, Staničná 4979, 066 01 Humenné, Mobil: +421918130687
Gaštanka	Gaštanka, Gaštanová 2035, 066 01 Humenné
Kvarteto	Kvarteto, SNP 3, 066 01 Humenné, Tel.: +421577721328
Pizza La scala	Pizza La scala, SNP 44, 066 01 Humenné, Mobil: +421907234926
La Crêperie – „Kaviareň u Priateľov“	La Crêperie – „Kaviareň u Priateľov“, Námestie slobody 12/23, 066 01 HUMENNÉ, Tel.: +421574491073, Mobil: +421908333203, <a href="http://www.palcinkaren.com">www.palcinkaren.com</a>
Pizzeria Friggi	Pizzeria Friggi, Partizánska 21, 066 01 Humenné Tel.: +421907079990, +421944244445 E-mail: <a href="mailto:pizza@pizzafriggi.sk">pizza@pizzafriggi.sk</a> , <a href="http://www.pizzafriggi.sk">www.pizzafriggi.sk</a>
Kapitan Pub	Kapitan Pub, Námestie Slobody 4/7, 066 01 Humenné
Plzenská reštaurácia	Plzenská reštaurácia, Osloboditeľov 1580/12, 066 01 Humenné Tel.: +421577757697 E-mail: <a href="mailto:plzenska.restauracia.he@gmail.com">plzenska.restauracia.he@gmail.com</a>
Reštaurácia Bergamo	Reštaurácia Bergamo, Gorkého 1, 066 01 Humenné, Tel.: +421577783324, +421915280985 E-mail: <a href="mailto:donaska@bergamo.sk">donaska@bergamo.sk</a> , <a href="http://www.bergamo.sk">www.bergamo.sk</a>
Shangri-La Club	Shangri-La Club, Štefániková 27, 066 01 Humenné Tel.: +421915858078, +421905623093, <a href="http://www.shangrilaclub.sk">www.shangrilaclub.sk</a>
Off Road Pub	Off Road Pub, Mierová 5216/88, 066 01 Humenné Tel.: +421905178885, +421915033331 E-mail: <a href="mailto:offroadpub@gmail.com">offroadpub@gmail.com</a> , <a href="http://www.offroadpub.sk">www.offroadpub.sk</a>
YES GRILL BAR	YES GRILL BAR, 26.novembra, 066 01 Humenné, Tel.: +421577885281, Mobil: +421903430154
El Paso	El Paso, Štefániková 20, 066 01 Humenné, Mobil: +421907495363
Lizard	Lizard, Mierová 91, 066 01 Humenné, Mobil: +421915929669
Reštaurácia Dukla	Reštaurácia Dukla, Námestie Slobody 18/20, 066 01 Humenné, Mobil: +421905283700
Šariš Pub	Šariš Pub, Mierová 56, 066 01 Humenné, Mobil: +421908986740, +421917933155
ZERO	ZERO, Štefániková 18, 066 01 Humenné, Mobil: +421917358665 E-mail: <a href="mailto:restaurantzero@centrum.sk">restaurantzero@centrum.sk</a> , <a href="http://www.zero.obedovat.sk">www.zero.obedovat.sk</a>
Dvor pod Viničnou skalou, Brekov	Dvor pod Viničnou skalou, Brekov 336, 066 01 Humenné, Mobil: +4210903641627, +421903258006 E-mail: <a href="mailto:objednavky@dvorpodviničnouskalou.sk">objednavky@dvorpodviničnouskalou.sk</a>

*Prameň: REGIONÁLNA ROZVOJOVÁ AGENTÚRA HUMENNÉ. 2012 Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín. <http://mail.centrum.sk/16.1.2016>. s. 21.*

Stravovacie zariadenia sú zvyčajne súčasťou ubytovacej kapacity, s ponukou pestrého výberu jedál, najmä miestnych špecialít. Okrem reštauračných zariadení v meste Humenné je však široká ponuka stravovania typu pohostinstvo v takmer každej obci.

## Cestovné kancelárie realizujúce aktívny cestovný ruch

Cestovné kancelárie predstavujú základnú prevádzkovú jednotku cestovného ruchu. Prehľad cestovných kancelárií v Humennom je zobrazený v tabuľke 5.

**Tabuľka 5 Cestovné kancelárie v Humennom**

Názov cestovnej kancelárie/ cestovnej agentúry	Kontakt
Cestovná agentúra AVEVAR, s.r.o.	Cestovná agentúra AVEVAR, s.r.o., Kukorelliho 2314/58, 066 01 Humenné, Tel.: +421572333705 E-mail: <a href="mailto:ckklenot@stonline.sk">ckklenot@stonline.sk</a> <a href="http://www.cestovnaagenturaavemar.sk">www.cestovnaagenturaavemar.sk</a>
CK SATUR	CK SATUR, ul. 26. Novembra 5, 066 01 Humenné Tel: +421577784635, +421577880840, E-mail: <a href="mailto:humenne@satur.sk">humenne@satur.sk</a> , <a href="http://www.satur.sk">www.satur.sk</a> ,
Cestovná agentúra KLENOT	Cestovná agentúra KLENOT – Melničáková Eva, Košická 2503/2, 066 01 Humenné, Tel.: +421577750251
STI TRAVEL	STI TRAVEL, Námestie Slobody 1736/48, 066 01 Humenné, Tel.: +421577756201
Viver, s.r.o.	Viver, s.r.o., Budovateľská 39, 066 01 Humenné, Mobil: +421905470210
Omega Tours – Ing. Anna Matyščáková	Omega Tours – Ing. Anna Matyščáková, Kukorelliho 60, 066 01 Humenné, Tel.: +421577755895 <a href="http://www.omegatours.sk">www.omegatours.sk</a>
Itt – Marta Nováková	Itt – Marta Nováková, 1. Mája 4998/20, 066 01 Humenné, Tel./Fax: +421577880127 Fax: +421577880127
Roko – MVDr. Martin Čičvák	Roko – MVDr. Martin Čičvák, Námestie Slobody 22, 066 01 Humenné, Telefón: +421577750110 Fax: +421577750110
Diamant travel agency – Peter Belanič	Diamant travel agency – Peter Belanič, Námestie Slobody 7, 066 01 Humenné, <a href="http://www.diamanttravel.sk">www.diamanttravel.sk</a>
Cestovná agentúra GAMA TRAVEL	Cestovná agentúra GAMA TRAVEL, Námestie Slobody 28, 066 01 Humenné, Email: <a href="mailto:gamatravel@pobox.sk">gamatravel@pobox.sk</a> <a href="http://www.gamatravel.sk">www.gamatravel.sk</a>

*Prameň: REGIONÁLNA ROZVOJOVÁ AGENTÚRA HUMENNÉ. 2012 Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín. <http://mail.centrum.sk/16.1.2016>. s. 23.*

Cestovnú kanceláriu možno definovať ako „podnik cestovného ruchu, ktorý kompletizuje produkt cestovného ruchu alebo sprostredkováva jeho predaj konečnému zákazníkovi.“<sup>33</sup>

Podľa paragrafu § 3 zákona č. 281/2001 Z. z. o zájazdoch, podmienkach podnikania cestovných kancelárií a cestovných agentúr v znení neskorších predpisov vyplýva, že cestovná kancelária je podnikateľ, ktorý na základe živnostenského oprávnenia organizuje, ponúka a predáva zájazdy a uzatvára zmluvy o nich.

### **Športové rekreačné zariadenia a aktivity**

Šport ovplyvňuje zásadným spôsobom život človeka, sociálne a kultúrne dimenzie spoločnosti. Šport možno všeobecne definovať ako rekreačnú fyzickú aktivitu, ktorá tvorí časť voľného času a môže sa stať aj profesiou jedinca.<sup>34</sup> Šport pre všetkých sa zaraďuje k významnej súčasť systému nášho športu. Ako špecifická športová činnosť, je určená všetkým vekovým skupinám obyvateľov. Uskutočňuje sa rôznymi formami telesných cvičení a druhmi športu za účelom ich telesného a duševného rozvoja, zlepšenia zdravia, duševnej pohody, tvorby optimálneho životného štýlu a uspokojovania osobných záujmov a potrieb.

Mesto Humenné tiež ponúka širokú paletu možností športového vyžitia. Obrázky 12 až 16 zobrazujú zariadenia, kde je možné takéto aktivity realizovať.

---

<sup>33</sup> MICHALOVÁ, V. a kol. 2001. *Služby a cestovný ruch*. Bratislava : SPRINT, 2001. ISBN 80-88848-78-4.

<sup>34</sup> HOBZA, V., REKTOŘÍK, J. 2006. *Základy ekonomie sportu*. s. 21. Praha: Ekopress s.r.o.191 s. ISBN: 8086929043.



**Obrázok 12 - Mestská športová hala Humenné**

*Prameň: Humenné. <http://www.humenne.sk/16.1.2016>*

V mestskej športovej hale sa uskutočňujú domáce ligové aj medzinárodné zápasy, exhibičné zápasy a slúži aj na realizáciu kultúrno-spoločenských podujatí. Jej kapacita je až 1 300 miest. Súčasťou haly je aj 10 metrová lezecká stena.



**Obrázok 13 - Zimný štadión Humenné**

*Prameň: Humenné. <http://www.humenne.sk/16.1.2016>*

Na zimnom štadióne sa uskutočňujú extraligové hokejové zápasy a využíva sa aj na tréningy a majstrovské zápasy.



**Obrázok 14 - Futbalový štadión Humenné**

*Prameň: Humenné. <http://www.humenne.sk/16.1.2016>*

Futbalový štadión má kapacitu 10 000 divákov, okrem futbalových zápasov sa využíva aj na komerčné účely.



**Obrázok 15 - Kúpalisko Humenné**

*Prameň: Humenné. <http://www.humenne.sk/16.1.2016>*

Kúpalisko sa nachádza v športovej zóne mesta Humenné, prístupné je verejnosti od roku 1985. K dispozícii sú dva bazény, sauna, soláriá, posilňovňa, masáže služby.



**Obrázok 16 - Tenisové kurty v Humennom**

*Prameň: Humenné. <http://www.humenne.sk/16.1.2016>*

Tenisových kurtov je spolu 11, na ktorých sa uskutočňujú tréningy a súťaže. Sú k dispozícii aj širokej verejnosti, realizuje sa na nich aj výučba tenisu pod vedením skúsených trénerov.

#### **Sauna, fitness-centrum**

- Kúpalisko - sauna
- Maxi Fitness
- Fintesscentrum Panda
- Elite Trainings Tomáš Tóth
- Športovo - relaxačné centrum Mia
- Balarenasporting
- Balma Mária Balaščíková
- Hotel Karpatia - fitnesscentrum a sauna
- Hotel Alibaba - fitnesscentrum a sauna

Lyžiarsky vlek - Ski Park Chlmec, vhodné pre začiatočníkov aj pokročilých.

## **Poľovníctvo**

Poľovníctvo v okrese Humenné má dlhodobú tradíciu o čom svedčí aj existencia Vihorlatského pralesa Kyjov, ktorý zásluhou grófa Andrassyho zostal neporušený ako pamiatka na jeho lovecký revír.

## **Rybolov**

Vzhľadom na postupný trend zlepšovania situácie v čistote riek je možné už nielen loviť kaprovité ryby v rybníkoch v Chlmci, Slovenskej Volovej, resp. Brestove, ale na horných úsekoch Laborca, Cirochy, Výravky, Udavky, Udavy, Kamenice aj ryby náčnejšie na čistú vodu - pstruh, lipen.

## **Jazda na koni**

Obec Víťazovce - Ranč Físt - ranč je zameraný najmä na westernové jazdenie a kratšie prípadne niekoľkodňové vychádzky do okolitej prírody.

Obec Chlmec - Farma Hippospring - ponúka komplexné služby v oblasti jazdeckého športu, turistického jazdenia na koni a starostlivosti o kone.

Kamienka - Ponny Expres - westernové jazdenie, výlety na koňoch do okolia.

## **Vodná turistika**

Východ Slovenska teda Zemplín a časť Šariš odvodňujú rieky tečúce zo severu na juh - Laborec s väčšími prítokmi Cirochou a Uhom a tiež Ondava so svojim prítokom Topľa.

### **4.3.3 Zhodnotenie súčasného stavu CR v regióne Horného Zemplína**

V zmysle *Novej stratégie cestovného ruchu na Slovensku do roku 2013* je región Horný Zemplín z dlhodobého hľadiska definovaný ako región s nadregionálnym významom cestovného ruchu, zo strednodobého hľadiska je definovaný len ako región s regionálnym významom cestovného ruchu. Regionalizácia má význam pre výber aktivít cestovného ruchu, ktoré majú v danom regióne najväčší potenciál pre alokáciu investičných zdrojov na rozvojové aktivity a pre marketingovú činnosť.

Horný Zemplín má špecifickú geografickú polohu. Severnú hranicu tvorí štátna hranica s Poľskom a východnú štátna hranica s Ukrajinou. Územím prechádzajú

dôležité komunikačné tepny medzi Európskou úniou a Ukrajinou a Ruskom, čo je prirodzeným dôvodom zvýšeného pohybu turistov prechádzajúcich Horným Zemplínom z Východu. Vybudovanie širokej produktovej ponuky turistických služieb vytvára príležitosť pre ich zdržanie na území regiónu. Aktivity v oblasti cestovného ruchu oboch susedných regiónov vytvárajú zaujímavý priestor pre intenzívnu spoluprácu. Na druhej strane nevýhodou územia je smerovanie pohybu návštevníkov zo Západu, ktorí považujú východné územie Slovenska za neznáme a predovšetkým vzdialené. Prispieva k tomu aj zložitejšia dopravná dostupnosť územia Horného Zemplína zo západných častí vyspelejšej Európy.

Územie Horného Zemplína však ponúka jedinečné príležitosti pre cestovný ruch. Takými je ponuka prírodných a kultúrnych hodnôt regiónu. Stretávajú sa tu a vzájomne prelínajú dve svetové kultúry - západná (rímska) a východná (byzantská), čoho dedičstvom sú aj drevené kostolíky (cerkvy) vyhlásené za národné kultúrne pamiatky. Formy prírodného a kultúrneho turizmu sú porovnateľné s možnosťami dostupnými na Slovensku.

Základným predpokladom pre rozvoj cestovného ruchu je zachovať kultúrne a prírodné dedičstvo regiónu pre ďalšie generácie na základe princípov trvalo udržateľného rozvoja. Je žiaduce vytvoriť podmienky pre návštevníkov, podnikateľov a miestne obyvateľstvo. Z hľadiska návštevníkov je dôležité, ako ich región privíta, aké im vytvorí podmienky na ich pobyt, a tým aj predpoklady pre opätovnú návštevu. Užitočné je vypracovať analýzu atraktivít regiónu a tieto náležitým spôsobom spropagovať nielen medzi návštevníkmi, ale aj medzi občanmi. Prichádzajúci návštevníci požadujú, aby mali dostatok informácií o všetkých aktivitách, službách a atraktivitách, ktoré im región môže poskytnúť. Z tohto dôvodu je potrebné zabezpečiť dostatočný priestorový informačný systém a propagáciu územia. Návštevníkom potrebujeme ponúknuť balíky produktov, ktoré je možné postupne dobudovať, inovovať a skladať. Úlohou tiež zostáva zvoliť k nim vhodné formy propagácie, distribúcie a získania spätnej väzby od návštevníkov, ale tiež subjektov pôsobiacich v CR.

Spolupráca medzi verejným a súkromným sektorom napomáha efektívnemu rozvoju cestovného ruchu. Oblastná organizácia CR RZ a HŠ má byť iniciátorom v nadviazaní spolupráce s podnikateľmi, má realizovať pravidelné stretnutia s nimi



a oboznamovať ich so zámermi v oblasti rozvoja cestovného ruchu, plniť funkciu manažérskej organizácie, ktorá sa zúčastňuje na tvorbe a realizácii rozvoja cestovného ruchu v území, koordinuje a presadzuje spoločné záujmy partnerov v cestovnom ruchu a tiež zachováva kultúrne dedičstvo v území a zabezpečujú výchovu miestneho obyvateľstva k podpore a rozvoju cestovného ruchu.

V Hornom Zemplíne patria k najatraktívnejšej oblasti regiónu lesy. Nachádzajú sa tu Bukovské vrchy na severovýchode, ktoré na niektorých miestach predstavujú ukážku nedotknutej prírody. Súčasťou týchto vrchov je Národný park Poloniny, s pralesmi Havešová, Rožok a Stučický prales, ktoré sú zapísané v zozname prírodného dedičstva UNESCO. Milovníci prírody a turistiky tu majú jedinečnú možnosť vidieť lesy bez zásahu civilizácie. K unikátom týchto miest patria štyridsať metrov dlhé jedliny a populácia zubra.

Jedným z najväčších miest Horného Zemplína je práve Humenné, kde k najnavštevovanejším miestam patrí Vihorlatské múzeum v priestoroch kaštieľa, alebo Humenský skanzen s expozíciou ľudovej architektúry.

Horný Zemplín ponúka aj možnosť oddychu pri vode. Medzi najznámejšie destináciou patrí určite vodná priehrada Domaša. Priehrada sa nachádza približne 25 km severozápadne od mesta Humenné. V prostredí okolo Domaše sa nachádza niekoľko hotelov, rekreačných zariadení a penziónov. Rekreačné stredisko poskytuje možnosti kúpania a prevádzkovania vodných športov.

K významným mestám daného regiónu určite patria aj Medzilaborce. Mesto leží v Laboreckej vrchovine, ktorá poskytuje možnosť pešej turistiky, ale nachádza sa tu aj lyžiarsky areál. Priamo v meste je možné navštíviť okrem iného aj Múzeum Andyho Warhola,.

Najvýchodnejšie položeným mestom Horného Zemplína je Snina. Snina zaznamenala v poslednom období nárast cestovného ruchu, s čím súvisí aj nárast ubytovacích zariadení so svojimi službami. Mesto sa nachádza na rozhraní troch

horských celkov, takže je vhodné najmä na túry do hôr. Obľúbenou destináciou je aj rekreačná oblasť Sninské rybníky s biokúpaliskom.<sup>35</sup>

#### 4.3.4 SWOT analýza CR v regióne Horný Zemplín

Pri tvorbe stratégií sa predvída ako sa bude vyvíjať prostredie a možné príležitosti ale aj ohrozenia. Najčastejšie sa na odhaľovanie príležitostí a ohrození využíva SWOT analýza, ktorá je základným nástrojom slúžiacim na vyhodnotenie súčasného stavu. Je to analýza, ktorá sa zaoberá príležitosťami a ohrozeniami, súčasťou sú však aj silné a slabé stránky. Je nevyhnutné poznať v čom spočívajú silné stránky ale súčasne je potrebné vedieť aj o slabých stránkach, aby ich bolo možné ak nie úplne odstrániť, tak aspoň čiastočne zmierniť. SWOT analýza predstavuje východisko pre sformulovanie stratégie, ktorá vznikne ako súlad medzi internými schopnosťami a vonkajším prostredím. Analýza silných a slabých stránok sa zameriava na analýzu interného prostredia a analýza príležitostí a hrozieb sa zameriava na externé prostredie.

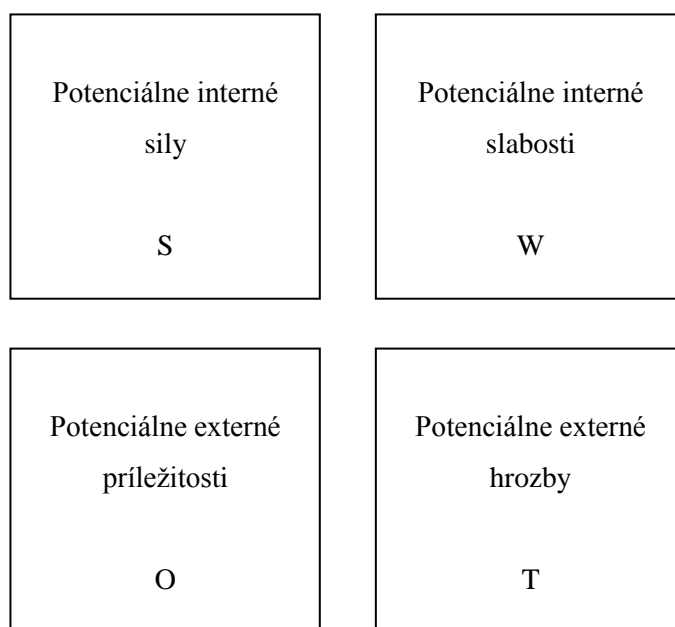
Názov SWOT je odvodený z nasledujúcich anglických slov:

- S - Strengths (silné stránky)
- W - Weaknesses (slabé stránky)
- O - Opportunities (príležitosti)
- T - Threats (hrozby).

V maticovom zápise zobrazenom v obrázku 17 vyzerá SWOT analýza nasledovne:

---

<sup>35</sup> *Horný Zemplín*. [cit. 25.1.2016], Dostupné z: <http://www.travelguide.sk/svk/horny-zemplin/ubytovanie/turisticke-regiony/>



**Obrázok 17 Matica SWOT analýzy**

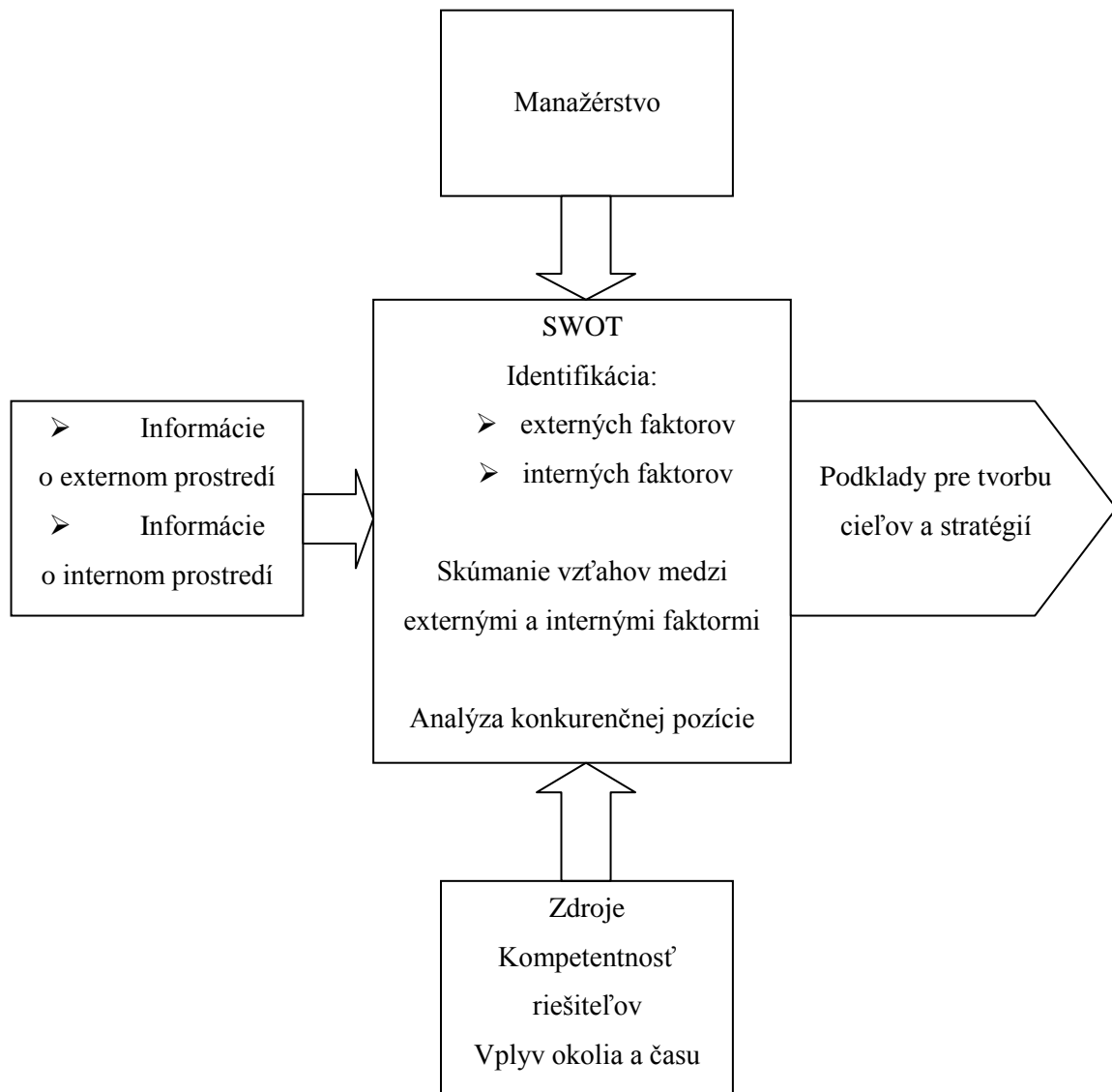
*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

SWOT analýza predstavuje nástroj strategického plánovania, ktorá sa používa na hodnotenie silných a slabých stránok, príležitostí a hrozieb s cieľom dosiahnuť stanovený cieľ.

Pri tvorbe SWOT analýzy sa vychádza z postupnosti krokov, ktorými sú:

- identifikácia silných a slabých stránok, príležitostí a ohrození,
- skúmanie vzťahov založených na externých zmenách a interných schopnostiach a spôsobilosti,
- analýza konkurenčnej pozície,
- podpora strategických rozhodnutí.

Prehľadná schéma tvorby SWOT analýzy je zobrazená v obrázku 18.



**Obrázok 18 Schéma tvorby SWOT analýzy**

*Prameň: KOTLER, P. 2001. Marketing a management. Praha: Grada, 2001. 720 s.*

*ISBN 80-2470-016-6.*

Silné a slabé stránky, príležitosti a ohrozenia cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín bližšie špecifikujeme v nasledujúcej časti práce.

## **SILNÉ STRÁNKY**

- geografická blízkosť hraníc troch štátov - Poľsko, Ukrajina, Maďarsko,
- zachovaná príroda - ekologicky čisté prostredie - existencia NP Poloniny, chránených krajinných oblastí Východné Karpaty, Vihorlat, národných prírodných rezervácií, prírodných rezervácií a prírodných pamiatok,
- vodné plochy využiteľné pre kúpanie v letnom období,
- kultúrno-historické pamiatky v celom regióne,
- drevené kostolíky - pamiatky zaradené do Zoznamu svetového dedičstva UNESCO,
- pomerne hustá sieť vojenských a židovských cintorínov,
- existencia múzeí a galérií v Humennom, Medzilaborciach, Snine a v Hanušovciach nad Topľou nadregionálneho významu,
- bohatosť kultúrnych podujatí,
- sieť cestovných kancelárií a agentúr ,
- existencia turisticko - informačných kancelárií v regióne,
- fungujúce združenia so zameraním na cestovný ruch,
- dobré podmienky pre cykloturistiku,
- vhodné predpoklady pre rozvoj turistiky a agroturistiky,
- dostatok možností pre športový i rekreačný rybolov a poľovníctvo,
- vyhľadávané hubárske oblasti,
- skúsenosti v cezhraničnej spolupráci, schopnosť komunikácie hlavne s turistami susedných štátov,
- zlepšujúci sa stav infraštruktúry aj v obciach v okrajových oblastiach regiónu,
- rozvoj spolupráce v rámci cezhraničnej spolupráce a Karpatského euroregiónu.

## **SLABÉ STRÁNKY**

- slabá prezentácia regiónu Horného Zemplína ako celku, jeho rozvojových možností, prírodných, kultúrnych a historických atrakcií prostredníctvom internetu, prípadne veľa neaktualizovaných webových stránok,
- nedostatočné využívanie finančných prostriedkov z EÚ na podporu cestovného ruchu,

- slabo rozvinuté malé a stredné podnikanie v okrajových častiach regiónu,
- malý počet cestovných agentúr propagujúcich Horný Zemplín,
- chýbajúce atraktívne doplnkové služby v oblasti športu,
- nízky podiel tranzitných a jednodňových návštevníkov zo zahraničia, ktorí zaťažujú životné prostredie bez výraznejšieho ekonomického prínosu,
- nízky podiel priamych zahraničných investícií do cestovného ruchu,
- pomalý rast resp. stagnácia domáceho cestovného ruchu,
- chátranie niektorých historických a kultúrnych pamiatok s negatívnym vplyvom na rozvoj CR,
- obmedzené možnosti využívania pamiatkovo chránených objektov pre poskytovanie viacerých druhov služieb v cestovnom ruchu,
- dosiaľ nevyužitú minerálne pramene na vybudovanie ekologicky prijateľnej infraštruktúry vhodnej na využitie turistami, cykloturistami resp. pre rodiny s deťmi.

## **PRÍLEŽITOSTI**

- možnosti využitia finančných prostriedkov z programov Európskej únie,
- účasť na medzinárodných veľtrhoch CR a špecializovaných výstavách
- zvýšený záujem o aktívny cestovný ruch zo strany štátu so zameraním na rozvoj cestovného ruchu,
- pozitívny vplyv zahraničných subjektov a návštevníkov na sortiment a kvalitu poskytovaných služieb, poskytovanie nových druhov služieb v súlade so svetovým trendom,
- ponuka produktov cestovného ruchu diferencovaných s ohľadom na dopyt cieľových skupín turistov,
- využitie kultúrneho potenciálu regiónov (kultúrne pamiatky, pamiatkové rezervácie, pamiatkové zóny, múzea a galérie, kultúrne podujatia...),
- aktivita miestnych samospráv v rozvoji CR v regióne,
- koordinácií aktivít viacerých subjektov podnikajúcich v rôznych oblastiach služieb CR,
- vytvorenie podujatí založených na miestnych tradíciách a zvykoch v spolupráci s inými regiónmi.

## **OHROZENIA**

- nedostatočná podpora marketingových aktivít na národnej a regionálnej úrovni,
- migrácia mladých ľudí do ekonomicky vyspelejších regiónov z dôvodu nedostatku pracovných príležitostí, neschopnosti riešiť bývanie a pod.,
- konkurencie schopnosť iných regiónov a štátov v oblasti cestovného ruchu ,
- bariéry pri rozvoji zahraničného aktívneho cestovného ruchu,
- neprofesionálny prístup majiteľov resp. manažérov zariadení CR,
- nutnosť udržania ekologickej stability územia,
- nepripravenosť obyvateľstva na podnikanie v cestovnom ruchu ,
- postupné zanikanie tradičných remesiel,
- výstavba objektov a zariadení architektonicky neviažuce sa k regiónu Horný Zemplín,
- riziko straty štatútu ekologického regiónu v dôsledku aktivít v cestovnom ruchu, možnosť narušenia celkového charakteru prírody,
- pretrvávajúci charakter územia využívaného len na krátkodobú rekreáciu a pobyty.

### **Základné východiská CR v regióne Horný Zemplín**

Medzi základné východiská cestovného ruchu patrí predovšetkým rozvoj pobytového cestovného ruchu . Jedným z predpokladov rozvoja je kapacita ubytovacích zariadení, jej veľkosť štruktúra, kvalita a priestorové rozmiestnenie. V posledných rokoch došlo v regióne k zmenám nielen v kapacite, ale aj v kvalitatívnej štruktúre ubytovacích zariadení a ich rozmiestnení. Je to dôležité pre ďalšie smerovanie pobytového cestovného ruchu na Hornom Zemplíne.

Podľa údajov Štatistického úradu SR rozvoj pobytového cestovného ruchu za posledných päť rokov v jednotlivých okresoch horného Zemplína dokumentujú nasledujúce tabuľky a grafy.

### **Okres Humenné**

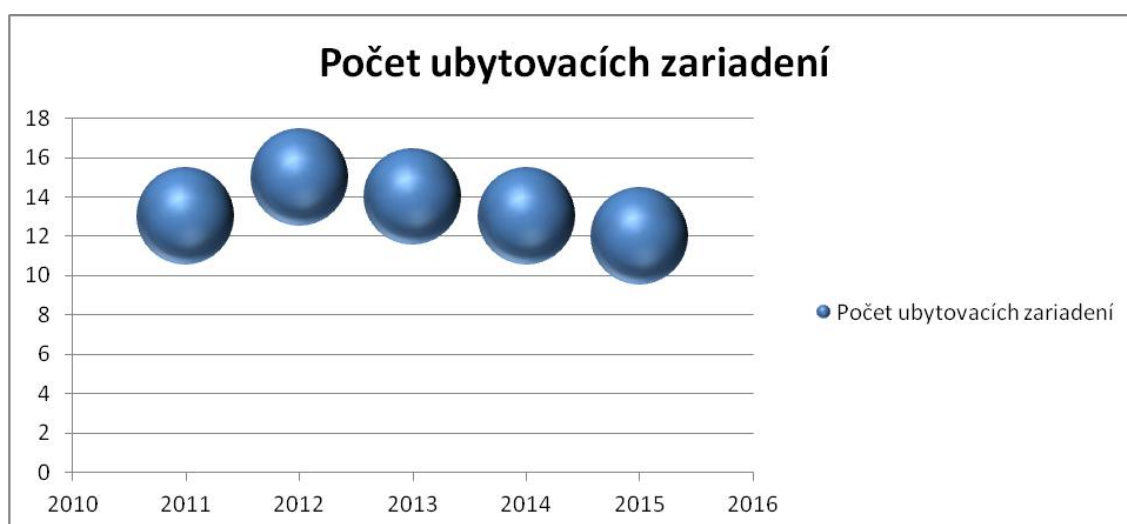
V okrese Humenné je v poslednom období situácia ustálená. Počet ubytovacích zariadení je pre daný okres postačujúci. Existenciu verejnosti dostupných ubytovacích

zariadení v takej štruktúre a kvalite zodpovedá existujúcemu dopytu. V tabuľke 6 je prehľadne zobrazený vývoj počtu ubytovacích zariadení v okrese Humenné. Možno konštatovať, že počas jednotlivých rokov sledovaného obdobia mal striedavo rastúcu a klesajúcu tendenciu. Počet zariadení, v ktorých je možnosť sa ubytovať v danom regióne je znázornený aj v grafickom vyjadrení v grafe 1.

**Tabuľka 6 - Počet ubytovacích zariadení v okrese Humenné**

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Počet ubytovacích zariadení	13	15	14	13	12

*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*



**Graf 1 Ubytovacie zariadenia v okrese Humenné**

*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

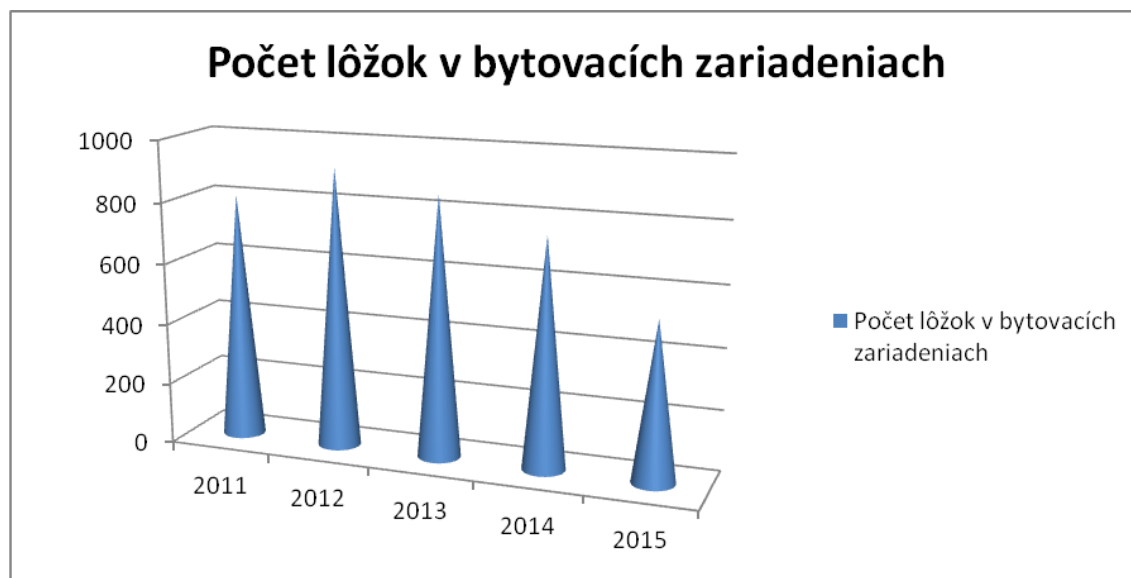
Zamerali sme sa aj na vývoj počtu ubytovacích zariadení. Za obdobie rokov 2011 až 2015. Od roku 2012 zaznamenávame aj pokles počtu lôžok v ubytovacích zariadeniach, čo je prehľadne zobrazené v tabuľke 7. Grafické spracovanie vývoja počtu lôžok zobrazuje graf 2.



**Tabuľka 7 - Počet lôžok v ubytovacích zariadeniach okresu Humenné**

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Počet lôžok v ubytovacích zariadeniach	808	918	854	752	522

*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*



**Graf 2 Počet lôžok v ubytovacích zariadeniach okresu Humenné**

*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

Z hľadiska počtu návštevníkov v ubytovacích zariadeniach možno konštatovať, že v období rokov 2012 až 2014 sa priaznivo vyvíjala situácia a bol zaznamenaný nárast počtu návštevníkov. V roku 2015 bol zaznamenaný výrazný pokles oproti predchádzajúcemu obdobiu, čo prehľadne zobrazuje aj tabuľka 8 a graf 3.

**Tabuľka 8 - Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach**

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach	7 641	15 787	16 098	16 030	12 904

*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*



**Graf 3 Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach**

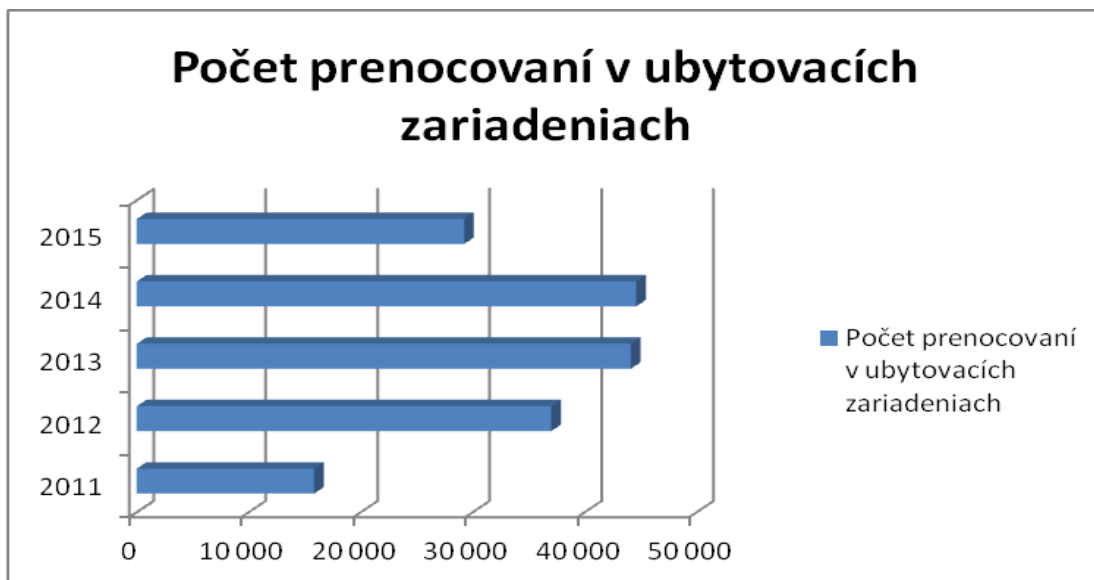
*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

Pobytový cestovný ruch sa spája minimálne s jedným prenocovaním v navštívenom mieste. Na základe údajov v tabuľke 9 možno konštatovať, že najviac prenocovaných v ubytovacích zariadeniach bolo v roku 2014. Najnižší počet zaznamenávame v roku 2011. Uvedenú situáciu v grafickom spracovaní dokumentuje aj graf 4.

**Tabuľka 9 - Počet prenocovaní návštevníkov**

Rok	2011	2012	2013	2014	2015
<b>Počet prenocovaní v ubytovacích zariadeniach</b>	15 843	37 021	44 127	44 610	29 247

*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*



**Graf 4 Počet prenocovaní návštevníkov**

*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

Súčasťou nášho zisťovania bolo aj sledovanie kapacity a výkonov v ubytovacích zariadeniach. Na základe údajov v tabuľke 11, ktorá je súčasťou príloh a označená ako príloha 2 možno konštatovať, že v roku 2011 bolo v okrese Humenné zaznamenaných takmer 13 tisíc návštevníkov. Takmer štvrtinu predstavovali návštevníci zo zahraničia. Tržby za ubytovanie predstavovali sumu viac ako 671 tisíc Eur, pričom viac ako polovicu tvorili tržby prijaté od zahraničných návštevníkov. Ubytovacie kapacity boli v danom roku využité na 17%.

Na základe údajov v tabuľke 12, ktorá je v prílohe 3 predkladanej práce možno konštatovať, že najviac návštevníkov do Humenného prišlo z Českej republiky a najmenej z Južnej Afriky a Mexika.

## **Zhrnutie rozvoja pobytového cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín**

Z analýzy kapacity a výkonov ubytovacích zariadení v regióne Horného Zemplína, s dôrazom na pobytový cestovný ruch vyplýva niekoľko faktov. Potešiteľné je, že pobytový cestovný ruch je vybavený dostatočnými kapacitami. Napriek tomu, že sa pozitívne vyvíja ich štruktúra z hľadiska kategórií a štandardu poskytovaných služieb v prospech vyšších tried, v niektorých častiach regiónu je dosiaľ slabšia kvalitatívna štruktúra z hľadiska štandardu poskytovaných služieb. Vo vývoji ubytovacích kapacít sa prejavuje tendencia poklesu počtu izieb a lôžok na jedno ubytovacie zariadenie. Počet ubytovaných hostí v ubytovacích zariadeniach má mierny prírastok. Čo sa týka celkového rozvoja pobytového cestovného ruchu v regióne, najpriaznivejšia situácia je v okrese Snina. V ostatných okresoch je situácia ustálená.

Z dlhodobého hľadiska sa priaznivo vyvíja turistická funkcia (počet lôžok na 1 000 obyvateľov), ako aj hustota ubytovacích kapacít na 100 km<sup>2</sup>. K väčším výkyvom dochádza v počte prenocovaní na 1 000 obyvateľov, ako aj na 100 km<sup>2</sup>. Tieto ukazovatele hovoria o pripravenosti regiónu Horný Zemplín na rozvoj pobytového cestovného ruchu a majú význam pre plánovanie rozvoja cestovného ruchu daného regiónu.

Z dlhodobého hľadiska pobytového cestovného ruchu významne prispievajú cudzinci najmä z Čiech, Poľska, Maďarska, Nemecka, Talianska a Ukrajiny. Pre ďalší efektívny rozvoj pobytového cestovného ruchu je nevyhnutné, aby ubytovacie zariadenia ponúkali komplexné produkty a realizovali ofenzívnejšiu marketingovú stratégiu. V podpore návštevnosti zo zahraničia majú nezastupiteľné miesto aktivity Oblastnej organizácie cestovného ruchu, osobitne diferencovaná prezentácia regiónov a produktových balíkov s ohľadom na dopytové trhy.

Tak ako každé odvetvie aj pre oblasť cestovného ruchu je typická konkurencia. Horný Zemplín a Horný Šariš je súčasťou Oblastnej organizácie cestovného ruchu, ktorú zastrešuje Krajská organizácia cestovného ruchu Severovýchod Slovenska. Oblastná organizácia cestovného ruchu Horný Zemplín a Horný Šariš združuje okresy Humenné, Snina, Vranov nad Topľou a Medzilaborce.

Na základe údajov z dostupných štatistík možno konštatovať, že v Humennom bolo v roku 2014 iba 9 225 turistov, pričom z celkového počtu bolo až 6 590 Slovákov.

Ubytovacie kapacity tak boli využité len na necelých 14 %. Priemerná cena ubytovanie v kraji sa pohybovala na úrovni 20,34 eura , čo znamená o 4,29 eura menej ako celoslovenský priemer. Najvyššiu priemernú cenu za ubytovanie až 23,66 eura zaplatili návštevníci práve v okrese Humenné, čo sa, samozrejme, odrazilo aj v ukazovateli, že tu pobudli najkratšie, a to iba 1,7 dňa. Najčastejšími návštevníkmi Humenného sú už dlhodobo Česi, Poliaci a Ukrajinci. Do ubytovacích zariadení v meste Humenné prišlo v máji v roku 2015 1 625 návštevníkov, z čoho bolo 352 cudzincov. Nie všetci návštevníci tu však aj prespali čo i len jedinú noc. Počet prenocovaní je 2 101, z toho cudzincov 599. Hostia sa tu zdržali v priemere 1,6 dňa. Do Sniny prišlo v máji 625 návštevníkov a do Medzilaboriec 111.

#### **4.4 Vytvorenie spoločného produktu CR v regióne Horný Zemplín**

Ak hovoríme o vytvorení spoločného produktu cestovného ruchu na úrovni regiónu Horného Zemplína máme na mysli komplexnú ponuku služieb, ktorú môže čerpať turista počas jeho pobytu v regióne. Regióny, strediská ale aj samotní poskytovatelia služieb cestovného ruchu už v dnešnej dobe neponúkajú jednotlivé služby, ale snažia sa o tvorbu rôznych kombinácií týchto služieb s cieľom oslovenia rôznych segmentov klientov. Okrem ubytovania a stravovania, tvoriaceho základ konkurenčnej výhody na základe originality, jedinečnosti a špecifických daností regiónu, strediska alebo zariadenia. Pri rozhodovaní o dovolenke turista zvyčajne v prvom rade uvažuje o cieľovom mieste dovolenky čiže o komplexe služieb poskytovaných v danej destinácii.

V rámci ponuky regiónu existujú prvky, ktoré nie sú vytvorené alebo spravované jednotlivými aktérmi tvorby ponuky, ale majú veľký význam pre samotnú existenciu cestovného ruchu v regióne ako takom. Preto je potrebné, aby sme pristupovali k týmto prvkom opatrne a citlivo, pretože si treba uvedomiť, že ide o kolektívne vlastníctvo a dedičstvo pre ďalšie generácie.

Horný Zemplín má priaznivé podmienky pre rozvoj cestovného ruchu a to najmä pre:

- ✓ mestský a kultúrno - poznávací cestovný ruch
- ✓ športovo - turistický cestovný ruch
- ✓ rekreačný cestovný ruch

- ✓ vidiecky cestovný ruch
- ✓ kongresový cestovný ruch.

Medzi cieľové skupiny regiónu patria:

- ✓ mladí návštevníci - hľadajúci zábavu, zážitky a dobrodružstvo
- ✓ rodiny s deťmi - uprednostňujúci komfort, bezpečnosť a spoločne strávený čas
- ✓ starší návštevníci - hľadajúci oddych
- ✓ turisti z blízkych regiónov - cestujúci za nákupmi či poznaním
- ✓ organizátori konferencií a seminárov - využívajú konferenčné a wellness služby.

Región Horného Zemplína ponúka množstvo kultúrno-historických pamiatok, kultúrno-spoločenských podujatí a prvkov ľudového umenia, o ktoré turisti prejavujú záujem najmä v lete. Nosným sa javí hlavne mestský a kultúrno-poznávací cestovný ruch, ktorého ponuku chceme realizovať celoročne s prepojením na rôzne témy, ktoré môžu poskytnúť zdroj pre vypracovanie základnej celoročnej ponuky pre kultúrno-poznávací cestovný ruch.

Horný Zemplín v rámci svojho spoločného produktu ponúka nasledujúce služby a informácie:

### **1. Príchod do regiónu**

Príchod do regiónu je možný lietadlom, vlakom, autobusom, alebo autom. Najbližšie letisko je medzinárodné letisko v Košiciach. S hlavným mestom Bratislavou je v dennom leteckom spojení. Pravidelnými medzinárodnými leteckými spojeniami sa v súčasnej dobe do Košíc dostanete priamo z Prahy alebo z Viedne. Letisko Košice poskytuje nonstop služby všeobecného letectva pre súkromných a obchodných cestujúcich.

Vlakové spojenia z Bratislavy a Prahy Vás privedú priamo do Humenného - centra regiónu Horného Zemplína. Pohodlná cesta vlakom z Prahy trvá 12 hodín. Nočné cestovanie je možné ležadlovým alebo lôžkovým vagónom, prípadne autovlakom.

Z Humenného vychádzajú priame autobusové linky SAD Humenné do mnohých miest - do Bratislavy, Brna a Prahy.

Svojou polohou je región Horného Zemplína medzinárodne ľahko dostupný z každého smeru, pretože susedí v Poľskom a Ukrajinou. Vnútroštátne vedie z Bratislavy do Košíc. medzinárodná cesta E50 z väčšej časti v podobe diaľnic.

## **2. Charakteristika regiónu**

Horný Zemplín je hornatým regiónom v severovýchodnom kúte Slovenska, krajina divokých lesov, hlbokých údolí a prudkých potokov i riek, kde v malých podhorských dedinách žijú prívetiví a pohostinní ľudia. Je to však aj kraj, kde ľudské ruky vytvorili impozantné dielo v podobe urbanizmu miest. siete ciest alebo jedinečných vodných nádrží, kraj ktorý zásobuje kvalitnou pitnou vodou celé východné Slovensko. V lesoch od severných svahov Vihorlatu na juhu po Poloniny na severe a od východných svahov Slanských vrchov na západe po horstvo na slovensko-ukrajinských hraniciach na východe možno vidieť množstvo vzácnych a chránených druhov rastlín a živočíchov, čistý ostrý vzduch osvieži myseľ, telo zregeneruje. Na svoje si však prídu nielen turisti - milovníci takmer nedotknutej prírody rekreanti, tráviaci horúce letné mesiace pri vode, ale aj hubári, poľovníci či rybári. Sklamani nebudú ani tí, ktorí majú radi historické alebo technické pamiatky. Spomenúť možno len fenomén lesných železničiek - tie v minulosti tvorili bežný kolorit uvedenej oblasti, časom však zanikli, no stopy po jednotlivých tratiach vidno dodnes.

## **3. Okresné mesto Humenné**

Humenné, často nazývané i brána horného Zemplína, sa rozprestiera v severovýchodnej časti Slovenska, pri sútoku riek Laborec a Cirocha, v priemernej nadmorskej výške 157 m n. m., pričom geomorfologicky patri do celku Beskydské predhorie. Mesto napĺňa odvážnu víziu moderného sídla s kvalitnými podmienkami pre život občanov, s dobrým ekonomickým zázemím, s rozvinutým priemyslom, stavebníctvom, energetikou, službami, dopravou ako aj s bohatým kultúrno-spoločenským a športovým životom. Obyvatelia mesta si ctia históriu, zvyky i tradície predkov a zároveň sa usilujú zanechať vlastnú stopu v jestvovaní mesta aj regiónu. Mesto Humenné sa vyvinulo zo slovanskej osady. Nájdený poklad, ktorý tvoria

bronzové meče, sekerky a závesky, však dokazujú, že Humenné bolo osídlené už v dobe bronzovej, 1 100 rokov pred Kristom. Aj začiatkom nášho letopočtu boli brehy Laborca i prilahlé kopce osídlené - dôkazom obývania okolia Kelto-Dákmi je poklad keltských mincí, objavený v obci Ptičie.

Prvé písomné pramene sa však viažu až k roku 1317 a mestské práva získalo Humenné v roku 1479. Dominantou mesta je historický kaštieľ, ktorý bol postavený na mieste stredovekého vodného hradu, pričom jeho história je pevne spätá s neapolským šľachtickým rodom Drugetovcov, ktorý prišiel na územie Slovenska s kráľom Karolom Róbertom z Anjou. Po roku 1684 sa na panstve vystriedali rody Zichyovcov, Wandernátovcov, Csákyovcov, neskôr aj Andrássyovcov. Národnou kultúrnou pamiatkou je bývalý františkánsky kláštor, dnes rímskokatolícky farský kostol v centre mesta, ktorý predstavuje najvýchodnejšie situovanú gotickú stavbu v Európe. Pozornosť zaiste upúta i zrekonštruovaná pešia zóna s Fontánou lásky a Potokom času, dobové súsošia v parku so vzácnymi drevinami, v centre mesta pamätník padlým v 2. svetovej vojne, socha svätého Jána Nepomuckého ako aj pamätník s bustou Milana Rastislava Štefánika. Kostol Panny Márie Sedembolestnej, vybudovaný v klasicistickom slohu, s Krížovou cestou so 14 kaplnkami bol postavený koncom 19. storočia. Pre športovo zameraných návštevníkov je k dispozícii prímestská rekreačná oblasť pri rieke Laborec a mestský komplex s otvoreným kúpaliskom, toboganom, krytou plavárňou, so športovou halou a zimným i futbalovým štadiónom. Humenné tvorí prirodzené centrum regiónu. Vzhľadom na počet obyvateľov je význam mesta pre okolie podstatný, posilňuje ho tiež prítomnosť dôležitých inštitúcií správy štátu, samosprávy, ako aj inštitúcií z oblasti kultúry, školstva, zdravotníctva či cestovného ruchu.

#### **4.5 Stanovenie hlavného cieľa a strategických cieľov**

Vízia sa v strategickom plánovaní používa na vyjadrenie predstavy o budúcnosti. Je to stručná formulácia toho, aký bude želaný stav v danej oblasti v danom časovom horizonte. Vízia stanovuje zmysel a smer ďalšieho postupu. Vízia, hlavný cieľ a strategické ciele v oblasti rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín sú nasledovné:



## **VÍZIA**

Horný Zemplín - obľúbená turistická destinácia s bohatou ponukou kvalitných produktov a služieb cestovného ruchu určených pre rôzne kategórie návštevníkov a miestnych obyvateľov a porovnateľná s inými regiónmi v Európe.

## **HLAVNÝ CIEĽ**

Zlepšenie imidžu regiónu ako obľúbenej turistickej destinácie, rozšírenie ponuky atrakcií, skvalitnenie služieb v oblasti cestovného ruchu a zvýšenie konkurencieschopnosti cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín.

## **STRATEGICKÉ CIELE**

1. Prilákať viac návštevníkov ročne do regiónu, predĺžiť ich pobyt a odstrániť sezónnosť využitím širokého a variabilného spektra podmienok pre tvorbu nových produktov.
2. Zvýšiť kvalitu ľudských zdrojov.
3. Rozvíjať spoluprácu v cestovnom ruchu.
4. Skvalitniť propagáciu regiónu Horného Zemplína.

## **4.6 Stanovenie priorít a opatrení regiónu Horného Zemplína**

V nasledujúcej časti práce sa zameriame na 4 hlavné priority skúmaného regiónu.

### **PRIORITA 1 - Zvýšenie konkurencieschopnosti regiónu Horného Zemplína**

Medzi ciele, ktoré sa majú dosiahnuť v tejto priorite patrí:

- obnova a efektívne využitie kultúrneho dedičstva pre cestovný ruch,
- rozvoj ekologických foriem cestovného ruchu,
- tvorba komplexných produktov cestovného ruchu,
- skvalitnenie služieb a infraštruktúry.

#### **a) Obnova a efektívne využitie kultúrneho dedičstva pre cestovný ruch**

Región Horného Zemplína má reálne predpoklady pre rozvoj mestského a kultúrno-poznávacieho cestovného ruchu. Kultúrno-poznávací cestovný ruch je najvhodnejšou formou prezentovania kultúrneho dedičstva. Mestský cestovný ruch predstavuje každú formu pobytu návštevníkov v mestách regiónu, ktorého hlavným cieľom je zážitok. Tieto ponúkané formy sú orientované predovšetkým na históriu,

kultúru, založené na unikátnom rozsahu pestrosti a koncentrácii historických pamiatok a s nimi spojenými kultúrnymi udalosťami.

Na základe uvedeného možno konštatovať, že v regióne Humenné je potrebné viac spropagovať historické pamiatky, renesančný kaštieľ s prilahlým parkom Mieru so vzácnymi drevinami, expozícia ľudovej tvorby a architektúry, sakrálne pamiatky a objekty v meste a regióne, blízkosť drevených kostolíkov, zrúcaniny stredovekých hradov Brekov a Jasenov, socha Dobrého vojaka Švejka a pod., a tiež kultúrohistorické pamiatky a pamätihodnosti regiónu citlivo revitalizovať a spoločne prezentovať.

### **b) Rozvoj ekologických foriem cestovného ruchu**

Veľké množstvo turistických, cykloturistických trás a chodníkov, ako aj športové zariadenia a lyžiarske strediská, predurčujú región Horného Zemplína k veľkej popularite v oblasti športovo-turistického cestovného ruchu. Rekreačný cestovný ruch ponúka v krásnom prírodnom prostredí regiónu priestor pre oddych, pohyb, zábavu a regeneráciu tela.

Pre rozvoj ekologických foriem cestovného ruchu v skúmanom regióne je potrebné doriešiť infraštruktúru na zimný cestovný ruch a využívanie prírodných daností regiónu Humenné, výlety do prírody.

### **c) Tvorba komplexných produktov cestovného ruchu**

Samotné produkty, ako aj ich kombináciu je potrebné vytvárať tak, aby v súlade s ochranou prírody a kultúrneho dedičstva tvorili ucelenú prezentáciu a ponuku pre cestovný ruch, poznávanie a rekreáciu. Komplexnú ponuku služieb je vhodné plánovať vo forme balíkov služieb s jasným programom. Pri tvorbe produktov cestovného ruchu je potrebné zohľadniť segment trhu, resp. skupinu klientov, pre ktorých je daný produkt pripravovaný. Pri ich tvorbe môžu byť priority rôznych subjektov rôznorodé a niekedy aj protichodné. Pre prekonanie týchto možných nedostatkov je potrebné, aby implementácia pravidiel rozvoja cestovného ruchu bola lepšie koordinovaná a cieľovo orientovaná.

V rámci tvorby komplexných produktov sa dostáva do popredia zamerať sa na zvyšovanie príťažlivosti riešeného územia prostredníctvom tradičných, ale aj

netradičných ponúk, ktoré vychádzajú z podmienok riešeného územia. Vhodné je zamerať sa na kvalitu. Pri tvorbe produktov je potrebné spájať ponuku viacerých zariadení cestovného ruchu a vytvárať regionálne produkty cestovného ruchu. Dôležité je tiež venovať mimoriadnu podporu tvorbe produktov CR s celoročným využitím.

#### **d) Skvalitnenie služieb a infraštruktúry**

Nevyhnutnou súčasťou rozvoja je kvalitná infraštruktúra cestovného ruchu. Potrebné je budovať kvalitné zariadenia cestovného ruchu, skvalitňovať úroveň ich služieb a podľa potreby ich dopĺňať, najmä s ohľadom na možnosť celoročného využitia. Na skvalitnení infraštruktúry sa významne podieľa aj súkromný sektor. Vzhľad regiónu je jedným z najvýznamnejších faktorov, ktoré ovplyvňujú dojmy a pocity turistov. Udržiavané fasády obchodov, podnikov, ulice bez odpadkov, čisté chodníky pocit bezpečnosti, upravené parky, čisté okolie tokov, vyvolávajú u turistov už pri prvom kontakte s regiónom príjemný pocit, ktorý ho môže povzbudiť na predĺženie pobytu oproti pôvodnému plánu, na opakované návštevy regiónu. Navyše turista môže odporúčať resp. neodporúčať návštevu svojim príbuzným či známym.

V súvislosti so skvalitňovaním služieb je potrebné obnoviť vybavenosť verejných priestranstiev z hľadiska estetizácie kvalitnými prvkami mestských mobiliárov, ako zastávky MHD, lavičky, odpadové koše, renovovať historické budovy a fasády objektov, renovovať, prípadne odstrániť nevzhľadné a nefunkčné objekty, budovať nové parkovacie plochy avšak nie na úkor likvidácie zelene, zabezpečovať čistotu verejných WC, tiež zamerať sa na výsadbu kvetov a okrasných krovín, obnovu a ošetrovanie verejnej zelene. Nevyhnutné je aj dobudovanie potrebnej infraštruktúry v regióne, zvyšovanie ponuky a kvality poskytovaných služieb. Potrebné je aj osloviť mestá a obce regiónu, aby na svojich internetových stránkach, ale aj na svojom území venovali pozornosť svojmu okoliu a svojim tokom, aby tak zabránili ich znečisťovaniu a udržiavaním čistoty zvýšili návštevnosť regiónu.

## **PRIORITA 2 - Rozvoj ľudských zdrojov**

Medzi ciele, ktoré sa majú dosiahnuť v tejto priorite patrí:

- pružnosť vzdelávacieho systému voči potrebám trhu práce,
- zvýšenie kvalifikácie a adaptability pracovnej sily v regióne Horného Zemplína.

### **a) Pružnosť vzdelávacieho systému voči potrebám trhu práce**

Základným celoslovenským problémom, ktorý ovplyvňuje kvalifikovanú úroveň pracovníkov je nízka miera schopnosti školského systému flexibilne reagovať na meniace sa potreby na trhu práce.

Z tohto dôvodu je preto potrebné aktuálne reagovať na miestne potreby zvýšením flexibility školského systému.

### **b) Zvýšenie kvalifikácie a adaptability pracovnej sily v regióne Horného Zemplína**

Dôležitým predpokladom kvalitného poskytovania služieb je personál, od ktorého je očakávaná odborná zdatnosť, dostatočná jazyková vybavenosť, pružnosť, ochota, pozornosť a pod.

Pre zvýšenie kvalifikácie pracovných síl je potrebné zabezpečovať vzdelávanie pracovníkov v oblasti cestovného ruchu, dodržiavania európskych štandardov a zavádzania nových technológií a zvyšovať ich jazykovú úroveň.

Z dôvodu zvýšenia adaptability pracovnej sily v danom regióne je potrebné zapájať nezamestnaných občanov vrátane občanov zo znevýhodnených skupín do ekonomického života, podpora sociálneho podnikania, ktoré prostredníctvom počiatočného stimulu dokáže rozbehnúť výrobu takých produktov a služieb, ktoré by za normálnych okolností nemohli byť rozbehnuté a podporovať tvorbu nových pracovných miest v regióne s významným potenciálom pre rozvoj cestovného ruchu.

## **PRIORITA 3 - Efektívny manažment**

Medzi ciele, ktoré sa majú dosiahnuť v tejto priorite patrí:

- rozvoj spolupráce medzi jednotlivými subjektmi CR na miestnej úrovni,
- rozvoj spolupráce medzi jednotlivými subjektmi CR v rámci Slovenska,
- rozvoj cezhraničnej spolupráce.

### **a) Rozvoj spolupráce medzi jednotlivými subjektmi CR na miestnej úrovni**

Spolupráca partnerských miest, firiem, organizácii a škôl, ich vzájomné prepojenie pri tvorbe spoločných aktivít a projektov na podporu rozvoja cestovného ruchu v regióne.

Pre rozvoj tejto spolupráce na miestnej úrovni je potrebné rozvíjať činnosť Oblastnej organizácie cestovného ruchu Horný Zemplín a Horný Šariš, najmä v oblasti tvorby propagácie produktov cestovného ruchu regióne, zvýšiť spoluprácu medzi jednotlivými subjektmi cestovného ruchu, podporovať podnikateľské aktivity v cestovnom ruchu v regióne a zabezpečiť konzultačné zázemie pre poskytovateľov služieb.

### **b) Rozvoj spolupráce medzi jednotlivými subjektmi CR v rámci Slovenska**

Podporovať budovanie partnerstiev medzi jednotlivými regiónmi, medzi ostatnými Oblastnými organizáciami cestovného ruchu, podporovať výmenu skúsenosti z činnosti partnerstiev. Osobitnú pozornosť venovať organizovaniu odborných seminárov a konferencií.

Pre rozvoj spolupráce medzi jednotlivými subjektmi cestovného ruchu, je potrebné zabezpečiť previazanosť aktivít Oblastných organizácií CR Horný Zemplín a Horný Šariš s aktivitami krajskej organizácie CR a ostatnými Oblastnými organizáciami CR, či aktivitami vyplývajúcimi z národných strategických dokumentov zameraných na rozvoj CR. Okrem toho aj podporovať výmenu skúsenosti z činnosti partnerstiev, osobitnú pozornosť venovať organizovaniu odborných seminárov a konferencií.

### **c) Rozvoj cezhraničnej spolupráce**

Cezhraničná spolupráca s Poľskom, Ukrajinou, príp. Maďarskom, je vhodný spôsob prezentácie kultúrneho a prírodného dedičstva. Tvorba spoločných cezhraničných produktov cestovného ruchu a príprava spoločných projektov prispeje k zvýšeniu návštevnosti územia.

Pre rozvoj cezhraničnej spolupráce je potrebné nadviazať spoluprácu so susednými zahraničnými partnermi v oblasti cestovného ruchu a rozšíriť ju pri plánovaní realizácií spoločných produktov a projektov na propagáciu rozvoja CR na oboch stranách partnerov.

#### **PRIORITA 4 - Propagácia a prezentácia regiónu**

Medzi ciele, ktoré sa majú dosiahnuť v tejto prioritě patrí:

- skvalitnenie propagácie regiónu,
- viacjazyčné propagačné materiály,
- propagácia regiónu medzi krajanmi v zahraničí,
- internetová stránka Horného Zemplína,
- pravidelné štatistické zisťovania o cestovnom ruchu v regióne.

##### **a) Skvalitnenie propagácie regiónu**

Efektívne koordinovať činnosť pri propagácii regiónu na turistických výstavách a turistických trhoch doma ale hlavne v zahraničí.

Pre skvalitnenie propagácie regiónu je potrebné vypracovať marketingovú stratégiu cestovného ruchu v regióne, zúčastňovať sa výstav a turistických veľtrhov doma a v zahraničí, a tak využiť možnosť propagovať región. Zamerať sa na spracovanie podrobného, spoločného propagačného materiálu v spolupráci s členmi Oblastnej organizácie CR HZaHŠ pre každý navrhnutý produkt cestovného ruchu, ktorý by mal jednotnú formu a vytvoriť propagačný materiál pre ubytovacie a stravovacie zariadenia ako i poskytovateľov doplnkových služieb. Pri propagácii využívať moderné interaktívne, informačno-komunikačné technológie za účelom propagácie prírodného a kultúrneho dedičstva regiónu, prezentovať región na internete a na informačných nosičoch a zabezpečovať tlačene informácie pre turistov a osadzovať informačné tabule.

##### **b) Viacjazyčné propagačné materiály**

Rozšíriť jazykové mutácie propagačných materiálov so zameraním na susediace krajiny pre jednotlivé výstavy, prehliť prácu so zastupiteľstvami v okolitých krajinách s cieľom rozšírenia propagácie.

Z tohto dôvodu je potrebné zabezpečiť vydávanie propagačných materiálov vo viacerých jazykoch.

#### **c) Propagácia regiónu medzi krajanmi v zahraničí**

Propagačné aktivity zamerať na komunity našich krajanov v zahraničí, najmä v zámorí

Pre propagáciu regiónu v zahraničí je potrebné osloviť komunity krajanov v zahraničí a poskytnúť im informácie a propagačné materiály o regióne.

#### **d) Internetová stránka Horného Zemplína**

Vytvoriť špecializovaný internetový portál zameraný na trvalú propagáciu regiónu Horný Zemplín, aktuálnu ponuku podnikov a služieb v CR, kultúrnych, športových a spoločenských podujatí nadregionálneho významu v slovenskom a anglickom jazyku, resp. v jazykoch susedných krajín.

Pre vytvorenie Internetovej stránky Horného Zemplína je potrebné zriadiť internetový portál zameraný na región Horného Zemplína s pravidelnou aktualizáciou údajov a informovanosťou o nových a plánovaných aktivitách zameraných na rozvoj cestovného ruchu.

#### **e) Pravidelné štatistické zisťovania o cestovnom ruchu v regióne**

Sledovanie a vyhodnocovanie vývoja návštevnosti regiónu a ostatných súvisiacich údajov, ktoré sú dnes dostupné iba na ŠÚ SR.

Pre štatistické zisťovanie je potrebné vytvoriť regionálne databázy subjektov pôsobiacich v cestovnom ruchu a pravidelne ich aktualizovať, uskutočňovať prieskumy očakávaní návštevníkov, prieskumy spokojnosti s návštevou regiónu, segmentáciou trhu a pravidelne zisťovať trendy na trhu cestovného ruchu.

#### **Návrh financovania implementácie koncepcie**

Predmetnú koncepciu rozvoja cestovného ruchu Horného Zemplína je možné realizovať zo zdrojov Európskej únie, štátneho rozpočtu, rozpočtu samosprávnych

orgánov ako aj cudzích zdrojov. Pre jednotlivé aktivity je možné združovanie financií z nasledovných zdrojov:

- ROP - Regionálny operačný program,
- Program rozvoja vidieka SR,
- OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rozvoj,
- OP životné prostredie,
- Environmentálny fond,
- Program obnovy dediny,
- OP Vzdelávanie,
- OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia,
- Rozpočet miest a obcí Horného Zemplína,
- Prešovský samosprávny kraj,
- Nadácie,
- Zdroje fyzických a právnických osôb,
- Úvery z peňažných ústavov a iné.

Detailné finančné plány na konkrétne aktivity, ktoré bude zabezpečovať Oblastná organizácia cestovného ruchu Horný Zemplín a Horný Šariš v súlade so stanovenými cieľmi, budú vypracované každoročne spoločne s plánom aktivít pre účely schvaľovania v rozpočte organizácie.

### **Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín**

Vytvorená Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín je ucelenou tímovou koncepciou, ktorá si kladie za cieľ položiť základné piliere pre premyslené smerovanie a rozširovanie služieb cestovného ruchu vychádzajúc z daností a možností regiónu, sledujúcu nadregionálne programy rozvoja cestovného ruchu, rešpektujúcu úroveň kvality služieb poskytovaného subjektmi v konkurenčných regiónoch a vychádzajúca v ústrety požiadavkám zákazníkov s konečným cieľom prispieť ku zvýšeniu kvality života v našom regióne.

Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín sa zameriava na územie Horného Zemplína. Zemplínsky región sa člení na Dolný Zemplín, ktorý patrí



do Košického samosprávneho kraja a Horný Zemplín, ktorý je súčasťou Prešovského samosprávneho kraja s okresmi Humenné, Medzilaborce, Snina a Vranov nad Topľou. Konceptia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín je ucelenou tímovou koncepciou, ktorá si kladie za cieľ položiť základné piliere pre premyslené smerovanie a rozširovanie služieb cestovného ruchu vychádzajúc z daností a možností regiónu, sledujúcu nadregionálne programy rozvoja cestovného ruchu, rešpektujúcu úroveň kvality služieb poskytovaného subjektmi v konkurenčných regiónoch a vychádzajúca v ústrety požiadavkám zákazníkov s konečným cieľom prispieť ku zvýšeniu kvality života v našom regióne.

Napĺňanie „Konceptie rozvoja cestovného ruchu“ napomáha plniť stanovenú „Víziu“ v oblasti rozvoja cestovného ruchu a to „Horný Zemplín - obľúbená turistická destinácia s bohatou ponukou kvalitných produktov a služieb cestovného ruchu určených pre rôzne kategórie návštevníkov a miestnych obyvateľov a porovnateľná s inými regiónmi v Európe“.

Zároveň „Konceptia rozvoja cestovného ruchu“ si kladie naplňať cieľ: Zlepšenie imidžu regiónu ako obľúbenej turistickej destinácie, rozšírenie ponuky atrakcií, skvalitnenie služieb v oblasti cestovného ruchu a zvýšenie konkurencieschopnosti cestovného ruchu v regióne. V neposlednom rade tak prispieva prostredníctvom naplňania stanovených strategických cieľov, priorít, špecifických cieľov a opatrení zameraných na rozvoj cestovného ruchu k samotnému rozvoju regiónu resp. euroregiónu.

## **5 REGIONÁLNE PROJEKTY V MESTE HUMENNÉ**

Jednotlivé obsahy programových dokumentov regionálneho rozvoja možno realizovať prostredníctvom finančných príspevkov, ktoré sú v najväčšej miere čerpané z Európskej únie. Regionálna politika Slovenska sa v súčasnosti orientuje na štrukturálne fondy, ako je Európsky sociálny fond, Európsky fond regionálneho rozvoja, Európsky poľnohospodársky vyrovnávací a garančný fond a Kohézny fond. V meste Humenné sa realizovalo niekoľko projektov zameraných na rozvoj regiónu. V nasledujúcej časti budeme bližšie špecifikovať niektoré z nich.

### **5.1 Projekt „Spoznávajme sa navzájom“**

V období od júla 2007 do marca 2008 sa v meste Humenné realizoval projekt „Spoznávajme sa navzájom“. Projekt bol podporený z programu INTERREG IIIA PL – SK, financovaného z prostriedkov EÚ. Cieľom bolo posilnenie a udržanie väzieb, ktoré spájajú mestá Humenné a Sanok (Poľsko), zvýraznenie narastajúcej úlohy turizmu pri sociálno-ekonomickom rozvoji regiónov a spropagovanie kultúrneho a prírodného bohatstva za hranicami regiónov.

Základným cieľom projektu bolo:

- spoločensko – kultúrne zblíženie obyvateľov regiónov Humenné a Sanok,
- udržiavanie miestnej identity, kultúrneho dedičstva poľsko-slovenského regiónu pre ďalšie generácie,
- propagácia existujúcich zdrojov kultúrneho a prírodného dedičstva pre účely cestovného ruchu a pre zlepšenie atraktivity regiónu za jeho hranicami,
- príprava spoločných podujatí s cieľom spoznať sa a propagovať cezhraničnú spoluprácu,
- zvýšenie návštevnosti celého regiónu.

Aktivity projektu boli realizované na území mesta Humenné. V roku 2007 boli zorganizované tri podujatia, a to Karpaty v speve a vo výtvarnom prejave, Radostný svet pre jeseň života a Sanok zabáva Humenné.

V roku 2008 sa uskutočnili dva workshopy s názvom Chráňme si svoje bohatstvo, Tradičné hračky pre tento svet, ako aj pracovné stretnutie partnerov projektu s cieľom hľadať nové impulzy pre rozvoj cezhraničnej spolupráce medzi mestami Sanok a Humenné.<sup>36</sup>

## **5.2 Projekt Sieť miest Karpatského euroregiónu**

Projekt „Sieť miest Karpatského Euroregiónu“ je pokračovaním spolupráce miest z poľskej a slovenskej časti Karpatského Euroregiónu. Hlavným cieľom projektu bolo vytvorenie Sieť miest Karpatského Euroregiónu. Cieľovú skupinu, pre ktorú bol projekt vytvorený predstavovali mestské úrady na poľskej a slovenskej strane Karpatského Euroregiónu, pričom do jednotlivých aktivít v rámci projektu boli zapojené mestské samosprávy na oboch stranách. Predpokladom je, že fungovanie „Sieť“ bude pozitívne vplývať na fungovanie samospráv - miest a táto spolupráca umožní efektívnejšiu propagáciu miest a bude vplývať na rozvoj turistiky, rast investícií, inovácií a zamestnanosti. V rámci projektu sa vytvorili dve centrály „Sieť“ v mestách Jaroslaw a Humenné, ktoré budú ďalej zodpovedať za koordináciu spolupráce v oblasti turistiky (Jaroslaw) a hospodárstva (Humenné). Projekt sa realizoval v období 1.8.2009 – 31.7.2010.

Celkové náklady projektu predstavovali sumu 259 332 Eur, z toho mesto Humenné sa podieľalo sumou 100 366 Eur.

## **5.3 Projekt Zelené dedičstvo - parky v mestách Jaroslaw a Humenné**

V roku 2010 mesto Humenné spolu s poľským mestom Jaroslaw realizovalo projekt cezhraničnej spolupráce, ktorého cieľom bola rekonštrukcia mestského parku v Jaroslawi a rekonštrukcia pamiatkovo-chráneného parku pri renesančnom kaštieli v Humennom.

---

<sup>36</sup> *Spoznávajme sa navzájom.* [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z :  
<http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-sr>  
<https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/Projekty-financovane-EU/Spoznajme-sa-navzajom/>

Projekt sa skladal z dvoch navzájom spojených tematických investícií a činností, ktoré súviseli s riadením zelených plôch v mestách na poľskoslovenských hraniciach. Prvou investíciou bola modernizácia parku na ulici Czesławy Puzon ps. „Baška” v Jaroslawe a „Osvetlenie parku pri ulici Baški Puzon v Jaroslawe” J.Szwajki. Výsledkom je obnovený Park o celkovej ploche 0,68 ha, vrátane fontány, prechádzkových alejí, lavičiek, stromov a zeleni. Majiteľom Parku je Mestská gmina Jaroslaw.

Druhou investíciou bola renovácia parku pri kaštieli v Humennom. Park má názov Park Mieru a patri samospráve mesta Humenné. Architektonicky je rozdelený na časť v anglickom štýle a časť vo francúzskom štýle. Cieľom projektu na slovenskej strane bola rekonštrukcia francúzskej časti parku, vrátane vysadenia novej zeleni, opravy alejí, fontán, uloženia trávnikov. V rámci realizácie projektu bola zorganizovaná medzinárodná konferencia samospráv pod názvom "Riadenie zelených území v karpatských mestách".

Hodnota projektu bola 447 284,30 Euro a hodnota dofinancovania predstavovala sumu 380 191,66 EUR 85%.<sup>37</sup>

## **5.4 Projekt Chodníkom kultúrneho dedičstva Przemysl – Humenné**

V roku 2010 bola vypracovaná koncepcia projektu s názvom „Chodníkom kultúrneho dedičstva Przemysl - Humenné“. Chodníky exponujú potenciál najzaujímavejších architektonických objektov oboch miest pre cestovný ruch. Celkové náklady na projekt predstavovali sumu 40 245,00 Eur.

Výška finančného príspevku na projekt z prostriedkov Európskych fondov predstavovala sumu 34 208,25 Eur. Výška finančného príspevku z osobitnej rezervy štátneho rozpočtu na tento projekt bola v sume 4 024,50 Eur a vlastný príspevok mestskej obce Przemysl bol vo výške 2 012,25 Eur.

Cieľom tohto projektu bolo obohatenie turistickej ponuky oboch miest a pozitívne ovplyvnenie hospodárskeho rozvoja v oblasti CR.

---

<sup>37</sup> *Zelené dedičstvo – parky v mestách Jaroslaw a Humenné.* [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z : <https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/Projekty-financovane-EU/Zelene-dedicstvo-parky-v-mestach-Jaroslaw-a-Humenne/>

Výsledkom projektu sú 4 informačné tabule s mapou, 10 smerových ukazovateľov, 10 000 brožúr, vybavenie pre sprievodcu.<sup>38</sup>

## **5.5 Projekt „Turistika bez hraníc – vzájomné iniciatívy k posilneniu regionálnych turistických a kultúrnych produktov miest Jaroslawa a Humenného“**

V roku 2013 mesto Jaroslaw začalo realizovať projekt pod názvom „Turistika bez hraníc – vzájomné iniciatívy k posilneniu regionálnych turistických a kultúrnych produktov miest Jaroslawa a Humenného“, spolufinancovaného Európskou úniou z prostriedkov Európskeho fondu regionálneho rozvoja a štátneho rozpočtu prostredníctvom Karpatského Euroregiónu v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007 – 2013. Prostredníctvom projektu vznikol v meste Jaroslaw „Historický chodník mesta Jaroslaw“. Partnerom projektu na slovenskej strane bolo mesto Humenné.

Celková výška rozpočtu projektu predstavovala sumu 49 923 EUR, pričom príspevok z Európskeho fondu regionálneho rozvoja predstavoval sumu 42 435,55 EUR a príspevok zo štátneho rozpočtu prostredníctvom Karpatského Euroregiónu je vo výške 4 992,30 EUR. Vlastný finančný vklad mesta Jaroslaw bol vo výške 2 496,15 EUR.

Hlavným cieľom realizácie projektu bolo vytvorenie vhodných podmienok pre využitie turistického potenciálu poľsko-slovenskej časti Karpatského Euroregiónu. Súčasťou realizovaného projektu bol aj vznik turistického chodníka v meste Jaroslaw, spájajúci celkovo 17 rôznych objektov. Podobný chodník pre peších je už vybudovaný v Humennom a teší sa veľkej popularite.<sup>39</sup>

---

<sup>38</sup> *Chodníkom kultúrneho dedičstva Przemysl – Humenné*. [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z : <https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/Projekty-financovane-EU/Chodnikom-kulturneho-dedicstva-Przemysl-Humenne/>

<sup>39</sup> *Projekt - Turistika bez hraníc*. [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z : <https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/Projekty-financovane-EU/Projekt-Turistika-bez-hranic-vzajomne-iniciativy-k-posilneniu-regionalnych-turistickyh-a-kulturnyh-produktov-miest-Jaroslawa-a-Humenneho/>

## 5.6 Projekt - Humenné a Sanok, mestá v pohybe

Mesto Sanok v Poľsku je jedným z najstarších partnerských miest mesta Humenné. Mestá už dlhodobo spolupracujú v oblasti rozvoja kultúry, športu, hospodárstva a ďalších rôznorodých aktivít. Hlavným cieľom projektu je prehĺbvanie a zintenzívnenie cezhraničnej spolupráce v oblasti zlepšenia turistických služieb miest Humenné a Sanok a vytvorenia nových produktov CR.

Sekundárnym cieľom projektu bolo sprostredkovanie vzájomných kontaktov medzi obyvateľmi oboch miest zameraných na podporu turizmu a rozvoja CR, vzájomné spoznávanie sa prostredníctvom aktivít zapájajúcich širokú verejnosť do diania obidvoch miest, podpora aktívneho využívania voľného času a vytváranie vhodných materiálno-priestorových podmienok na území mesta v oblasti zlepšenia turistických služieb a infraštruktúry.

Projekt sa realizoval v období máj 2013 až apríl 2014. Predkladaný projekt bol zameraný na vytváranie neformálnych vzťahov medzi obyvateľmi realizáciou navrhovaných aktivít zameraných na zlepšenie turistických služieb prostredníctvom dovybavenia nevyhnutnej infraštruktúry. Jednu z aktivít projektu „Humenné a Sanok, mestá v pohybe“ predstavovala aj výstavba multifunkčného areálu pri Základnej škole Jána Švermu v Humennom. Samotná výstavba multifunkčného areálu prispieva k vytváraniu vhodných materiálno-priestorových podmienok na území mesta v oblasti zlepšenia turistických služieb a infraštruktúry. Areál nájde svoje uplatnenie nielen pri športových aktivitách, ale aj pri organizovaní rôznych spoločenských podujatí pre širokú verejnosť. Zmyslom je ponúknuť nielen obyvateľom ale aj návštevníkom možnosť aktívne tráviť svoj voľný čas.<sup>40</sup>

---

<sup>40</sup> *Projekt - Humenné a Sanok, mestá v pohybe.* [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z : <https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/Projekty-financovane-EU/Projekt-Humenne-a-Sanok-mesta-v-pohybe/>

Celkové náklady projektu sú naplánované vo výške 60 400 Eur. Z Európskeho fondu regionálneho rozvoja bola poskytnutá suma 49 700 Eur, zo štátneho rozpočtu suma 6 800 Eur a vlastné zdroje boli vo výške 3 900 Eur. Časový rámec daného projektu je v období od mája 2015 do apríla 2016.

## **5.7 Zhodnotenie realizovaných projektov**

Možno konštatovať, že projekty, na ktoré sme sa bližšie zamerali výrazne prispeli k rozvoju cezhraničnej spolupráce charakterizovaných miest. Okrem výmeny skúseností pri realizácii spoločných projektov, zrealizovania investícií a spoločných spoločensko-kultúrnych aktivít, projekty riešili aj podporu rozvoja cestovného ruchu v prihraničnom regióne. Súčasťou projektov bolo zorganizovanie konferencie a workshopu ohľadom podpory rozvoja CR, prezentácia dobrých príkladov z praxe a návrhy nových projektových zámerov, ktorých cieľom je pokračovať v rozvíjaní cezhraničnej spolupráce aj v oblasti rozvoja CR.

V Programe hospodárskeho a sociálneho rozvoja Mesta Humenné na roky 2016 - 2022 s výhľadom do roku 2025 sa uvádza: „Mesto Humenné bude v roku 2022 ideálnym mestom pre život, podporujúce nové trendy a rozvoj podnikania, s kvalitnou infraštruktúrou, pokrokovými a vzdelanými ľuďmi so zámerom neustále zlepšovať kvalitu života všetkých svojich obyvateľov.“

Okrem toho v prioritnej oblasti Hospodárska politika v opatrení Rozvoj cestovného ruchu využívajúceho prírodný a kultúrny potenciál vrátane podpory budovania značky mesta sa uvádza realizácia projektov, ktoré podporujú rozvoj CR s využitím prírodného a kultúrneho potenciálu regiónu. Prvým je Projekt informačného centra a partnerskej spolupráce a druhým Realizácia projektov na podporu tvorby a budovania značky mesta ako napr. Pamätné dni mesta, Adventné Humenné, Švejkove pívne dni a pod. Hlavné ukazovatele výsledku výstupu sú zobrazené v tabuľke 10.

**Tabuľka 10** Prioritné oblasti cestovného ruchu v meste Humenné

Ukazovateľ	Merná jednotka	Cieľová hodnota/ rok	
		2018	2025
Náklady na realizáciu projektu	Euro	900 000	1 800 000
Počet aktivít	Počet	18	36
Propagačný materiál	Počet	5 000	10 000
Počet zrealizovaných projektov	Počet	3	0

Prameň: PHSR mesta Humenné na roky 2016-2022. [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z : <https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/1611/s.123>.

## 5.8 Dotazníkové šetrenie

V súvislosti s uskutočnenými regionálnymi projektmi sme v meste Humenné realizovali dotazníkový prieskum, s cieľom zistiť názory respondentov na problematiku cestovného ruchu v ich meste.

K dosiahnutiu uvedeného cieľa bude použitý kombinovaný metodický postup, pozostávajúci z viacerých výskumných procedúr a techník. Na zber odpovedí bola použitá dotazníková metóda.

Základnou metódou bola analýza vstupných údajov získaných z vyplnených dotazníkov. Pri spracovaní zvolenej témy na získanie a hlbšie rozpracovanie údajov použijeme zisťovaciu metódu, ktorou je v danom prípade dotazník. Dotazníková metóda ako spôsob získavania empirických faktov umožňuje získavať v krátkom čase s pomerne malými nákladmi množstvo informácií od veľkého počtu osôb.

Dotazníková metóda predstavuje jednu z najčastejšie používaných metód najmä v spoločenských vedách, základom je písomná komunikácia medzi realizátorom výskumu a respondentom. V dotazníku budú použité budú Likertove škály, ktoré predstavujú nástroj odborného posudzovania.

Respondentmi boli náhodní okoloidúci v meste Humenné. Zozbierali sme spolu 117 vyplnených dotazníkov. Každý dotazník obsahoval 13 otázok. Pre potreby vyhodnotenia kvantitatívnej časti výskumu sme spracovali výsledky do tabuľky



a vytvoríme ju v programe Microsoft Excel. Túto tabuľku neskôr použijeme pri spracovaní dát pomocou programu Microsoft Excel. Hlavným výstupom z programu bude grafické znázornenie. Práve z tabuliek a grafov budeme zisťovať pomocou menovaných analýz premenných výsledky skúmaného súboru respondentov.

Súčasťou koncepcie práce sú aj výskumné hypotézy. Zámerom výskumných hypotéz je overiť fakty, ku ktorým sme dospeli analýzou dotazníkového šetrenia. Hypotézy, ktoré sme si stanovili boli nasledovné:

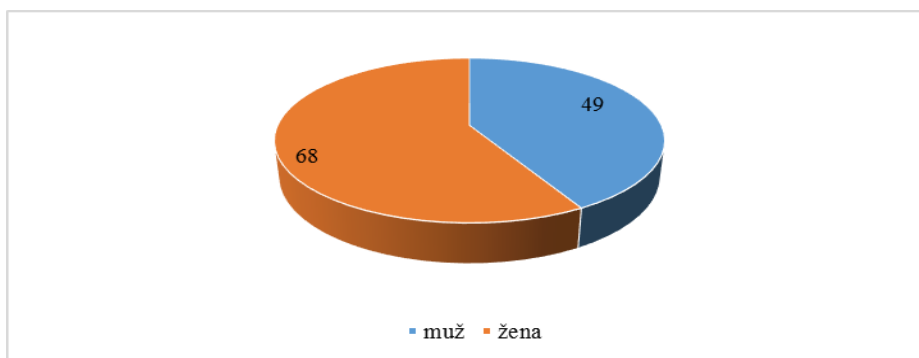
H1: Predpokladáme, že viac ako polovica opýtaných zastáva názor, že projekty realizované mestom v rámci cezhraničnej spolupráce majú svoje opodstatnenie a prispievajú nielen k rozvoju cestovného ruchu, ale aj k rozvoju mesta.

H2: Predpokladáme, že viac ako polovica respondentov je spokojná s cezhraničnou spoluprácou v meste Humenné.

### Vyhodnotenie dotazníka

Z hľadiska členenia respondentov podľa pohlavia bola predposledná otázka venovaná práve tomuto zisteniu. Z odpovedí vyplynulo, že početnejšiu skupinu tvorili ženy, čo je zobrazené v grafe 5.

#### Graf 5 Pohlavie respondentov

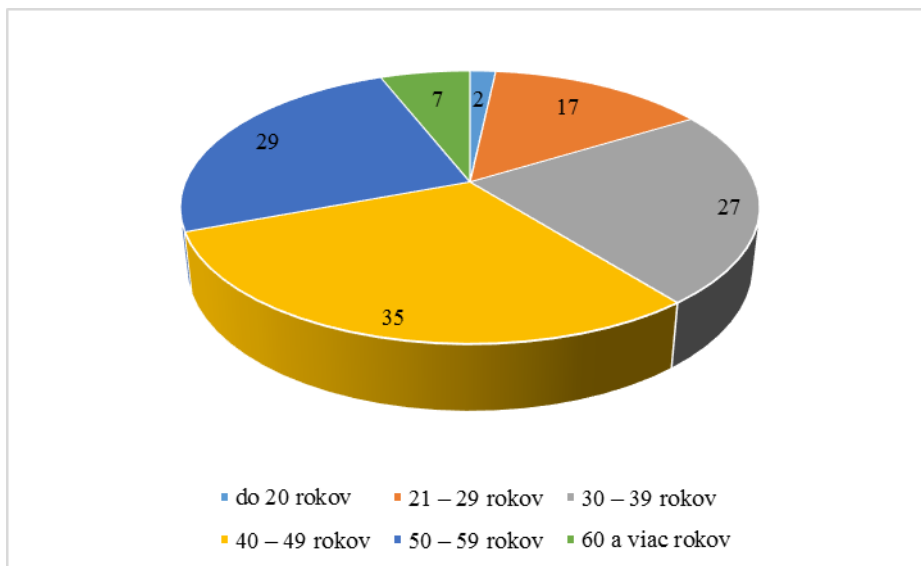


*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

Zaujímalo nás aj zloženie respondentov podľa veku. Najmenej početnou kategóriou boli respondenti vo veku do 20 rokov a nad 60 rokov. Štvrtina respondentov zahŕňala vekovú kategóriu od 50 do 59 rokov. Najpočetnejšiu kategóriu tvorili

respondenti vo veku 40 až 49 rokov. Počet jednotlivých respondentov z hľadiska veku je v grafe 6.

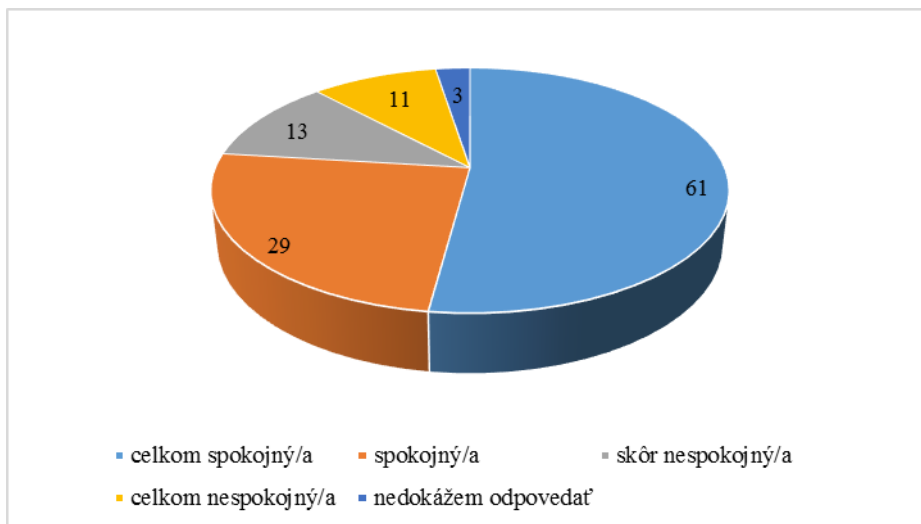
**Graf 6 Vekové zloženie respondentov**



*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

V tretej otázke sme sa zamerali na zistenie ako sú respondenti spokojní so životom vo svojom meste. Odpovede v absolútnom vyjadrení znázorňuje graf 7. Z celkového počtu 117 respondentov sa 74% respondentov sa zhodlo v názore, že so životom vo svojom meste sú spokojní, 15% je skôr nespokojných a až 9% opýtaných je absolútne nespokojných so životom vo svojom meste. Zvyšní traja respondenti na danú otázku nevedeli odpovedať.

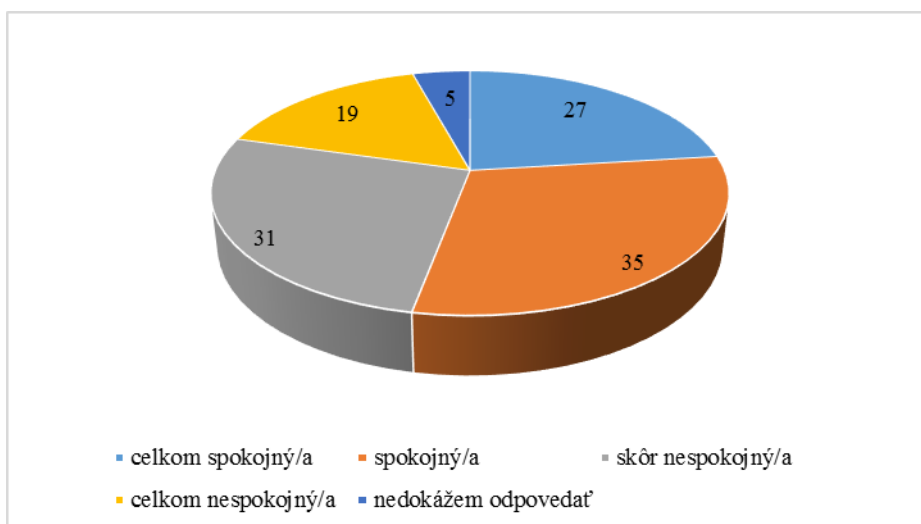
### Graf 7 Ako ste spokojný(á) so životom vo Vašom meste?



Prameň: vlastné spracovanie, 2016.

V nasledujúcej otázke sme sa zaujímali o vlastný názor respondentov na výkon činnosti primátorky mesta. Viac ako polovica respondentov je s prácou primátorky spokojná. 5 opýtaných sa na danú otázku nedokázalo vyjadriť. Prekvapujúce je zistenie, že až 42% opýtaných je s prácou primátorky úplne alebo čiastočne nespokojná. Graf 8 znázorňuje výsledky odpovedí v absolútnom vyjadrení.

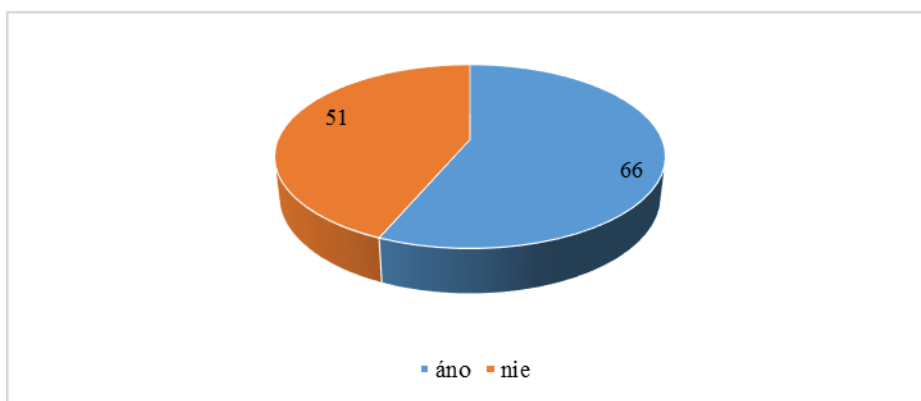
### Graf 8 Ako hodnotíte prácu primátorky mesta?



Prameň: vlastné spracovanie, 2016.

Zaujímal nás aj názor respondentov na cestovný ruch v ich meste. Podľa odpovedí uvedených v dotazníku možno konštatovať, že cestovný ruch v sledovanom meste má značné rezervy. Takmer každý druhý respondent zastáva názor, že oblasť cestovného ruchu nie je dostatočne rozvinutá a vyžaduje si ešte veľa snahy a úsilia k optimálnemu stavu. Graf 9 dokumentuje odpovede respondentov.

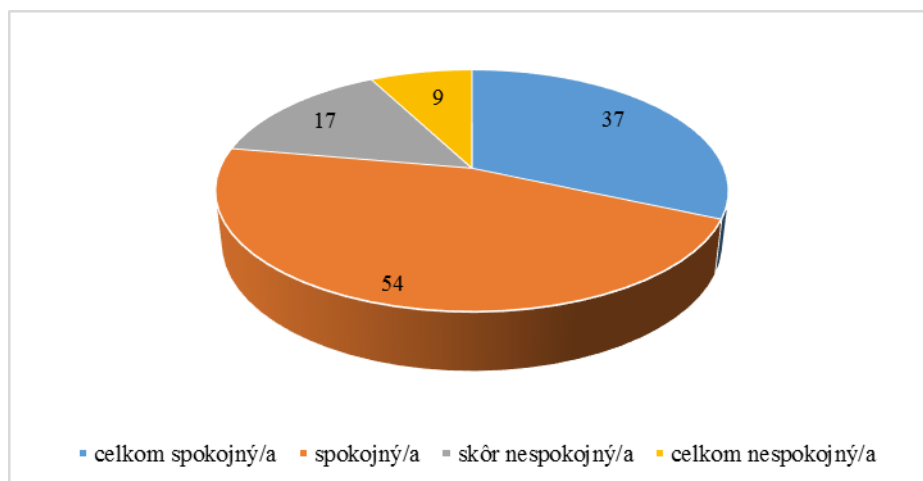
**Graf 9 Je dostatočne rozvinutý CR vo vašom meste?**



*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

V predchádzajúcej časti práce sme sa zamerali aj na rozvoj spolupráce medzi Humenným a poľským mestom Sanok. Respondentov sme sa pýtali na ich spokojnosť v oblasti danej spolupráce. Tretina opýtaných sa zhodla v tvrdení, že so spoluprácou s mestom Sanok sú úplne spokojní a pridalo sa k nim aj 46% opýtaných, ktorí sú spokojní. 23% z celkového počtu opýtaných je s danou spoluprácou úplne alebo skôr nespokojných. Vyjadrenie respondentov v absolútnych ukazovateľoch zobrazuje graf 10.

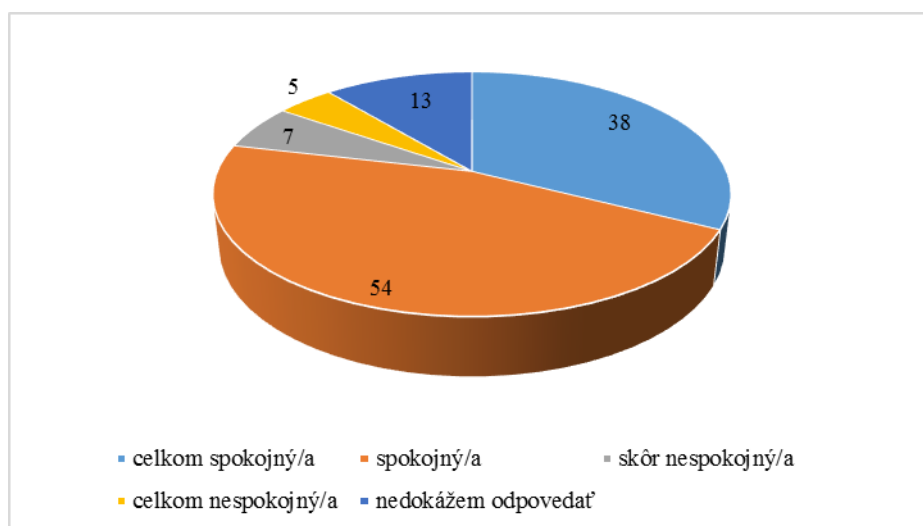
**Graf 10 Ako hodnotíte spoluprácu mesta Humenné s poľským mestom Sanok?**



Prameň: vlastné spracovanie, 2016.

Ako prínosná spolupráca pre mesto sa podľa odpovedí v dotazníkoch ukázala spolupráca s mestom Sanok v prípade rekonštrukcie ZŠ Hrnčiarska v Humennom. Iba 10% respondentov sa s danou rekonštrukciou nestotožňuje.  $\frac{3}{4}$  opýtaných sa však zhodlo v názore, že projekt bol úspešný a vyjadrujú s ním spokojnosť. Jednotlivé odpovede sú zaznamenané v grafe 11.

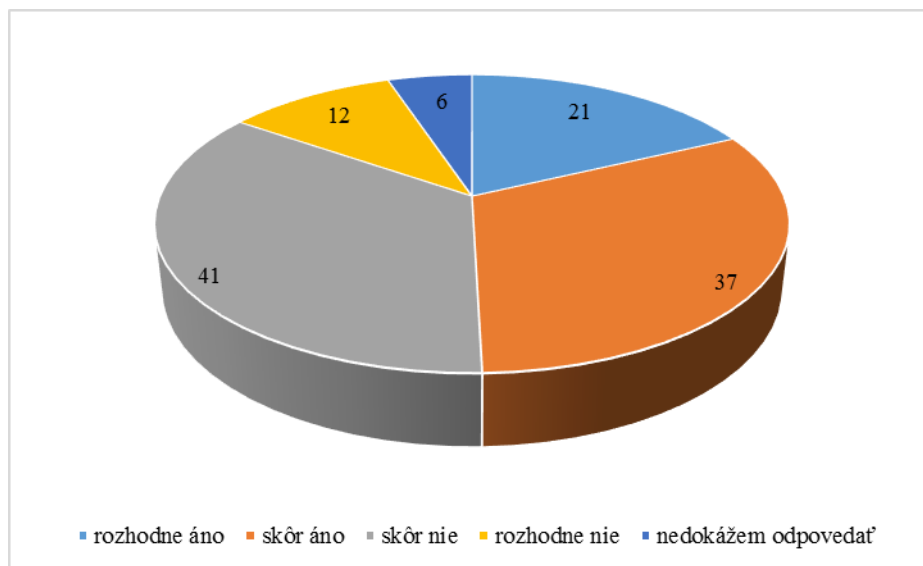
**Graf 11 Prostredníctvom projektu sa zrealizovala rekonštrukcia ZŠ - Hrnčiarska. Čo si myslíte o danom projekte?**



Prameň: vlastné spracovanie, 2016.

V súvislosti s kvalitou životného prostredia sme sa zamerali na vlastný názor respondentov. Z odpovedí vyplynulo, že polovica respondentov sa zhodla v tvrdení, že v meste je množstvo zanedbaných zelených plôch a 45% zastáva opačný názor. 5% opýtaných sa k danej otázke nevedelo vyjadriť. Grafické zobrazenie je v grafe 12.

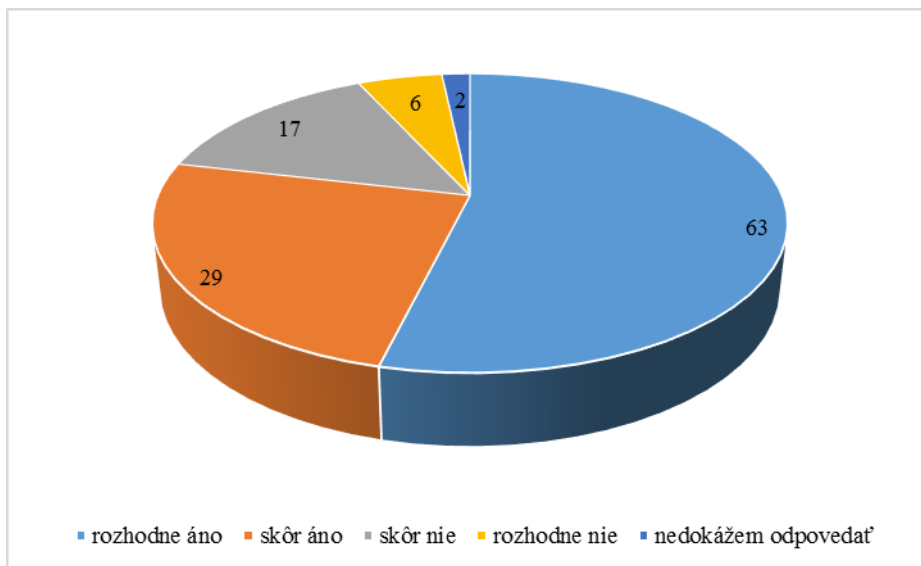
**Graf 12 Ako hodnotíte kvalitu životného prostredia vo vašom meste?**



*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

V súvislosti s realizáciou projektu Parky v mestách Jaroslaw a Humenné nás zaujímala spokojnosť respondentov s obnovou parkov. Až 78% opýtaných je s obnovou parkov v ich meste spokojná, 17 respondentov, čo je v percentuálnom vyjadrení 15% sa prikláňa k názoru, že s obnovou parkov je skôr nespokojná ako spokojná a ž opýtaných s obnovou parkov rozhodne nie je spokojná. V prieskumnej vzorke sa našli aj dvaja respondenti, ktorí na danú otázku odpovedať nevedeli. Prehľadné zobrazenie odpovedí v absolútnom vyjadrení je v grafe 13.

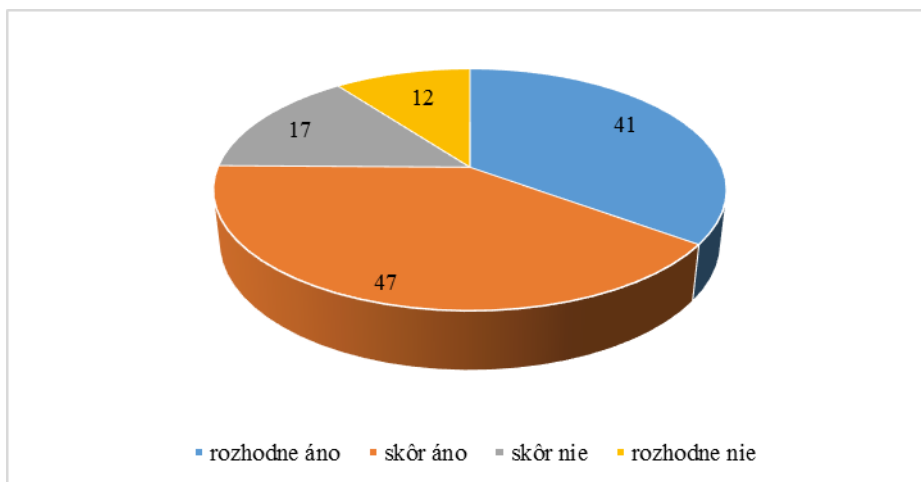
**Graf 13 Ste spokojný s obnovou parku vo Vašom meste?**



*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

V nasledujúcej otázke sme sa zamerali na zistenie, či je v meste dostatok príležitostí na rozvoj cestovného ruchu a realizované projekty sú pre mesto prínosom. Z celkového počtu opýtaných sa  $\frac{3}{4}$  zhodli v tvrdení, že projekty, ktoré sa realizujú v rámci skvalitnenia cestovného ruchu sú pre rozvoj mesta prínosom. Zvyšní respondenti zastávajú opačný názor. Prehľadné zobrazenie jednotlivých typov odpovedí zobrazuje graf 14.

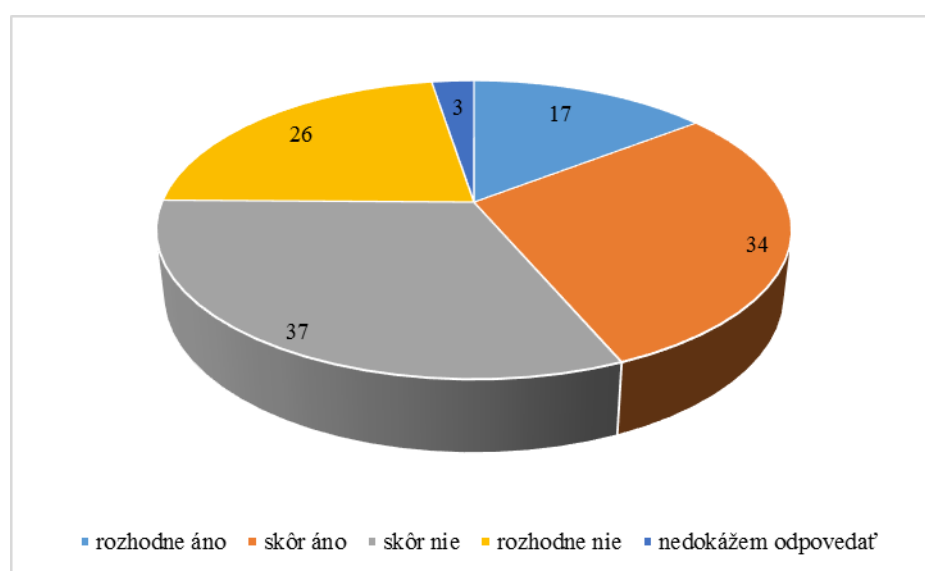
**Graf 14 Myslíte si, že projekty skvalitnia rozvoj CR vo Vašom meste?**



*Prameň: vlastné spracovanie, 2016.*

V poslednej otázke nás zaujímal vlastný názor respondentov na úroveň propagácie cestovného ruchu v meste Humenné. Z odpovedí vyplynulo, že v propagácii skúmaného mesta existujú značné medzery. 44% respondentov si myslí, že propagácia cestovného ruchu je na dostatočnej úrovni. Traja respondenti sa k danej otázke nevedeli vyjadriť. Zvyšných 63 opýtaných by uvítalo, keby bol cestovný ruch v ich meste spropagovaný oveľa viac.

**Graf 15** Myslíte si, že úroveň a propagácia CR v meste Humenné je dostatočná?



Prameň: vlastné spracovanie, 2016.

## 5.9 Projekty v nadväznosti na koncepciu rozvoja cestovného ruchu v meste Humenné

Hlavným dôvodom vypracovania a realizácie projektov rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín je potreba efektívneho využitia obrovského nevyužitého potenciálu prírodných daností, kultúrno-historických pamiatok a ľudských zdrojov, ktoré sú dosiaľ tzv. "driemajúcim" potenciálom nášho regiónu s cieľom prostredníctvom trvalo udržateľného cestovného ruchu zabezpečiť konkurenčnú ponuku služieb, produktov a takto prispieť k zabezpečeniu rastu kvality života v regióne za súčasného zachovania a zveľadenia prírodného a kultúrneho dedičstva. Hlavným cieľom realizácie projektov je prispieť k rozvoju cestovného ruchu v regióne.



Cestovný ruch je hospodárske odvetvie, ktoré ponúka široký sortiment služieb, poskytuje priestor pre všetky kategórie podnikateľov a zároveň vyžaduje aktívne pôsobenie verejného a neziskového sektora. Úspešné príklady domácich a zahraničných destinácií dokazujú, že len spoluprácou všetkých dotknutých sektorov je možné vytvoriť prostredie a ponuku, ktoré majú šancu dosiahnuť spokojnosť návštevníkov a zároveň zabezpečiť stabilný príjem pre miestnych obyvateľov. Všeobecne platí, že vo všetkých oblastiach existuje miestny potenciál, ktorý je vhodný pre prezentáciu na trhu cestovného ruchu. Treba však vymedziť hlavné rozvojové možnosti a spoločné úsilie koncentrovať do týchto smerov. Vhodný výber tém, programov a projektov umožní efektívne zhodnotenie miestnych a vonkajších zdrojov. Obe uvedené projekty, ktoré ak budú úspešne realizované, majú v sebe potenciál dať novu šancu cestovnému ruchu v našom regióne, ktorý je tak výnimočný a krásny, že určite nadchne aj mnohých budúcich návštevníkov, ktorí do regiónu zavítajú aj na základe úspešnej realizácie mikroprojektov.

Na základe výsledkov zrealizovaného dotazníkového prieskumu možno konštatovať, že  $\frac{3}{4}$  opýtaných je spokojných so životom vo svojom meste. S prácou primátorky mesta vyjadrila spokojnosť iba polovica opýtaných, čo poukazuje na značné rezervy, ktoré je potrebné mať na zreteli pri výkone činnosti vyplývajúcej z danej funkcie. 51 respondentov z celkového počtu 117 zúčastnených v dotazníkovom prieskume zastáva názor, že propagácia cestovného ruchu v meste Humenné je zabezpečená dostatočne a primerane, zvyšok respondentov sa zhodlo v tvrdení, že cestovný ruch nie je dostatočne rozvinutý. Obidve stanovené hypotézy sa po analýze dotazníkového šetrenia potvrdili. Až 75% respondentov zastáva názor, že realizované projekty pomáhajú skvalitniť cestovný ruch v meste a okolí. 78% respondentov sa zhodlo v tvrdení, že cezhraničná spolupráca mesta Humenné má svoje opodstatnenie a prispieva k rozvoju cestovného ruchu, aj regiónu.

Čo sa týka spolupráce mesta Humenné s poľským mestom Sanok, tak  $\frac{3}{4}$  respondentov zastáva názor, že ide o prospešnú spoluprácu. V rámci tejto spolupráce bola zrealizovaná aj rekonštrukcia základnej školy v Humennom, s čím tiež vyjadrili respondenti spokojnosť. Rovnaký počet respondentov hodnotí kladne aj projekt obnovy parkov pod názvom Parky v mestách Jaroslaw a Humenné. Iba 8% opýtaných neprikladá danej spolupráci žiadny význam.

V súvislosti s kvalitou životného prostredia polovica opýtaných si myslí, že starostlivosť o životné prostredie v meste nie je na dostatočnej úrovni a opytovaní respondenti zastávajú názor, že realizované projekty výraznou mierou prispievajú k skvalitneniu cestovného ruchu v meste.

## **6 NÁVRHY A ODPORÚČANIA NA SKVALITNENIE CESTOVNÉHO RUCHU V HORNOM ZEMPLÍNE**

Na základe uskutočnenej analýzy ako vyplynulo z dotazníkového prieskumu hlavným problémom v meste Humenné je nedostatočná propagácia a nízka schopnosť využívať vlastné silné stránky, ktorými sú okrem historických pamiatok aj príroda. Dôležité je aby mesto zahájilo spoluprácu aj s ostatnými okolitými obcami v oblasti cestovného ruchu, so zameraním sa na spoločnú propagáciu.

V okrajových častiach regiónu Horného Zemplína je nedostatočne rozvinuté malé a stredné podnikanie, a keďže v tejto oblasti je aj menší počet cestovných kancelárií príležitosť na podnikanie vidíme práve v tejto oblasti. Aj keď v regióne je možné realizovať rôzne športové aktivity chýbajú doplnkové služby v oblasti športu, ktoré by región urobili zaujímavejším. V súvislosti s priamymi zahraničnými investíciami možno konštatovať, že takmer všetky smerujú do Bratislavského kraja. Z tohto dôvodu je v záujme samosprávy atraktívniť čo najviac svoj región a takýmto spôsobom prilákať zahraničných investorov.

Príležitosť k rozvoju cestovného ruchu vidíme v možnosti využívania finančných prostriedkov z programov EÚ, čo dokazujú aj už realizované projekty v meste Humenné. V súvislosti s rozvojom cestovného ruchu vidíme príležitosť v neustálom skvalitňovaní a poskytovaní nových druhov služieb v súlade s trendmi vo svete. Snahou cestovných kancelárií by malo byť zameranie sa na diferencovanú ponuku produktov v závislosti od záujmu cieľových skupín turistov.

Rozvoj malého a stredného podnikania by mohol prispieť aj k zmierneniu ďalšieho negatívneho trendu daného regiónu, ktorým je migrácia mladých ľudí do ekonomicky silnejších regiónov.

K rozvoju cestovného ruchu by podľa nášho názoru prispelo aj presvedčenie o tom, že cestovný ruch môže mať za následok zlepšenie zamestnanosti a ekonomickej situácie v regióne. Prírodné pomery v okolí sú vhodné pre agroturistiku. Odporúčame aj naďalej pre oblasť cestovného ruchu využívať fondy EÚ. Vhodnou alternatívou k naplneniu rozvoja cestovného ruchu by mohlo byť aj založenie termálnych areálov a akvaparkov, s kombináciou krytých a vonkajších bazénov, doplnených polyfunkčnými

objektmi s ponukou rôznych wellness služieb. Mohli by sa vytvoriť alebo zmodernizovať súčasné strediská cestovného ruchu, v ktorých sa stretávame s nedostatkom samoobslužných stravovacích zariadení, slabou športovou vybavenosťou či absenciou detských areálov.

V neposlednom rade rozvoj cestovného ruchu je spojený s ľudským potenciálom. Nedostatočné vedomosti pracujúcich v oblastiach cestovného ruchu určite nie sú pri jeho rozvoji nápomocné. Z tohto dôvodu by bolo vhodné zamerať sa na vyškoľenie pracovníkov v oblasti cestovného ruchu, a to najmä so zameraním sa na manažment a marketing, internetové informačné systémy a cudzie jazyky. Získané vedomosti tak môžu byť nápomocné pracovníkom verejného a neziskového sektora a podnikateľom umožnia účinne prezentovať svoje služby a vykonávané aktivity.

Základným predpokladom pre rozvoj cestovného ruchu je zachovať kultúrne a prírodné dedičstvo regiónu pre ďalšie generácie na základe princípov trvalo udržateľného rozvoja. Z tohto dôvodu je žiaduce vytvoriť podmienky pre návštevníkov, podnikateľov a miestne obyvateľstvo. Pre návštevníkov je dôležité, ako ich región privíta, aké im vytvorí podmienky na ich pobyt, a tým aj predpoklady pre opätovnú návštevu. Užitočným môže byť aj vypracovanie analýzy atraktivít regiónu a následne ich náležite spropagovať nielen medzi návštevníkmi, ale aj medzi občanmi. Prichádzajúci návštevníci požadujú, aby mali dostatok informácií o všetkých aktivitách, službách a atraktivitách, ktoré im región môže poskytnúť. Z tohto dôvodu je potrebné zabezpečiť dostatočný priestorový informačný systém a propagáciu územia. Balíky produktovponúkané návštevníkom je nutné neustále inovovať. Úlohou tiež zostáva zvoliť k nim vhodné formy propagácie, distribúcie a získania spätnej väzby od návštevníkov, ale tiež subjektov pôsobiacich v CR.

Záverom ešte možno spomenúť, že sa do popredia dostávajú v cestovnom ruchu klastre, ktorých základnými aktivitami sú informačný a poradenský servis, organizovanie rozvojových aktivít v rámci klastra, príprava projektov na zabezpečovanie finančných zdrojov, rozvoj marketingových aktivít, ale aj komerčné aktivity, ako napr. poradenstvo v cestovnom ruchu a pod. Možnosť zamerať sa na vytvorenie klastra v regióne Horného Zemplína by malo za následok zefektívnenie a posilnenie lokálnej úrovne organizačnej štruktúry turizmu.

## ZÁVER

Zhodnotenie súčasného stavu CR v regióne Horného Zemplína v zmysle Novej stratégie cestovného ruchu na Slovensku do roku 2015 je región Horný Zemplín z dlhodobého hľadiska definovaný ako región s nadregionálnym významom cestovného ruchu, zo strednodobého hľadiska je definovaný len ako región s regionálnym významom cestovného ruchu. Regionalizácia má význam pre výber aktivít cestovného ruchu, ktoré majú v danom regióne najväčší potenciál pre alokáciu investičných zdrojov na rozvojové aktivity a pre marketingovú činnosť.

Horný Zemplín sa vyznačuje špecifickou geografickou polohou. Severnú hranicu tvorí štátna hranica s Poľskom a východnú štátna hranica s Ukrajinou. Územím prechádzajú dôležité komunikačné tepny medzi Európskou úniou a Ukrajinou a Ruskom, čo je prirodzeným dôvodom zvýšeného pohybu turistov prechádzajúcich Horným Zemplínom z Východu. Vybudovanie širokej produktovej ponuky turistických služieb vytvára príležitosť pre ich zdržanie na území regiónu. Aktivity v oblasti cestovného ruchu oboch susedných regiónov vytvárajú zaujímavý priestor pre intenzívnu spoluprácu. Na druhej strane nevýhodou územia je smerovanie pohybu návštevníkov zo Západu, ktorí považujú východné územie Slovenska za neznáme a predovšetkým vzdialené. Prispieva k tomu aj zložitejšia dopravná dostupnosť územia Horného Zemplína zo západných častí vyspelejšej Európy.

Spolupráca medzi verejným a súkromným sektorom napomáha efektívnemu rozvoju cestovného ruchu. Oblastná organizácia CR RZ a HŠ má byť iniciátorom v nadviazaní spolupráce s podnikateľmi, má realizovať pravidelné stretnutia s nimi a oboznamovať ich so zámermi v oblasti rozvoja cestovného ruchu, plniť funkciu manažérskej organizácie, ktorá sa zúčastňuje na tvorbe a realizácii rozvoja cestovného ruchu v území, koordinuje a presadzuje spoločné záujmy partnerov v cestovnom ruchu a tiež zachováva kultúrne dedičstvo v území a zabezpečujú výchovu miestneho obyvateľstva k podpore a rozvoju cestovného ruchu.

V prvej kapitole predkladanej práce sme sa zamerali na ozrejmienie problematiky použitej literatúry a postupu spracovania predkladanej práce. Následne sme ozrejmili problematiku cezhraničnej spolupráce. Charakterizovali sme medzinárodné dokumenty,

ktoré ju upravujú, aj jej regionálny rozmer. Zamerali sme sa aj na cezhraničnú spoluprácu v zmysle Vyšehradských deklarácií.

V tretej kapitole sme sledovali prihraničné regióny krajín V4 a charakterizovali spoluprácu s Českom, Poľskom a Maďarskom.

Štvrtá kapitola bola venovaná koncepcii cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín. Sledovali sme SWOT analýzu cestovného ruchu v danom regióne.

Piata kapitola bola zameraná na predstavenie vybraných regionálnych projektov, ktoré sa realizovali v meste Humenné. Súčasťou kapitoly bol aj uskutočnený dotazníkový prieskum s cieľom zistenia úrovne cestovného ruchu v danej oblasti.

V šiestej kapitole sme navrhli odporúčania, ktorých realizácia by priniesla skvalitnenie cestovného ruchu v Hornom Zemplíne.

Prínosom predkladanej práce je pozitívne zistenie, že mesto Humenné sa výrazne podieľa realizáciou rôznych projektov na rozvoji regiónu. Stratégiu rozvoja a jej realizácie má založenú na princípe trvalo udržateľného rozvoja, ktorý zohľadňuje a podporuje ochranu a zlepšovanie životného prostredia. Výsledkom práce je aj zistenie, že snahou mesta musí byť zvýšenie návštevnosti mesta a predĺženie pobytu turistov, a to najmä z dôvodu odstránenia sezónnosti, ktorá je výrazná. Ďalším zistením je potreba skvalitnenia služieb a budovanie infraštruktúry cestovného ruchu s celoročným využitím. Z dotazníkového šetrenia vyplynul aj poznatok, že rozvoj spolupráce v cestovnom ruchu a skvalitnenie propagácie nie je na dostatočnej úrovni. Potrebné je zamerať sa aj na skvalitnenie informovanosti turistov a zintenzívnení propagácie.

Záverom možno konštatovať, že územie Horného Zemplína má určite čo ponúknuť pre cestovný ruch. Takými je ponuka prírodných a kultúrnych hodnôt regiónu. Stretávajú sa tu a vzájomne prelínajú dve veľké svetové kultúry – západná (rímska) a východná (byzantská), čoho dedičstvom sú aj drevené kostolíky (cerkvy) vyhlásené za národné kultúrne pamiatky. Formy prírodného a kultúrneho turizmu sú porovnateľné s možnosťami dostupnými na Slovensku.

## ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

### Knihy, zborníky:

1. BENČ, V. 2010. *Prešovský kraj – súčasný stav a potenciál socio-ekonomického rozvoja*. 1. vyd. ADIN, s.r.o., Prešov 2010, 251 s. ISBN 589-235689-215-4-8.
2. BOROVSÝ, J. – SMOLKOVÁ, E. – NIŇAJOVÁ, I. 2008. *Cestovný ruch: trendy a perspektívy*. Bratislava: Iura Edition, 2008. s. 19. ISBN 978-8078-215-3.
3. ELIAŠOVÁ, D. 2009. *Slovenské kúpeľníctvo v 20. storočí*. s. 169 Bratislava: EKONÓM, 2009. ISBN 978-80-225-2887-0
4. HORVÁTOVÁ, J. 2014. *Mládež cestuje čoraz viac*. In Trend: týždenník o ekonomike a podnikaní. ISSN 1335-0684. 2014, roč. 25, č. 18, s. 32.
5. JEŘÁBEK, M. a kol. 2004. *České pohraničí - bariéra nebo prostor zprostředkování?* Praha: Academia, 2004. 304 s. ISBN: 80-200-1051-3.
6. KOREC, P. 2005. *Regionálny rozvoj Slovenska v rokoch 1989-2004*. 1. vyd. Geografika Bratislava 2005, 342 s.. ISBN 968-78-7358-289-0
7. MARHULÍKOVÁ, O. 2004. *Inštitucionálne aspekty cezhraničnej spolupráce v Slovenskej republike*. 1. vyd. Bratislava: MV SR 2004, 242 s. ISBN 635-52-459-05-2
8. MARIOT, P. 1983. *Geografia cestovného ruchu*. Bratislava: Veda, 1983. 88 s. ISBN 71-053-83.
9. MATUŠKOVÁ, D. 2011. *Základy turizmu pre manažérov*. I. časť. Prešov: Bookman, s.r.o., 2011. 82 s. ISBN 978-80-89568-02-4.
10. MIHÁLYI, G. – KÁRPÁTY, P. 2009. *Euroregióny spoločne – euroregions*. 1. vyd. Košice ADIN, 2009. 187 s. ISBN 72-236548-2359-25-14.
11. MICHALOVÁ, V. a kol. 2001. *Služby a cestovný ruch*. Bratislava : SPRINT, 2001. ISBN 80-88848-78-4.

12. PLESNÍK, P. 2011. *Segment klientely 50+ ako zdroj možného dopytu na Slovensku*. In *Ekonomika cestovného ruchu a podnikanie*. ISSN 1337-9313. 2011, roč. 3, č. 1-4, s. 90-93.

### Internetové zdroje:

13. *Agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR pre štrukturálne fondy EÚ* [online]. MŠVAŠ SR Bratislava 2007, [cit. 2.2.2015] Dostupné z: <http://www.asfeu.sk/agentura/strukturalne-fondy/strukturalne-fondy-2007-2013/>
14. *Areál ľudovej architektúry v Humennom*, [online], Vihorlatské múzeum v Humennom, [cit. 15. 12. 2014], Dostupné z: <http://www.muzeumhumenne.sk>
15. *Deklarácia o spolupráci Českej a Slovenskej Federatívnej republiky, Poľskej republiky, Maďarskej republiky na ceste európskej integrácie* [online]. Dejiny vyšehradskej skupiny 1991 [cit. 20. 1. 2015] Dostupné z: <http://www.visegradgroup.eu/historia-v4-110412>
16. *Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a Kabinetom ministrov Ukrajiny o cezhraničnej spolupráci* [online]. Bratislava MVSR 2013. [cit. 12.1.2015]. Dostupné z : <http://www.zbierka.sk/sk/predpisy/172-2001-z-z.p-5712.pdf>
17. *Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Maďarskej republiky o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami alebo orgánmi* (online). Bratislava MVSR 2010. (cit. 12.1.2015). Dostupné z : <http://www.minv.sk/?bilateralne-dohody-a-zmluvy-o-cezhranicnej-spolupraci>
18. *Dohoda medzi vládou Slovenskej republiky a vládou Poľskej republiky o cezhraničnej spolupráci* [online]. Bratislava MVSR 2013. [cit. 12.1.2015]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?polska-republika&subor=138960>.
19. *Dohoda medzi vládou SR a vládou Českej republiky o cezhraničnej spolupráci* [online]. Bratislava MVSR 2010. [cit. 12.1.2015]. Dostupné z : <http://www.minv.sk/?bilateralne-dohody-a-zmluvy-o-cezhranicnej-spolupraci>
20. *Ekonomika Slovenskej republiky* [online] , Euroekonom 2014, [cit. 12. 1. 2015] , Dostupne z : <http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-sr>



21. *Európsky rámcový dohovor o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami, alebo orgánmi* [online]. Bratislava MVSR 2012. [cit. 10.1.2015]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?medzinarodne-europske-dokumenty&subor=20578>,
22. Euroregióny Slovenska, [online], Euractiv 2015, [cit. 20. 1. 2015], Dostupné z: <http://www.euractiv.sk/regionalny-rozvoj/analyza/euroregiony-na-slovensku>
23. *Grécko katolícky chrám v Humennom*, [online], Mesto Humenné, [cit. 2. 1. 2015], Dostupné z: <http://www.humenne.sk/>
24. GREŠNER, V., CHUDINA, O. 2015. *Horný Zemplín*. [cit. 2016-01-16]. Dostupné z: <http://www.hornyzemplin.sk/>.
25. *Horný Zemplín*. [cit. 25.1.2016], Dostupné z: <http://www.travelguide.sk/svk/horny-zemplin/ubytovanie/turisticke-regiony>
26. *Projekty financované EÚ*. <https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/Projekty-financovane-EU/Spoznajme-sa-navzajom/>
27. Humenné (Okres), [online], Wikipédia Slobodná encyklopédia 2015, [cit. 18. 1. 2015], Dostupné z: [http://sk.wikipedia.org/wiki/Humenné\\_\(okres\)](http://sk.wikipedia.org/wiki/Humenné_(okres)),
28. *Chodníkom kultúrneho dedičstva Przemysl – Humenné*. [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z : <https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/Projekty-financovane-EU/Chodnikom-kulturalneho-dedicstva-Przemysl-Humenne/>
29. *Kaštieľ v Kamenici nad Cirochou*, [online], Obec Kamenica nad Cirochou, [cit. 10. 12. 2014], Dostupné z: <http://www.kamenicanadcirochou.sk/>
30. *Kostol na Kalvárii v Humennom*, [online], Mesto Humenné, [cit. 2. 1. 2015], Dostupné z: <http://www.humenne.sk/>
31. *Ministerstvo vnútra SR (2006)*: <http://www.minv.sk/>
32. *Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR (2006)*: <http://www.build.gov.sk/>
33. *Okres Humenné*, [online], Prešovský samosprávny kraj 2015, [cit. 4. 1. 2015], Dostupné z: <http://www.po-kraj.sk/sk/>
34. *Okres Humenné*, [online], Prešovský samosprávny kraj 2015, [cit. 4. 1. 2015], Dostupné z: <http://www.po-kraj.sk/sk/>

35. PARTMANOVÁ, I. 2012. *Wellness ponúka širokú škálu príležitostí. Top hotelierstvo: information and inspirations for the hotel industry*. 2012, s. 112. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <http://www.floowie.com/cs/nahled/1786325175501a366e6d72d#/trana/122/zvacseni/100/>
36. *PHSR mesta Humenné na roky 2016-2022*. [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z : <https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/1611/>
37. *Program cezhraničnej spolupráce Poľsko - Slovenska republika 2007 – 2013*. [online] , Eurofondy Bratislava 2013, [cit. 28. 1. 2015] Dostupne z. : <http://eurofondy.webnode.sk/polska-republika-slovenska-republika/>
38. *Projekt - Turistika bez hraníc* [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z : <https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/Projekty-financovane-EU/Projekt-Turistika-bez-hranic-vzajomne-iniciativy-k-posilneniu-regionalnych-turistických-a-kulturných-produktov-miest-Jaroslawa-a-Humenneho/>
39. *Protokol č. 2 k Európskemu rámcovému dohovoru o cezhraničnej spolupráci medzi územnými celkami, alebo orgánmi týkajúci sa interteritoriálnej spolupráce* [online]. Bratislava MVS SR 2012. [cit. 10.1.2015]. Dostupné z: <http://www.minv.sk/?medzinarodne-europske-dokumenty&subor=20582>.
40. REGIONÁLNA ROZVOJOVÁ AGENTÚRA HUMENNÉ. 2012 *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín*. [http://mail.centrum.sk/download.php?msg\\_id=000000000fdd000822ac0046849d&idx=6&filename=Koncepcia%20rozvoja%20CR%20Horn%C3%BD%20Zempl%C3%ADn%202012.pdf&r=56.84867851940639](http://mail.centrum.sk/download.php?msg_id=000000000fdd000822ac0046849d&idx=6&filename=Koncepcia%20rozvoja%20CR%20Horn%C3%BD%20Zempl%C3%ADn%202012.pdf&r=56.84867851940639)
41. *Renesančný kaštieľ v Humennom*, [online], Hrady, zámky, kaštiele a ostatné pamiatky na Slovensku, [cit. 16. 12. 2014], Dostupné z: <http://www.zamky.sk/>
42. *Rímskokatolícky kostol v Humennom*, [online], Mesto Humenné, [cit. 2. 1. 2015], Dostupné z: <http://www.humenne.sk/>
43. *Spoznávajme sa navzájom*. [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z : <http://www.euroekonom.sk/ekonomika/ekonomika-sr>
44. *Správa CHKO Východné Karpaty*, [online], Štátna ochrana prírody SR 2015, [cit. 10.1.2015], Dostupné z: <http://www.sopsr.sk/web/?cl=11224>

45. *Strategické priority* [online], MVaRR SR (2012), [cit. 15. 1. 2015] Dostupné z : <http://www.scpen.sk/index.php/rozne/462-strategicke-priority-rozvoja-kultury-pre-roky-2012-2016>
46. *Štátny zoznam osobitne chránených častí prírody SR*, [online], MDVaRR SR 2014, [cit. 4. 1. 2015] Dostupné z: <http://uzemia.enviroportal.sk/>
47. URBANOVÁ, A. 2010. *Wellness je prospešné rozmaznávanie*. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z:[http://www.gastroprincipal.sk/index.php?option=com\\_content&view=article&id=209:wellness-je-prospesne-rozmaznavanie&catid=93:spa-wellness&Itemid=112](http://www.gastroprincipal.sk/index.php?option=com_content&view=article&id=209:wellness-je-prospesne-rozmaznavanie&catid=93:spa-wellness&Itemid=112)
48. *Vyšehradská skupina*. [online], MZVaEZ SR, [cit. 4. 2. 2015], Dostupné z : [https://www.mzv.sk/sk/zahranicna\\_\\_politika/slovensko\\_a\\_v4-vysehradska\\_skupina](https://www.mzv.sk/sk/zahranicna__politika/slovensko_a_v4-vysehradska_skupina)
49. *Zelené dedičstvo – parky v mestách Jaroslaw a Humenné*. [cit. 2. 2. 2016], Dostupné z : <https://www.humenne.sk/Samosprava-mesta/Projekty-financovane-EU/Zelene-dedicstvo-parky-v-mestach-Jaroslaw-a-Humenne/>
50. *Zrúcanina hradu Brekov*, [online], Hrady, zámky, kaštiele a ostatné pamiatky na Slovensku,[cit. 16. 12. 2014], Dostupné z: <http://www.zamky.sk/>
51. *Zrúcanina hradu Jasenov*, [online], Hrady, zámky, kaštiele a ostatné pamiatky na Slovensku,[cit. 16. 12. 2014], Dostupné z: <http://www.zamky.sk/>

#### **Ostatné zdroje:**

52. *Informačno-propagačná brožúra projektu „Humenné a Sanok - mestá v pohybe“*, vyd. ADIN s.r.o 2013. ISBN 978-80-89540-39-6
53. *Informačno-propagačná brožúra projektu „Zelené dedičstvo - Parky v mestách Jaroslaw a Humenné“*, vyd. ADIN s.r.o 2010. ISBN 978-80-970367-8-2
54. MARHULÍKOVÁ, O. – GRUSMANOVÁ, E. – MURAVSKÝ, J. Medzinárodná konferencia Rady Európy o cezhraničnej spolupráci. Slovensko a jeho susedia. *Zborník referátov*. vyd. Bratislava Ministerstvo vnútra SR 2003. ISBN 2356-458-123654-12-8
55. Štatistická ročenka Českej republiky 2012. Praha ČSU 2012, s.34. ISBN 80-635-7850-56

56. *Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2012*. Bratislava Ústredie ŠÚ SR 2012, s.28. ISBN 80-254-1080-8
57. *Štatistická ročenka regiónov Slovenska 2014*, Bratislava Ústredie ŠÚ SR 2014, s.32. ISBN 85-86235-54-36
58. *Vyhláška 195/2010 Zb. O vyhlásení Chráneného vtáčieho územia Vihorlatské vrchy*, MŽP SR, zo dňa 15. 5. 2010. Bratislava 2010. ISBN 235-4589-236-74

## ZOZNAM OBRÁZKOV, TABULIEK A GRAFOV

Obrázok 1 Mapa okresu Humenné .....	44
Obrázok 2 - Humenský kaštieľ .....	53
Obrázok 3 - Socha v parku Mieru.....	54
Obrázok 4 - Kaštieľ v Kamenici .....	54
Obrázok 5 - Jasenovský hrad .....	55
Obrázok 6 - Brekovský hrad .....	55
Obrázok 7 - Kostol Všetkých svätých .....	56
Obrázok 8 - Katolícky chrám.....	56
Obrázok 9 - Kostol na Kalvárii.....	57
Obrázok 10 - Židovský cintorín.....	57
Obrázok 11 - Dobrý vojak Švejek .....	58
Obrázok 12 - Mestská športová hala Humenné .....	68
Obrázok 13 - Zimný štadión Humenné.....	68
Obrázok 14 - Futbalový štadión Humenné .....	69
Obrázok 15 - Kúpalisko Humenné .....	69
Obrázok 16 - Tenisové kurty v Humennom .....	70
Obrázok 17 Matica SWOT analýzy .....	75
Obrázok 18 Schéma tvorby SWOT analýzy.....	76
Tabuľka 1 Prehľad kultúrnych podujatí.....	60
Tabuľka 2 Cykloturistické trasy .....	62
Tabuľka 3 Ubytovacie zariadenia .....	63
Tabuľka 4 Stravovacie zariadenia.....	64

Tabuľka 5 Cestovné kancelárie v Humennom.....	66
Tabuľka 6 - Počet ubytovacích zariadení v okrese Humenné .....	80
Tabuľka 7 - Počet lôžok v ubytovacích zariadeniach okresu Humenné.....	81
Tabuľka 8 - Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach.....	81
Tabuľka 9 - Počet prenocovaní návštevníkov.....	82
Tabuľka 10 Prioritné oblasti cestovného ruchu v meste Humenné .....	104
Tabuľka 11 - Kapacity a výkony ubytovacích zariadení v okrese Humenné v roku 2011 .....	131
Tabuľka 12 - Návštevnosť ubytovacích zariadení cestovného ruchu v okrese Humenné v roku 2011 podľa krajiny trvalého pobytu .....	132
Graf 1 Ubytovacie zariadenia v okrese Humenné .....	80
Graf 2 Počet lôžok v ubytovacích zariadeniach okresu Humenné .....	81
Graf 3 Počet návštevníkov v ubytovacích zariadeniach .....	82
Graf 4 Počet prenocovaní návštevníkov .....	83
Graf 5 Pohlavie respondentov.....	105
Graf 6 Vekové zloženie respondentov.....	106
Graf 7 Ako ste spokojný(á) so životom vo Vašom meste?.....	107
Graf 8 Ako hodnotíte prácu primátorky mesta? .....	107
Graf 9 Je dostatočne rozvinutý CR vo vašom meste? .....	108
Graf 10 Ako hodnotíte spoluprácu mesta Humenné s poľským mestom Sanok? .....	109
Graf 11 Prostredníctvom projektu sa zrealizovala rekonštrukcia ZŠ - Hrnčiarska. Čo si myslíte o danom projekte? .....	109
Graf 12 Ako hodnotíte kvalitu životného prostredia vo vašom meste?.....	110
Graf 13 Ste spokojný s obnovou parku vo Vašom meste? .....	111
Graf 14 Myslíte si, že projekty skvalitnia rozvoj CR vo Vašom meste? .....	111

Graf 15 Myslíte si, že úroveň a propagácia CR v meste Humenné je dostatočná? ..... 112

# PRÍLOHY

## Príloha 1 Dotazník

Uved'te prosím, do ktorej vekovej kategórie patríte.

### 1. Ste:

- muž  žena

2.  do 20 rokov  40 – 49 rokov  
 21 – 29 rokov  50 – 59 rokov  
 30 – 39 rokov  60 a viac rokov

### 3. Ako ste spokojný(á) so životom vo Vašom meste?

- celkom spokojný/a  
 skôr spokojný/a  
 skôr nespokojný/a  
 celkom nespokojný/a  
 nedokážem odpovedať

### 4. Ako hodnotíte prácu primátorky mesta?

- celkom spokojný/a  
 skôr spokojný/a  
 skôr nespokojný/a  
 celkom nespokojný/a  
 nedokážem odpovedať

### 5. Je dostatočne rozvinutý CR v našom meste?

- áno  
 nie



**6. Ako hodnotíte spoluprácu mesta Humenné s poľským mestom Sanok?**

- celkom spokojný/a
- skôr spokojný/a
- skôr nespokojný/a
- celkom nespokojný/a
- nedokážem odpovedať

**7. Prostredníctvom projektu sa zrealizovala rekonštrukcia ZŠ - Hrnčiarska. Čo si myslíte o danom projekte?**

- celkom spokojný/a
- skôr spokojný/a
- skôr nespokojný/a
- celkom nespokojný/a
- nedokážem odpovedať

**8. Ako hodnotíte kvalitu životného prostredia vo vašom meste? Existujú vo vašom meste zanedbané zelené plochy?**

- rozhodne áno
- skôr áno
- skôr nie
- rozhodne nie
- nedokážem odpovedať

**9. Považujete za potrebné realizáciu spoločných projektov medzi poľskou stranou a mestom Humenné?**

- rozhodne áno
- skôr áno
- skôr nie
- rozhodne nie
- nedokážem odpovedať

**10. Ako hodnotíte projekt Parky v mestách Jaroslaw a Humenné? Ste spokojný s obnovou parku vo Vašom meste?**

- rozhodne áno
- skôr áno
- skôr nie
- rozhodne nie
- nedokážem odpovedať

**11. Myslíte si, že projekty skvalitnia rozvoj CR vo Vašom meste?**

- rozhodne áno
- skôr áno
- skôr nie
- rozhodne nie
- nedokážem odpovedať

**12. Je vo Vašom meste dostatok príležitostí na rozvoj CR v meste a danom regióne?**

- rozhodne áno
- skôr áno
- skôr nie
- rozhodne nie
- nedokážem odpovedať

**13. Myslíte si, že úroveň a propagácia CR v meste Humenné je dostatočná?**

- rozhodne áno
- skôr áno
- skôr nie
- rozhodne nie
- nedokážem odpovedať

## Príloha 2 Kapacity a výkony ubytovacích zariadení

Tabuľka 11 - Kapacity a výkony ubytovacích zariadení v okrese Humenné v roku 2011

Druh zariadenia	Počet ubytovacích zariadení	Počet izieb	Počet lôžok			Počet miest na voľnej ploche
			spolu	stále	príležitostné	
Ubytovacie zariadenia spolu	12	207	522	501	21	
V tom hromadné ubytovacie zariadenia spolu	12	207	522	501	21	
V tom ostatné hromadné ubytovanie	7	63	192	187	5	
Druh zariadenia	Počet návštevníkov			Počet prenocovaní návštevníkov		
	spolu	domáci	zahraníční	spolu	domáci	zahraníční
Ubytovacie zariadenia spolu	12 904	9 116	3 788	29 247	15 555	13 692
V tom hromadné ubytovacie zariadenia spolu	12 904	9 116	3 788	29 247	15 555	13 692
V tom ostatné hromadné ubytovanie	2 795	2 219	576	5 600	3 875	1 725
Druh zariadenia	Tržby za ubytovanie (EUR)			Priemerná cena za ubytovanie (EUR)		
	Spolu	Návštevníkov		spolu	Návštevníkov	
		domáci	zahraníční		domáci	zahraníční
Ubytovacie zariadenia spolu	671 528	328 720	342 808	22,96	21,13	25,04
V tom hromadné ubytovacie zariadenia spolu	671 528	328 720	342 808	22,96	21,13	25,04
V tom ostatné hromadné ubytovanie	66 494	47 605	18 889	11,87	12,29	10,95
Druh zariadenia	Využitie kapacity čisté (%)	Priemerný počet prenocovaní návštevníkov				
		spolu	domáci	Zahraníční		
Ubytovacie zariadenia spolu	17,0	2,3	1,7	3,6		
V tom hromadné ubytovacie zariadenia spolu	17,0	2,3	1,7	3,6		
V tom ostatné hromadné ubytovanie	8,3	2,0	1,7	3,0		

Prameň: REGIONÁLNA ROZVOJOVÁ AGENTÚRA HUMENNÉ. 2012. *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín*. <http://mail.centrum.sk/26.1.2016>. s. 106.

### Príloha 3 Návštevnosť ubytovacích zariadení

Tabuľka 12 - Návštevnosť ubytovacích zariadení cestovného ruchu v okrese Humenné v roku 2011 podľa krajiny trvalého pobytu

Krajina pôvodu trvalého	Počet návštevníkov	Počet prenocovaní	Priemerný počet prenocovaní
Belgicko	7	17	2,4
Bielorusko	10	18	1,8
Bulharsko	14	21	1,5
Bosna a Hercegovina	4	35	8,8
Česká republika	1 201	2 540	2,1
Dánsko	149	655	4,4
Estónsko	2	4	2,0
Fínsko	6	11	1,8
Francúzsko	147	1 044	7,1
Grécko	13	85	6,5
Holandsko	25	31	1,2
Chorvátsko	61	124	2,0
Írsko	2	8	4,0
Island	11	25	2,3
Srbsko	27	28	1,0
Litva	12	26	2,2
Lotyšsko	6	16	2,7
Macedónsko	3	3	1,0
Maďarsko	339	3 087	9,1
Nemecko	300	956	3,2
Poľsko	452	1 410	3,1
Rakúsko	129	272	2,1
Rumunsko	55	120	2,2
Slovinsko	55	147	2,7
Španielsko	14	33	2,4
Švajčiarsko	22	25	1,1
Švédsko	61	182	3,0
Taliansko	14	49	3,5
Ukrajina	241	1 286	5,3
Veľká Británia	212	712	3,4
Ostatné európske štáty	35	137	3,9
Argentína	3	7	2,3
Brazília	2	4	2,0
Južná Afrika	1	2	2,0
Mexiko	1	4	4,0
Kanada	22	210	9,5
Spojené štáty americké	6	10	1,7
Ostatné americké štáty	68	156	2,3
Egypt	6	9	1,5
Čína	2	4	2,0
India	3	5	1,7
Izrael	4	49	2,3
Japonsko	7	14	1,5
Ostatné africké štáty	1	1	2,0

Prameň: REGIONÁLNA ROZVOJOVÁ AGENTÚRA HUMENNÉ. 2012. *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu v regióne Horný Zemplín*. <http://mail.centrum.sk/26.1.2016>. s. 107.

## **Bibliografické údaje:**

**Meno autora:** Bc. Gabriela Malackaničová

**Obor:** Manažment cestovného ruchu

**Forma štúdia:** Kombinovaná

**Názov práce:** Regionálne projekty cestovného ruchu cezhraničnej spolupráce v meste  
Humenné

**Rok:** 2016

**Počet strán textu:** 109

**Celkový počet strán príloh:** 5

**Počet titulov slovenských použitých zdrojov:** 18

**Počet titulov zahraničných použitých zdrojov:** 1

**Počet internetových zdrojov:** 38

**Vedúca práce:** Ing. Iveta Hamarneh, PhD.